

Yhdysvaltojen eteläosavaltioiden yläluokan naisten sisällissodan
(1861–1865) aikainen elämä, suhtautuminen sotaan ja sen henkiset
vaikutukset

Oulun yliopisto

Historiatieteet

Yleisen historian pro- gradu- tutkielma

Riikka Alajoki

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO.....	3
1. SOTA TUNKEUTUU ARKEEN.....	18
1.1. Halu säilyttää sotaa edeltäneen ajan elämä.....	18
1.2. Lisätöitä sotilaiden ja sota-asian hyväksi	31
1.3. Yhteenveto	42
2. OIKEAKSI KOETTU, MUTTA TUNTEITA KOETELLUT SISÄLISSOTA.....	44
2.1. Sota oikean asian puolesta ja Jumalan tuella.....	44
2.2. Tunteiden vuoristorataa.....	62
2.3. Yhteenveto.....	78
LOPPULAUSE.....	80
LÄHTEET JA TUTKIMUSKIRJALLISUUS.....	82

JOHDANTO

Pro gradussani tutkin Yhdysvaltojen sisällissodan (1861–1865) ajan etelävaltioiden yläluokan naisten elämää sisällissodan aikana ja sitä kuinka nämä naiset suhtautuivat kyseiseen sotaan. Olen jo pitkään ollut kiinnostunut Yhdysvaltojen historiasta ja kiinnostukseni aihepiiriin vain kasvoi, kun vietin syyslukukauden vuonna 2008 vaihdossa Yhdysvalloissa ja opiskelin siellä maan historiaa. Kiinnostukseni juuri kyseisen aikakauden ja luokan naisia kohtaan heräsi jo lapsuudessa, kun ensimmäisen kerran katsoin Margaret Mitchellin Tuulen viemää - romaaniin perustuvan elokuvan. Eri maiden ja aikakausien naisten historiaa on viime vuosikymmeninä tutkittu jo paljon enemmän, mutta pitkään naiset olivat historiantutkimuksen marginaalissa. Yhdysvaltojen verinen sisällissota kesti neljä vuotta ja sitä käytiin niin maaseudulla kuin kaupungeissakin. Varsinkin Yhdysvalloissa sisällissodan aikaan etelävaltioiden yläluokan naisilla oli merkittävä osa yhteiskunnassaan. He olivat sodan aikana vastuussa suurista kotiplantaaseistaan ja niiden, jopa useista kymmenistä, orjista. Näin ollen naiset ovat tärkeä osa sisällissodan ajan Yhdysvaltain historiaa.

Jo kandidaatin tutkielmaa tehdessäni ja siihen tutkimuskirjallisuutta etsiessäni huomasin, että naisten historia Yhdysvalloissa 1800-luvulla on vasta 1900-luvun viimeisinä vuosikymmeninä alkanut saada tutkimuksissa enemmän huomiota. Vielä ei kuitenkaan valitettavasti olla siinä tilanteessa, että naisten asema Yhdysvaltojen sisällissodan aikaisessa historiassa olisi saanut osansa esimerkiksi kouluopetuksessa. Naiset ovat ylipäättänsäkin perinteisessä historiankirjoituksessa jääneet taka-alalle ja vasta viime vuosikymmeninä naistutkimus ja sukupuolihistoria ovat nostaneet päätään.¹

Tutkimustilanne

Aikaisempia tutkimuksia Yhdysvaltojen sisällissodan ajan etelävaltion yläluokan valkoisiin naisiin liittyen on tehty jonkin verran. Usean tutkimuksen lähdemateriaalina on ollut etelävaltioiden yläluokan naisten jälkeensä jättämät päiväkirjat, kirjeet ja muistelmat. Näissä osittain käsitellään toista tutkimuskysymystäni eli minkälaista naisten elämä oli sisällissodan aikana.

¹ Seija Jalagin luento, Metodien maailmat, Sukupuolihistorian tutkimuksessa.

Tutkimusten käyttämät lähdehenkilöt ja heidän kirjoituksensa eivät ole kuitenkaan täysin samoja, joita itse käytän omassa gradussani. Näin ollen toivon löytäväni uusia näkökulmia ja täydentämään tietoutta aiheeseen liittyen. Minulla on siis myös oiva mahdollisuus selvittää, pitääkö olemassa oleva tutkimus paikkansa oman lähdemateriaalini valossa. Toinen osa tutkimuksestani, joka käsittelee naisten asennetta sisällissotaa kohtaan, heidän suhtautumista siihen ja sodan heissä herättämiä tunteita onkin sitten aikaisemmassa tutkimuksessa jäänyt selvästi vähemmälle huomiolle. Näin ollen tähän aiheeseen perehtyminen tuo todennäköisesti uutta tietoa ja tuoreita näkökulmia lähdenaisten edustaman luokan historiaan.

Oman työni kannalta ensimmäinen tärkeä aiempi tutkimus on DREW GILPIN FAUSTin *Mothers of Invention: Women of the Slaveholding South in the American Civil War*, joka kertoo sisällissodan ja sen tuomien muutosten vaikutuksesta etelävaltioiden yläluokan naisten elämään, asemaan sekä omakuvaan. Pääpaino tutkimuksessa on siinä, miten sisällissota, joka mullisti eteläosavaltioiden yhteiskunnan, haastoi sen rikkaan valkoisen yläluokan naisten aseman ja identiteetin lopettamalla orjuuden. Näin ollen sisällissota poisti sen tekijän, jonka kautta yläluokan rikkaat valkoiset naiset määrittivät luokkansa, rotunsa ja etuoikeutensa. Samalla tutkimus valottaa myös etelävaltioiden yläluokan kotirintaman kokemuksia sisällissodan aikana ja näin tarjoaa omalle tutkimukselleni tärkeitä näkökulmia ja vertailukohtia.

Merkittävä teos työni kannalta on myös LAURA F. EDWARDSin *Scarlett Doesn't Live Here Anymore: Southern Women in the Civil War Era*. Siinä Edwards tarkastelee eteläosavaltioiden, niin rikkaita kuin köyhiä, sekä valkoisia että tummaihoisia naisia ennen sisällissodan puhkeamista, sodan aikana sekä sodan päättymisen jälkeen. Aihepiirit liikkuvat pitkälti sukupuolen, rodun ja luokan parissa. Sisällissotaa käsittelevässä osiossa paneudutaan myös siihen, miten sota vaikutti naisiin sekä siihen, miten naiset vaikuttivat sotaan. Oman tutkimukseni kannalta juuri tämä osio onkin oleellinen, mutta myös sotaa edeltävän ajan osiosta on hyötyä syiden ja selitysten löytämisessä naisten sotakokemuksille sekä siitä heränneisiin ajatuksiin ja tunteisiin.

Myös GEORGE C. RABLEN *Civil Wars: Women and the Crisis of Southern Nationalism* teos on työni kannalta tärkeä. Se tarkastelee Yhdysvaltojen etelävaltioiden eri yhteiskuntaluokkien valkoisten naisten rooleja ja asemaa yhteiskunnassa, jossa määräävinä tekijöinä olivat rotu, luokka ja sukupuoli. Miten naisen paikka tuossa yhteiskunnassa määriteltiin ja miten naiset asettuivat tuohon paikkaansa. Rable tarkastelee myös sisällissodan vaikutuksia naisiin, erityisesti sitä, miten sota vaikutti naisten sosiaalisiin identiteetteihin. Sotatilanne saa aina aikaan monia sosiaalisia muutoksia ja Yhdysvaltojen sisällissodassa nämä koskettivat erityisesti naisia. Oman työni kannalta keskityn tämän tutkimuksen osalta tietenkin yläluokan naisiin. Tutkimuksen avulla pyrin löytämään taustatekijöitä, selityksiä ja syitä lähdenaisteni kokemuksiin sekä suhtautumiseen sisällissotaan ja sen aiheuttamiin muutoksiin naisissa itsessään sekä heidän elämässään.

Tutkimustehtävä

Tutkimustehtäväni pohjalta yritän selvittää, millaista lähdenaisteni elämä oli Yhdysvaltojen sisällissodan aikana. Minkälaisia vastoinkäymisiä, ongelmia tai haasteita sota toi heidän elämäänsä ja miten heidän jokapäiväinen elämänsä ylipäänsä sodan aikana sujui sekä miksi elämä oli sellaista, kuin se oli. Toisena päättökysymyksenä on se, miten lähdenaiset suhtautuivat sisällissotaan. Minkälainen asenne heillä oli sisällissotaa kohtaan ja minkälaisia tunteita sota sekä siihen liittyneet asiat heissä herätti? Mitä naiset ajattelivat itse sodasta ja sen ympärillä olleesta politiikasta? Tässä kohdassa paneudun myös niihin syihin, jotka olivat naisten tunteiden ja heidän mahdollisten ajatustensa taustalla.

Ajallisesti työni rajautuu Yhdysvaltojen sisällissotaan, jota käytiin vuosina 1861–1865. Kaikki päiväkirjat ja muistelmat, joita lähteenäni käytän, eivät käsittele koko sodan kattamaa aikaa, mutta kaikki käsittelevät kuitenkin vähintään osan sota-ajasta. Osassa lähteistä käsitellään myös aikoja ennen ja jälkeen sisällissodan. Niissä keskityn tietenkin vain sotavuosiin. Yhdysvaltojen sisällissota oli niin merkittävä ja suuri tapahtuma varsinkin etelävaltioiden ihmisten elämässä, että se on päätynyt useimpien, jollei jopa kaikkien, tuohon aikaan eläneiden ja päiväkirjoja tai muistelmia kirjoittaneiden teksteihin.

Maantieteellisesti aiheeni rajautuu Yhdysvaltojen etelävaltioihin, jotka irtautuivat Unionista.²

Käytetyistä käsitteistä määrittelyä kaipaa ainoastaan yläluokka termi, jota käytän kuvaamaan Yhdysvaltojen etelävaltioiden yhteiskunnan ylimmässä luokassa eläneitä ihmisiä. Käyttämässäni tutkimuskirjallisuudessa tuolle ryhmälle ihmisiä oli useita termejä, kuten orjanomistajaluokka, eliitti tai aristokratia. Termien käyttöä ei kuitenkaan sen kummemmin selitetty, eikä niiden määreiksi annettu sitä, kuinka monta orjaa perhe omisti. Ainoat, joita ei orjanomistajaluokaksi kutsuttu, oli kaupungeissa asuneet ihmiset, jotka eivät välttämättä omistaneet yhtään orjaa, mutta kuuluivat varakkuutensa takia kuitenkin yhteiskunnan huipulle. Kaikki käyttämäni lähdenaiset kuuluivat kuitenkin orjanomistajaperheisiin, vaikka orjienmäärät vaihtelivat sadoista kymmeneen. Ajattelin silti, että yläluokka-termi kuvaa heitä tässä tutkimuksessa selvimmin.

Käsittelen tutkimuskysymykseni kahdessa pääluvussa pääteemojen mukaisesti. Ensimmäisessä pääluvussa käsittelen naisten sodan aikaista elämää ja siihen liittyviä teemoja. Toisessa pääluvussa paneudun naisten suhtautumiseen sisällissotaan sekä sen ympärillä oleviin teemoihin.

Lähteet ja menetelmät

Lähteenäni työssä käytän University of North Carolinan digitoimaa kymmentä Yhdysvaltojen etelävaltioiden yläluokan naisen kirjoittamaa päiväkirjaa ja muistelmaa. Tietoni näistä naisista perustuu University of North Carolinan yliopiston kirjaston sponsoroimaan *Documenting the American South* internetsivuston *First-Person Narratives of the American South* kokoelmaan, jolta myös käyttämäni lähdeaineisto löytyy digitoituna ja on siellä vapaasti luettavissa³.

Ensimmäinen lähteenäni käyttämäni muistelmista on MARY NORCOTT BRYANIN (1841–1925) *A Grandmother's Recollections of Dixie*. Mary syntyi isänsä Woodlawnin plantaasilla New Bernissä Pohjois-Carolinassa vuonna 1841. Opiskeltuaan Washingtonissa sisäoppilaitoksessa, hän palasi kotiinsa ja

² ks. Historiallinen tausta.

³ <http://docsouth.unc.edu/fpn/>

meni naimisiin Henry Ravenscroft Bryanin kanssa ja sai pojan juuri ennen sisällissodan syttymistä. Hänen muistelmansa on lapsen lapsille kirjeiden muotoon vuonna 1912 kirjoitettu kokoelma, jossa Mary kertoo elämästään ennen sisällissotaa ja sodan aikana.⁴

VIRGINIA CLAY-CLOPTONIN (1825–1915) *A Belle of the Fifties: Memoirs of Mrs. Clay, of Alabama, Covering Social and Political Life in Washington and the South, 1853-66* on muistelma Virginian vaiherikkaasta elämästä ja se julkaistiin vuonna 1904. Virginia syntyi vuonna 1825 Nash Countyyn Pohjois- Carolinaan, mutta äitinsä kuoleman johdosta kasvoi suurimman osan lapsuudestaan Tuscaloosassa Alabamassa äitinsä perheen luona. Naituaan Clement Claiborne Clayn vuonna 1843, Virginia muutti Huntsvilleen Alabamaan miehensä mukana ja lopulta Washingtoniin vuonna 1853, kun Clement valittiin Yhdysvaltojen senaattiin, josta hän erosi Alabaman irtauduttua Unionista vuonna 1861. Washingtonista lähdettyään Virginia asui sodan aikana Georgiassa, Alabamassa sekä välillä miehensä kanssa Richmondissa, joka oli Konfederaation pääkaupunki ja jossa Clement toimi Konfederaation lainsäädäntöelimessä. Muistelmissaan Virginia kertoo elämänsä aikana kokemastaan, näkemästään ja kuulemastaan aina lapsuudesta sisällissodan päättymiseen ja ponnisteluihinsa saada miehensä vapaaksi.⁵

NANCY BOSTICK DE SAUSSUREN (1837–1915) *Old Plantation Days: Being Recollections of Southern Life Before the Civil War* on myös muistelma, joka on kirjoitettu kirjeen muotoon lapsenlapselle Dorothyille ja julkaistu vuonna 1909. Nancy syntyi Hampton Countyssä Etelä- Carolinassa varakkaaseen plantaasinomistaja perheeseen vuonna 1837. Hän meni naimisiin Henry William De Saussuren kanssa vuonna 1859. Sisällissodan aikana Nancyn mies toimi kirurgina Konfederaation armeijassa ja Nancy asui tyttärensä kanssa isänsä plantaasilla aina siihen saakka, kunnes heidän oli paettava Unionin kenraali Shermanin armeijaa. Muistelmissaan Nancy kuvaa elämänsä lapsuudesta

⁴ Henderson 2004, elektr. dokumentti.

⁵ Henderson 2004, elektr. dokumentti.

aina sisällissodan jälkeiseen aikaan ja kertoo muun muassa roolistaan perheen johtajana sodan aikana ja näkemyksistään orjuudesta.⁶

CAROLINE ELIZABETH THOMAS MERRICKIN (1825–1908) *Old Times in Dixie Land: a Southern Matron's Memories* on muistelmia, joka julkaistiin vuonna 1901. Caroline syntyi Cottage Hallissa Louisianassa vuonna 1825 ja hän meni naimisiin tuomari Edwin T. Merrickin kanssa vuonna 1840. Muistelmissaan Caroline kertoo elämästään ja ajatuksistaan muun muassa orjuudesta, sisällissodasta ja sen tuomista vaikeuksista ja muutoksista.⁷

ELIZABETH LYLE SAXON (1832–1915) julkaisi omat muistelmansa, *A Southern Woman's War Time Reminiscences*, vuonna 1905. Elizabeth syntyi vuonna 1832 Greenvillessä Tennesseessä, jossa hän kasvoi isänsä huomassa äitinsä kuoltua, kun Elizabeth oli vain kaksi-vuotias. Hän meni naimisiin Lydell A. Saxonin kanssa ja he saivat seitsemän lasta. Muistelmissaan Elizabeth kertoo elämästään juuri ennen sisällissotaa sekä kuvaa elämäänsä sodan aikana ja sen mukana tuomia tuntemuksia, muutoksia ja kokemuksia.⁸

LOUISE WIGFALL WRIGHTIN (1846–1915) *A Southern Girl in '61: The War-Time Memories of a Confederate Senator's Daughter* on vuonna 1905 julkaistu kokoelma Wrightin sodanajan muisteluita, mutta sisältää myös kirjeitä, kuvia ja kertomuksia muulta etelävaltioiden eliitiltä. Louise syntyi vuonna 1846 Providencessä Rhode Islandilla. Hänen isänsä oli senaattori sisällissodan syttymiseen asti, jolloin hän liittyi Konfederaation armeijaan. Louise meni naimisiin tuomari D. Giraud Wrightin kanssa vasta sisällissodan jälkeen vuonna 1871. Muistelmissaan Louise kertoo niin yksityisestä elämästään Konfederaatiossa kuin Konfederaation julkisen elämänkin puolesta. Muistelmista saa hyvän kuvan varakkaan nuoren naisen elämästä ja ajatuksista sisällissodan aikana.⁹

Ensimmäinen lähteenä käyttämäni päiväkirjoista on DOLLY LUNT BURGEN (1817–?) *A Woman's Wartime Journal: an Account of the Passage over Georgia's Plantation of Sherman's Army on the March to the Sea*, joka on

⁶ Henderson 2004, elektr. dokumentti.

⁷ Henderson & Lemon 2004, elektr. dokumentti.

⁸ Larson 2004, elektr. dokumentti.

⁹ Page, 2004, elektr. dokumentti.

nimensä mukaisesti sodan loppuvaiheessa pidetty päiväkirja ja se julkaistiin vuonna 1918. Dolly syntyi vuonna 1817 Bowdoinhamissa Mainnessa ja meni naimisiin Thomas Burgen kanssa. Hänen miehensä kuoli ennen sisällissodan syttymistä vuonna 1858 ja Dolly jäi yksin hoitamaan plantaasia sisällissodan aikana. Päiväkirjassaan Dolly kertoo tuntemuksistaan ja kokemuksistaan kenraali Shermanin joukkojen lähestyessä heitä ja lopulta ryöstäessä heidän talonsa sekä plantaasinsa.¹⁰

Päiväkirjana on kirjoitettu myös MARY BOIKIN MILLER CHESNUTIN (1823–1886) *A Diary from Dixie*, mutta Chesnut oli käyttänyt useita vuosia 1880-luvulla päiväkirjansa editoimiseen ja viimeistelyyn valmistellessaan sitä julkaisuun, joka tapahtui kuitenkin vasta vuonna 1905, Maryn itsensä jo kuoltua. Päiväkirjassaan Mary kertoo kokemuksistaan ja ponnisteluistaan sisällissodan aikana. Mary seurasi miestänsä James Chesnutia, kun tämä siirtyi paikasta toiseen armeijan tehtävissä ja näki näin monia etelävaltioiden kaupunkeja. First-Person Narratives of the American South kokoelman mukaan Maryn päiväkirja tunnustetaan yhdeksi tärkeimmistä etelän kirjallisista tuotoksista 1800-luvulla.¹¹

SARAH MORGAN DAWSONIN (1842–1909) *A Confederate Girl's Diary* on Sarahin sisällissodan aikana pitämä kuuden niteen mittainen päiväkirja, jonka hän oli alun perin pyytänyt tuhottavan kuolemansa jälkeen. Sarah oli kuitenkin lopulta päätenyt antamaan päiväkirjansa pojalleen, joka julkaisi ensimmäiset neljä nidettä kyseisen nimisenä teoksena vuonna 1913. Sarah syntyi New Orleansissa vuonna 1842 tuomariperheeseen, joka muutti Baton Rougeen vuonna 1850. Sieltä he joutuivat sisällissodan seurauksena kuitenkin muuttamaan ja päätyivät lopulta takaisin New Orleansiin, Sarahin vanhimman veljen luokse. Erityiseksi tämän tilanteen teki se, että kyseinen veli kannatti Unionia, toisin kuin muu perhe, jonka neljä miespuolista jäsentä menettivät henkensä taistellessaan Konfederaation puolella. Sarah meni naimisiin Konfederaation joukoissa palvelleen upseerin Francis Warrington Dawsonin kanssa vasta vuonna 1874. Päiväkirjassaan Sarah kirjoittaa ajatuksistaan ja

¹⁰ Henderson & Lemon 2004, elektr. dokumentti.

¹¹ Henderson 2004, elektr. dokumentti.

kokemuksistaan sotavuosina 1862–1865. Hänen kuvauksiinsa lukeutuu muun muassa pakeneminen kotoaan ja kuvauksia uskollisista orjista.¹²

MARGARET ANN META MORRIS GRIMBALLIN (1810–1881) *Journal of Meta Morris Grimball: South Carolina, December 1860-February 1866* on ennen sotaa, sodan aikana ja heti sen jälkeen pidetty päiväkirja, jota ainoana lähteistäni ei ole julkaistu, vaan sen kirjallinen kopio on digitoitu First-Person Narratives of the American South kokoelmaan. Margaret syntyi vuonna 1810 ja meni naimisiin riisiplantaasin omistaja John Berkley Grimballin kanssa vuonna 1830. Plantaasillaan lähellä Adam's Runia Etelä Carolinassa ja Charlestonissa he kasvattivat yhdeksän lastaan. Sisällissodan aikana perhe joutui kuitenkin lähtemään tilaltaan Spartanburgiin Etelä- Carolinaan, mutta saivat plantaasin takaisin haltuunsa sodan jälkeen. Päiväkirjassaan Margaret, jota Metaksi kutsuttiin, kertoo ajan suurimmista tapahtumista, jota sisällissota erityisesti oli, ja siitä, miten sota vaikutti hänen perheeseensä. Kirjoituksiinsa sisällissodasta hän liittää myös isompia sotaan liittyviä asioita kuten orjuuden ja uskonnon.¹³

Valitsin kyseisten naisten kirjoitukset sillä perusteella, että tekstit kertoivat Yhdysvaltojen sisällissodan ajasta. Myös naisten yhteiskunnallinen asema rikkaina yläluokan jäsenenä ja eteläosavaltioiden asukkaina vaikuttivat valintaani, jotta sain tutkimuskohdettani ja tutkimusongelmiani vastaavan lähdemateriaalin kasaan. Ylempien yhteiskuntaluokkien naisilla oli aikaa ja mahdollisuuksia, puhumattakaan tarvittavasta kirjoitustaidosta, kirjoittaa päiväkirjoja ja muistelmia, joten näiltä naisilta tekstejä on siten säilynyt. Näiden naisten kirjoituksissa omien elämiensä ja maansa merkittävistä tapahtumista kuulemme heidän oman äänensä. Kirjoitukset ovat erittäin merkittävä lähde tuosta aikakaudesta, sekä naisten elämästä ja auttavat ymmärtämään heitä paremmin.¹⁴ *Documenting the American South* internetsivuston *First-Person Narratives of the American South* kokoelmassa oli runsaasti materiaalia, niin miesten kuin naistenkin kirjoittamia päiväkirjoja ja muistelmia, mutta omaa aihepiiriäni ja tutkimusongelmia vastaavaa materiaalia oli loppujen lopuksi

¹² Henderson & Lemon 2004, elektr. dokumentti.

¹³ Henderson 2004, elektr. dokumentti.

¹⁴ Gilpin Faust 1996, 161.

melko rajallisesti, joten en joutunut jättämään montaakaan tekstiä tutkielmani ulkopuolelle. Valitsin ne, jotka parhaiten vastasivat tutkimusongelmaani.

Valitsemani naiset eivät tietenkään edustaneet suurinta osaa kaikkien etelävaltioiden naisista, mutta antavat mielestäni hyvän kuvan omasta luokastaan. Valitsemani lähteet valottavat Yhdysvaltojen eteläosavaltioiden ylimmän yhteiskuntaluokan naisten kokemuksia ja ajatusmaailmaa sisällissodan aikana ja tuovat näin vastauksia esittämiini tutkimuskysymyksiin. Naisista suurin osa oli siviilisäädyltään naimisissa olevia, vain kaksi heistä oli nuoria, ei naimisissa olevia, ja yksi jo ennen sotaa leskeksi jäänyt.

Kun tutkimuksen lähteenä käytetään muistelmia ja päiväkirjoja, on muistettava tehdä tiettyjä lähdekriittisiä huomioita. Muistelmissa, nimensä mukaisesti, muistellaan jotakin tiettyä tapahtumaa tai aikaa kirjoittajan omassa elämässä. Tutkijan on siis huomioitava, että ajalla on tapana ”kullata” muistoja ja näin ollen muistelmat eivät välttämättä ole täysin todenmukaisia kuvauksia tapahtumista. Muistelluista asioista ja tapahtumista on saattanut unohtua jotakin tai niistä on tarkoituksella jätetty kertomatta joitakin asioita. Muisteluihin on myös saattanut tulla lisäyksiä tai niitä on saatettu muutoin muokata tietoisesti tai tiedostamatta mielekkäämpään muotoon.¹⁵

Päiväkirjoja ei ole kirjoitettu jälkikäteen, vaan tapahtumat on kirjoitettu tuoreeltaan muistiin juuri aikana, jolloin kirjoittaja elää elämäänsä, jonka hän haluaa kirjata muistiin. Näin tapahtumat ja asiat ovat kirjoittajalla paremmassa muistissa, vaikka sekään ei takaa objektiivisuutta omien kokemusten, ajatusten ja tunteiden ylöskirjaamisessa. On muistettava missä ympäristössä sekä tilanteessa päiväkirjat syntyivät ja, miten nämä seikat vaikuttavat päiväkirjojen sisältöön sekä siitä tehtäviin päätelmiin. Lähdenaisistani moni eli etelävaltioiden poliittisen elämän keskellä miestensä toimiessa korkeissa yhteiskunnallisissa viroissa. Osan lähdenaisten lähipiiriin sekä tuttuihin lukeutui etelävaltioiden korkeita poliittisia ja armeijan ylimpiä henkilöitä, mikä todennäköisesti vaikutti naisten kirjoituksiin ja tiedon saantiin niin positiivisessa kuin negatiivisessakin mielessä. Naiset tiesivät, että kaikkea ei ollut sopivaa kirjoittaa ylös, eikä ilmaista mielipidettään jokaisesta asiasta. Aikakauden ajatusmaailma oli

¹⁵ Kalela 2006, 75-76

sellainen, jossa naisen ei ollut sopiva puuttua politiikkaan tai ilmaista mielipidettään muista miesten asioista. Naisen paikka oli kotona ja siihen liittyvien asioiden parissa.¹⁶

Päiväkirjat ovat kirjoittajiensa ajatuskokoelmia, joista voi selvittää kirjoittajan syvimpiä tunteita ja ajatuksia. Dramaattiset sekä vaikeat tapahtumat ihmisten elämässä herättävät yleensä monenlaisia tunteita ja näin oli myös sisällissodan kokeneilla etelävaltioiden yläluokan naisilla. Lähdenaisten hyvä yhteiskunnallinen asema ja varakkuus lievensivät sisällissodan aikana koettuja kärsimyksiä, mutta omassa elämässään ja yhteiskuntaluokassaan jokaisen naisen kokemukset ja tuntemukset olivat ainutlaatuisia, merkittäviä ja välillä hyvinkin rankkoja. Yhteiskunnallinen mullistus saa ihmisen kuin ihmisen, olipa hän sitten mistä yhteiskuntaluokasta tahansa, suurten tunteiden valtaan, mikä näkyi lähdenaisten päiväkirjoissa, mutta myös heidän muistelmissaan. Päiväkirjassa kirjoittaja kuitenkin havainnoi itseään eri tavalla, kuin esimerkiksi kirjettä kirjoittaessaan. Tästä seuraa joskus se, että päiväkirjojen tapahtumia ja suhteita on vaikeampi ymmärtää, mutta kun ymmärrämme ne, saamme usein myös syvempiä merkityksiä ja huomioita kirjoittajan henkisistä tapahtumista.¹⁷

Osa käyttämistäni muistelmalähteistä on kirjoitettu se ajatus tai tarkoitus mielessä, että muistelman julkaistaisiin jossakin vaiheessa. Tämä täytyy pitää mielessä tulkintoja ja analyysiä tehdessä. Myös yhtä päiväkirjoista on editoitu jälkeinpäin julkaisua varten. Tämä tapahtui kuitenkin päiväkirjan kirjoittajan itsensä toimesta. Muiden päiväkirjojen pitäisi olla julkaistu sellaisenaan, kuin ne on aikanaan kirjoitettu, ainakaan editoimisesta ei ole tietoa. Yhtä päiväkirjoista ei ole julkaistu lainkaan. Nämä seikat täytyy muistaa pitää mielessä päiväkirjoja arvioitaessa ja tulkittaessa. Jokaisen lähteen kohdalla kirjoittamisen tarkoituksena ei kuitenkaan onneksi ole ollut julkaiseminen, jotkut kertoivat kirjoittavansa vain itselle. Toiset taas kirjoittavat omia sukulaisiaan varten, mikä saattoi myös vaikuttaa siihen mitä ja miten asioista kirjoitetaan.

Kirjoittaessaan omasta elämästään ihmisillä on ajatuksissaan tapana rakentaa siitä mielekäs kertomus. Tuossa kertomuksessa oma toiminta on yleensä

¹⁶ Gilpin Faust 1996, 10.

¹⁷ Stowe 2002, elektr. dokumentti.

järkeenkäyvää ja maailmasta tehdään kaaokseton ja ei sattumanvarainen. Ihmisillä on aina jokin tarkoitus kirjoittamiselleen ja omasta elämästään kirjoittaja kirjoittaa aina kertomusta. Nämä asiat on hyvä pitää mielessä tekijöinä, jotka vaikuttavat näihin kertomuksiin. Ihminen tekee itse omat valintansa siitä, mistä hän päättää kertoa ja mitä asioita hän jättää pois tekstistään. Tähän voi vaikuttaa monet asiat, esimerkiksi juuri ajateltu lukijakunta.

Vertaamalla naisten kirjoituksia toisiinsa ja jo olemassa olevaan tutkimukseen, pyrin löytämään vastauksia, selityksiä ja syitä esittämiini tutkimuskysymyksiin sekä -ongelmiin. Tässä prosessissa on muistettava pitää mielessä naisten kirjoittamisen motiivit ja taustat, sekä yhteiskunnallinen tilanne, jossa tai jonka vaikutuksesta kirjoitukset syntyivät.

ELIZABETH FOX-GENOVESE pohtii kirjassaan orjanomistajanaisten päiväkirjojen merkitystä ja tulkintaa. Hän kehottaa arvioimaan itse tekstin lisäksi kontekstia ja muistuttaa, että arviomme näiden naisten identiteeteistä riippuu siitä, miten tulkitsemme heidän kirjoituksiaan itsestään ja elämästään. Tärkeä huomio on myös se, että näiden naisten historian tärkeä lähde on juuri nämä heidän itsensä kirjoittamat päiväkirjat ja muistelmat, sillä historiaahan on perinteisesti kirjoittaneet miehet miesten näkökulmasta.¹⁸ Fox-Genovesen mukaan naisten motiivit päiväkirjojen kirjoittamiselle olivat hyvin henkilökohtaisia, mutta niihin vaikutti kuitenkin aina ajatukset siitä, kuka päiväkirjaa tulisi lukemaan. Usein lukija oli oma aviomies tai päiväkirjaa kirjoitettiin lapsille. Usein kirjoittamisen taustalla oli vain yksinäisyys aviomiehen poissa ollessa. Päiväkirjankirjoittamista harrastettiin kuitenkin myös itsensä kehittämiseksi, oman elämän läpikäymiseksi sekä oman identiteetin hyväksymiseksi. Sisällissodan aikana kirjoitettiin paljon päiväkirjoja, jotka kertovat naisten elämästä ja yhteiskunnasta, jossa elettiin. Tällaisia olivat usein myös sodan jälkeen kirjoitetut muistelmat¹⁹

Historiallinen tausta

¹⁸ Fox- Genovese 1988, 243.

¹⁹ Fox- Genovese 1988, 247-249, 252.

Yhdysvaltojen pohjoisen ja etelän osavaltioiden väliset eroavuudet alkoivat korostua, kun etelän maatalous muuttui täysin 1820-luvulta lähtien. Eli Whitney kehittänyt puuvillakuidun erotuskone nosti puuvillan tuotannon huippuunsa ja samalla muutti etelävaltioiden sosiaalista pohjaa. Etelään juurtui se kulttuuri valkoisine plantaasin omistajineen ja tummaihoisine plantaaseilla työskentelevine orjineen, jonka kautta etelä vielä pitkään ymmärrettiin ja muistettiin.²⁰

Pohjoisen osavaltiot urbanisoituivat kaupunkien lisääntyessä ja kasvaessa 1800-luvun ensimmäisellä puoliskolla, mutta etelän yhteiskunta pysyi maalaisena plantaaseineen ja orjineen. Etelän elämäntapa, johon kuuluivat vieraanvaraisuus, maineen vaaliminen, naisten kunnioitus sekä hyvät tavat oli yläluokalle tärkeämpää, kuin kaupungistuminen ja muu yhteiskunnan modernisoiminen. Tuossa valkoisten miesten hallitsemassa yhteiskunnassa kunnian puolustaminen ja yhteisöstä huolehtiminen olivat hyvin tärkeällä sijalla.²¹

Naisen tehtävinä plantaasin omistajan rouvana oli huolehtia miehensä ja lastensa ruuasta, vaatetuksesta sekä muista jokapäiväisistä tarpeista. Nainen oli vastuussa myös orjien vaatetuksesta ja ruokinnasta. Plantaaseilla naisten tehtävät olivat siis hyvin monenlaisia ja talon emäntä oli vastuussa käytännössä koko yhteisön hyvinvoinnista.²² Yhdysvalloissa vaimojen vastualueet olivat suuremmat, mutta myös vapautta oli enemmän, kuin eurooppalaisilla vaimoilla. Yhdysvaltojen etelävaltioiden ja pohjoisen osavaltioiden naisten asemien erona oli selkeämpi perhe-elämän patriarkalisuus etelävaltioissa. Varsinkin ylä- ja keskiluokkaisissa perheissä naiset elivät isiensä tai aviomiestensä alaisuudessa ja suku, sekä taloudelliset seikat olivat määräävinä tekijöinä aviopuolison valinnassa.²³ Nainen ei voinut olla talouden päänä muuta kuin tilapäisesti miehensä poissa ollessa, mutta tällöinkin naiset yleensä turvautuivat esimerkiksi miespuolisten sukulaistensa apuun.²⁴ Nainen ja vaimo olivat perheen moraalinen esikuva, vartija sekä ylläpitäjä. Tässä tehtävässään he olivat

²⁰ Virtanen 1991, 193.

²¹ Kuklick 2009, 117.

²² Virtanen 1991, 201-202.

²³ Virtanen 1991, 204.

²⁴ Fox-Genovese 1988, 203.

miesten yläpuolella.²⁵ Nämä naiset nähtiin etelän orjanomistajayhteiskunnan hienostuneimpina, suloisimpina ja nuhteettomimpina olentoina, mikä teki heidän elämästään hyvin säännösteltyä ja näin tarjosi vain vähän mahdollisuuksia yhteiskunnan rajojen sisällä.²⁶

Etelävaltioiden sosiaalisessa, miesten dominoivassa järjestelmässä, sukupuoli-, luokka- ja rotusuhteet määrittivät naisten aseman sekä identiteetin yhteiskunnassa.²⁷ Plantaasin valkoiset naiset sekä tummaihoiset orjat elivät miestensä ja isäntiensä alaisuudessa, mutta plantaasin emäntien ja heidän tyttäriensä elämän teki helpommaksi lukuisat etuoikeudet, joita alemmilla yhteiskuntaluokilla eikä orjilla ollut. Yläluokan naiset olivat etuoikeutettuja ja tämä etuoikeutus perustui luokka-asemaan, orjuuteen ja erityisesti orjanaisten alistamiseen. Vaikka nämä naiset kuuluivat ylimpään yhteiskuntaluokkaan ja heidän ajatusmaailmansa oli usein hyvinkin rasistinen, oli heillä silti tunteita etenkin lempiorjaan kohtaan. He saattoivat aidosti olla surullisia näiden kuollessa.²⁸ Orjanaiset eivät olleet ainoita, joiden yläluokan naiset ajattelivat olevan alempiarvoisia itseensä nähden. Myös valkoiset alemmien yhteiskuntaluokkien naiset, jotka eivät omistaneet orjia, eroteltiin eri sosiaaliseen luokkaan ja heitä myös kohdeltiin sen mukaisesti.²⁹

Samalla kun orjuus juurtui syvemmin etelävaltioihin, sen yhteiskuntarakenne tarkentui yhä selvemmiksi vastakohtaisuuksiksi, joiden toisessa ääripäässä oli plantaaseja omistava yläluokka, jonka jäsenet omistivat yli 50 orjaa. Tähän luokkaan, jolla oli selvä johtava asema etelän yhteiskunnissa, kuului melko pieni osa etelävaltioiden noin 8 miljoonasta asukkaasta. Yhteiskunnan huipulla olivat seuraavana ne tilojen omistajat, joilla oli maksimissaan 20 orjaa. Etelän valkoisesta väestöstä 75 % muodostui orjia omistamattomista köyhemmistä kansalaisista, jotka olivat seuraavana yhteiskunnan arvoasteikossa. Alimpana yhteiskuntaryhmänä olivat tummaihoiset orjat.³⁰ Tummaihoiset, niin orjat kuin vapaatkin, olivat hierarkiassa kaikkien muiden alapuolella ja muodostivat etelän suurimman vähemmistön. 1800-luvun puoliväliä lähestyttäessä pohjoisen

²⁵ Degler 1980, 26.

²⁶ Goldberg 2000, 187.

²⁷ Fox-Genovese 1988, 37.

²⁸ Fox-Genovese 1988, 35, 96.

²⁹ Fox-Genovese 1988, 230-232.

³⁰ Virtanen 1991, 193.

päätöksentekijät, samoin kuin sen yleinen mielipidekin, alkoivat nähdä etelän orjuuden demokratiaa alentavana ja hävettävänä järjestelmänä yhteiskunnassa, joka painotti tasa-arvoa ja vapautta.³¹

Orjuuden lopettamista ajettiin yhä kiivaammin pohjoisessa varsinkin sen jälkeen, kun Iso-Britannia kielsi orjuuden siirtomaissaan vuonna 1833. Samaan aikaan etelän puuvillan tuotanto kasvoi ja siitä tuli entistä merkittävämpi etelän taloudelle. Puuvillanviljely oli orjatyövoiman varassa, mikä piti plantaasien omistajien mielipiteen hyvin orjuutta puoltavana. 1850-luvun lopulla pohjoisen teollisuus oli lamassa, samalla kun puuvillanviljelijät menestyivät etelässä vaatien orjuuden sallimisesta myös lännen territorioissa.³² 1850-luvulla alueellinen kriisi pohjoisen ja etelän välillä kiristyi, kun uusia alueita suunniteltiin liitettäväksi Yhdysvaltoihin. Uusien alueiden liittäminen orja- tai vapaina osavaltioina sai tunteet kuumenemaan puolin ja toisin.³³ Vuoden 1860 presidentinvaalien aikaan tilanne oli hyvin kriisialtis poliittisesti sekä asenteellisesti. Republikaanien ehdokas Abraham Lincoln hyötyi demokraattien kahden ehdokkaan hajanaisesta tilanteesta ja voitti vaalit.³⁴ Tämä oli liikaa etelävaltioille, sillä Lincoln ajoi orjuuden lakkauttamista kokonaan kaikista osavaltioista. Etelä- Carolinan johdolla Mississippi, Florida, Alabama, Georgia, Louisiana ja Texas irrottautuivat unionista ja perustivat Itsenäisen Amerikan Valtioiden Konfederaation.³⁵

Abraham Lincoln astui presidentin virkaansa vuonna 1861, mutta ei puheessaan myöntänyt noiden etelän osavaltioiden irtaantumista unionista. Sisällissota puhkesi 12.4.1861, kun Konfederaatio aloitti Fort Sumterin linnoituksen tulituksen ja valtasi sen. Tämän jälkeen myös Virginia, Arkansas, Tennessee ja Pohjois- Carolina liittyivät Konfederaatioon.³⁶ Tasan 4 vuotta kestänyttä sisällissotaa käytiin koko maassa ja se kosketti jokaista miestä ja naista, niin tummaihoisia kuin valkoisiakin. Sota nosti tunteet pintaa ja sai ihmiset innostumaan sekä olemaan uskollisia, mutta myös vihaamaan toisiaan suuren tuhon ja ihmishenkien menetyksen seurauksena. Jokainen uskoi oman

³¹ Virtanen 1991, 198-200.

³² Virtanen 1991, 212-213.

³³ Kuklick 2009, 124-125.

³⁴ Virtanen 1991, 214-215.

³⁵ Kuklick 2009, 135.

³⁶ Virtanen 1991, 215-217.

puolensa olevan oikeassa ja että Jumala oli heidän puolellaan, eikä vastustajiansa, jotka käyttäytyivät kuin raakalaiset.³⁷

Pohjoisella oli monia etuja etelään nähden. Niihin lukeutui muun muassa suurempi väkiluku, sekä parempi teollinen ja taloudellinen tilanne, mikä mahdollisti sodan päättymisen pohjoisen voittoon. Konfederaatio ei saanut toivomaansa Englannin tukea ja kun vielä puuvillan vienti, sekä muiden elämiseen tarvittavien tarvikkeiden tuonti ehtyi pohjoisen rannikkojen saarron seurauksena, oli vain ajan kysymys, milloin Konfederaation joukot antautuisivat. Unioni oli voittanut 9.4.1865 päättyneen sodan ja Lincoln oli vapauttanut orjat kapinoivissa osavaltioissa jo vuonna 1863. Koko orjajärjestelmä loppui ja liittovaltio säilyi. Sisällissodan aikana ilmenneitä ongelmia ja kysymyksiä yritettiin ratkaista sodan jälkeen jälleenrakennukseksi kutsutulla ajanjaksolla, joka kesti aina 1870-luvun lopulle asti.³⁸

³⁷ Kirchberger 1991, vii-x.

³⁸ Virtanen 1991, 217-219 & 224.

1. SOTA TUNKEUTUU ARKEEN

Ensimmäisessä pääluvussa paneudun siihen, miten Yhdysvaltain sisällissota vaikutti etelävaltioiden yläluokan naisten jokapäiväiseen elämään. Olen jaotellut tämän pääluvun kahteen eri alalukuun. Ensimmäisessä alaluvussa käsittelen ruuan riittävyttä ja puutteita, joita sisällissota yläluokan naisten elämiin aiheutti. Keskityn myös siihen, minkälaista oli elämä pakolaisena ja miten vihollisjoukkojen läsnäolo vaikutti koteihinsa jääneiden naisten arkeen. Tarkastelen lisäksi myös minkälaista oli yläluokan naisten sosiaalinen elämä sisällissodan aikana. Toisessa alaluvussa pohdin sitä, miten plantaasin ja kodin työt saatiin tehtyä ja minkälaisia muutoksia noihin töihin tuli. Keskityn myös naisten töihin sota-asian ja sotilaiden hyväksi, eli siihen minkälaisilla töillä yläluokan naiset osallistuivat sotaponnisteluihin.

1.1. Halu säilyttää sotaa edeltäneen ajan elämä

Ruokapuutteet ja pakolaisuus

Kaikissa käyttämässäni lähteissä, niin päiväkirjoissa kuin muistelmissakin, naiset kertovat jotakin sisällissodan aikaisesta arjestaan ja siitä selviämistään. Naisten kokemukset ja elämä sodan aikana erosivat toinen toisistaan, kun heidän kodeistaan muodostui sisällissodan yksi rintamasta.³⁹ Lähdenaisilla ja heidän perheillään oli sodan alkuvuosina puutetta enimmäkseen nautintoaineista, kuten kahvista ja teestä tai suolasta.⁴⁰ Varsinkin teelle ja kahville kehitettiin monia erilaisia korvaavia muotoja, kuten erilaisista marjapensaiden lehdistä tehdyt teet sekä perunoista tai maapähkinöistä uutettu kahvi.⁴¹ Sota-ajan kokemukset ruuan riittävyden suhteen vaihtelivat jopa yläluokan sisällä; osalla perheistä oli paremmat ruokavarastot kuin toisilla.⁴² Vain harvat perheet söivät hyvin ja sisällissodan loppua lähestyttäessä monet varakkaatkin perheet saattoivat nähdä jopa nälkää.⁴³

Sisällissodan loppuvaiheessa joidenkin lähdenaistenkin elämässä alkoi näkyä pulaa ja puutetta myös perusruokatavaroista, kuten voista, maidosta ja

³⁹ Edwards 2000, 66.

⁴⁰ De Saussure 1909, 76-77; Saxon 1905, 31; Clay- Clopton 1904, 186; Merrick 1901, 59.

⁴¹ ks. esim. Saxon 1905, 39.

⁴² Roberts 2003, 65.

⁴³ Rable 1989, 96-97.

leivästä.⁴⁴ Tämä johtui yleensä siitä, että Konfederaation raha oli menettänyt arvonsa ja sitä ei enää hyväksytty maksuvälineeksi kaupoissa, sikäli kun kaupoissa ylipäänsä oli mitä myydä.⁴⁵ Syyinä saattoi olla myös se, että taistelujen ja Unionin joukkojen lähestyessä kodista ja plantaasilta lähdettiin pakoon.

Suurin osa lähdenaisista kertoo päiväkirjoissaan ja muistelmissaan jättäneensä kotinsa ja plantaasinsa jossakin sodan vaiheessa ja ryhtyneensä pakolaiseksi. Naiset lähtivät, kun sisällissota ja sen taistelut pommituksineen ja muine ikävine seurauksineen lähestyivät heitä ja heidän perheitään.⁴⁶ Pakolainen, yläluokan naisten käyttämänä terminä, ei kuitenkaan vastannut aivan sen nykyaikaista merkitystä, vaan se tarkoitti Yhdysvaltojen sisällissodan aikaan varakkaita henkilöitä, jotka vapaaehtoisesti lähtivät kodeistaan. Heidän motiiveinaan oli usein myös omaisuuden, kuten orjien suojeleminen. Suurella osalla etelävaltioiden asukkaista ei ollut varaa jättää kotejaan ja ryhtyä pakolaiseksi. Samoin kuin heillä ei myöskään ollut varaa palkata sijaisia sotimaan puolestaan. Pakolaiseksi ryhtyminen vahvisti siis luokkakäsityksiä ja luokkaidentiteettiä, kun vain ”osalla etelän asukkaista oli resursseja paeta sodan ikävimpiä seurauksia”.⁴⁷ Lähdenaisista ne, jotka pakolaisiksi ryhtyivät, eivät itse tietenkään kertoneet syykseen lähteä sitä, että heillä oli siihen varaa. Se oli heille yhteiskunnallisen asemansa ja varakkuutensa takia päivän selvää, olivathan he ennen sotaakin pystyneet tekemään mitä itse halusivat.

Louise Wigfall Wrightin isä oli senaattori ja näin ollen perhe asui Washingtonissa ennen sisällissodan syttymistä. Kun etelävaltiot yksi toisensa jälkeen irtaantuivat Unionista ja sota viimein syttyi, Louisen vanhemmat joutuivat jättämään Washingtonin ja lähettivät tyttärensä isoäitinsä luo Bostoniin. Sieltä tytöt viimein lähtivät, läpi sotalinjojen, etelään.⁴⁸ Muistelmissaan Louise ei käyttänyt itsestään nimitystä pakolainen. Sitä hän todellisuudessa kuitenkin oli lähtiessään Washingtonista sodan syttymisen seurauksena ja asuessaan useissa eri paikoissa sekä erilaisissa oloissa etelään

⁴⁴ ks. esim. Burge 1918, 36.

⁴⁵ ks. esim. Chesnut 1905, 349; De Saussure 1909, 96.

⁴⁶ Dawson 1913, 38 ; Grimbald, 57; Clay- Clopton 1904, 185.

⁴⁷ Gilpin Faust 1996, 40-43.

⁴⁸ Wright 1905, 30-33 & 62-63.

päästyään. Georgian osavaltiossa ollessaan hän joutui lopulta pakenemaan Kenraali Shermania^{49,50}.

Puutetta ruuasta ilmeni lähes kaikilla lähdenaisistani vasta sodan loppuvaiheessa. Kun *Nancy Bostick De Saussuren* mies lähti sotaan, Nancy palasi isänsä plantaasille lapsuudenkotiinsa.⁵¹ Näin tekivät monet etelän yläluokan naiset, joiden miehet lähtivät joko sotaan tai esimerkiksi viemään orjiaan turvaan.⁵² Sodan lopussa paetessaan Kenraali Shermanin joukkoja Nancyn perhe joutui jättämään plantaasinsa, jonka antimista oli riittänyt ruokaa yllin kyllin, mutta pakolaisen ollessaan ei plantaasin antimista päästy enää nauttimaan.⁵³ Tilannetta pahensi myös se, ettei kaupoissa ollut myöskään mitään ostettavaa.⁵⁴

Pahimmasta ajoittaisesta ruuan puutteesta vaikutti kärsivän *Sarah Morgan Dawson*, joka kertoo ruuan vähyydestä jo sodan alussa, kun perhe joutui jättämään kotinsa. Sodan alkuvaiheessa Sarah perheineen ei heti kokonaan hylännyt taloaan Baton Rougea Louisianassa, vaan he aina tykistötulen tauotessa palasivat talolle hakemaan tavaroitaan.⁵⁵ Tällainen elämä aivan sodan ja sen pommitusten keskellä vaikutti varmasti ruuan puutteeseen, mutta todennäköisesti myös Sarahin iällä ja yhteiskuntaluokalla oli oma merkityksensä. Nuorena, varakkaan perheen jäsenenä, Sarah oli varmasti tottunut yltäkyläisiin aterioihin ja tyydyttämään mielihalujaan aina kun sellaisia tuli. Nyt uudenaikaisessa tilanteessa vähäisempi ja yksinkertaisempi ruoka osoittautui isoksi asiaksi nuorelle naiselle.

Puute ruuasta oli kuitenkin ilmeisesti vain ajoittaista. Pakolaisena, asuessaan useammassakin eri paikassa, Sarah kertoo, kuinka hän oli oppinut elämään ilman aikaisemmin välttämättöminä pitämiään ruokia ja oppinut syömään ruokia, joista ei aikaisemmin pitänyt:

⁴⁹ William Tecumseh Sherman oli Unionin armeijan palveluksessa sisällissodan aikana palvellut luutnantti, jonka Presidentti Abraham Lincoln nimitti kenraaliksi. Hän tuli erityisen tunnetuksi totaalaisesta sodankäynnistään etelävaltioita vastaan. Marssiensa läpi etelän hän toi sodan myös etelän koteihin. Kuklick 2009.

⁵⁰ Wright 1905, 200.

⁵¹ De Saussure 1909, 68.

⁵² Gilpin Faust 1996, 33.

⁵³ De Saussure 1909, 79-80 & 96.

⁵⁴ Chesnut 1905, 370; Dawson 1913, 340.

⁵⁵ Dawson 1913, 38, 41 & 60.

*Leivän uskoin olevan elämälle välttämätöntä; vihannesten järjetöntä. Ensimmäistä en näe koskaan ja minut on pakotettu kehittämään vähintäänkin sietokyky jälkimmäiseen. Papuja pystyn jopa nielemään, bataateista todella pidän...*⁵⁶

Ruokaa oli siis saatavilla, mutta se ei vain aina ollut sellaista, joka olisi naisten mieleen tai johon he olivat tottuneet. Sarah huomauttaa päiväkirjassaan lisäksi, että sodassa on paljon ikävämpiä ja suurempia asioita huolehdittavana. ”Jos se olisikin kaikki – jos karkea, pahanmakuinen ruoka olisi ainoa epämukavuus!”⁵⁷ Korkean yhteiskunnallisen asemansa takia ylellisyyteen tottuneet naiset kokivat sodan aikaisen elämän hyvin epämukavaksi, vaikka todellisuudessa heidän olonsa saattoi olla keskivertoa paremmat.

*Mary Boykin Miller Chesnut*kin valitti päiväkirjassaan aika-ajoin ruuan puutetta. Tuolloin Konfederaation oma raha oli menettänyt arvonsa, eivätkä kaupat enää ottaneet sitä vastaan. Jo seuraavassa lauseessaan hän kuitenkin kertoi ystävistään ja naapureistaan, jotka ojensivat auttavan kätensä ja lähettivät ruokatarpeita, kun niille oli tarvetta.⁵⁸ Mary oli varmastikin yksi etuoikeutetuimmista ja varakkaimmista lähdenaisistani, sillä hänen miehensä oli yksi Konfederaation johtavista poliittisista hahmoista, kenraali ja Konfederaation presidentti Jefferson Davisien avustaja.⁵⁹ Hänellä oli siis paljon varakkaita ja vaikutusvaltaisia ystäviä ja näin ollen apua hieman huonommastakin tilanteesta selviämiseen. Myös se, että Mary editoi päiväkirjaansa julkaisua varten myöhemmin, on saattanut kärjistää hänen kirjoituksiaan ruuan vähyydestä.

*Meta Morris Grimball*llakin oli välillä niin paljon ruokaa sekä sokeria, teetä ja mausteita, että hänellä oli varaa lähettää niitä ystävilleen, jotka vastavuoroisesti lähettivät häneltä puuttuvaa voita.⁶⁰ Vaikka Meta kirjoittaa välillä vaikeudesta ruokkia perheensä, hänen uudenvuodenruokapöydän antimien kuvauskin⁶¹

⁵⁶ *Bread I believed necessary to life; vegetables, senseless. The former I never see, and have been forced into cultivating at least a toleration of the latter. Snap Beans I actually swallow, sweet potatoes I really like...* Dawson 1913, 224.

⁵⁷ *If that were all – if coarse, distasteful food e were the only inconvenience!* Dawson 1913, 224.

⁵⁸ Chesnut 1905, 349, 357-358, 361 & 370.

⁵⁹ Muhlenfeld 2004, elektr. dokumentti.

⁶⁰ Grimball, 84.

⁶¹ Grimball, 81 & 84.

kertoo, että näiden naisten puute ruuasta oli hyvin suhteellista, ajoittaista ja hyvin usein puutetta oli vain joistakin ruokatavaroista. Myös ruokatilanteen muisteleminen jälkeinpäin saattoi vaikuttaa siihen, että tilanne nähtiin pahempana, kuin mitä se todellisuudessa olikaan ollut tai sitä haluttiin korostaa mahdollisia lukijoita ajatellen.

*Virginia Clay- Clopton*illa oli hyvät oltavat sukulaisensa plantaasilla, jossa riitti ruokaa ja, jossa asiat olivat niin mukavasti ja elämä oli niin rauhallista, että oli vaikea edes huomata sotaa.⁶² Ylimmän yhteiskuntaluokan jäsenenä lähdenaiset eivät siis kuitenkaan nähneet suoranaista nälkää, kuten varmasti moni muu alempien yhteiskuntaluokkien jäsen. Tutkimuskirjallisuus antaa mielestäni yhteiskunnan ylimmänluokan ruokatilanteesta synkemmän kuvan, kuin mitä lähdenaisten tapaukset osoittavat. Tavanomaisesta poikkeavien sekä tarpeeksi suurten puutteiden alla ruokatilanne ja sen muutokset jäivät näille naisille mieleen ja ne kirjattiin ylös päiväkirjaan tai myöhemmin muistelmiin. Ruokapuutteistaan kirjoittaneet naiset saattoivat myös haluta osoittaa jälkipolville sekä muille kirjoitusten lukijoille, että myös he joutuivat sodan aikana kärsimään ja luopumaan heille tavanomaisesta ruuastaan.

Elämää pakolaisena

Kun pakolaisiksi lähdettiin, matkanteko oli usein epämukavaa täyteen ahdatuissa junissa. Ne eivät aina kulkeneet tai rikkoutuivat kesken matkan. Matkaan saatettiin lähteä myös huonokuntoisilla vaunuilla, joita saattoi vetää hevosten sijaan jopa muulit.⁶³ Päiväkirjoissaan ja muistelmissaan pakolaisiksi lähteneistä lähdenaisista osa kertoo lähteneensä matkaan junalla, joka oli täynnä sotimaan meneviä sotilaita. Junat saattoivat olla myös täynnä haavoittuneita tai muuten sairaita sotilaita, mikä teki matkanteosta naisille ikävän.⁶⁴ Mary Boykin Miller Chesnutin matkantekoa vaikeutti junan epäkuntoon meneminen, minkä seurauksena hän joutui kävelemään osan matkasta. Kun he viimein pääsivät jatkamaan junalla, oli se täynnä ehdonalaiseen päässeitä vankeja. Maryllä oli kuitenkin onnea, kun hän pääsi

⁶² Clay-Clopton 1904, 224.

⁶³ Gilpin Faust 1996, 43.

⁶⁴ Clay- Clopton 1904, 197; Wright 1905, 179; Bryan 1912, 25.

matkustamaan postivaunussa mukavissa oloissa.⁶⁵ Louise Wigfall Wright joutui viettämään yönsä asemalaiturilla, kun juna ei päässyt jatkamaan matkaansa, eikä yöpymispaikkoja ollut tarjolla.⁶⁶ Osa lähdenaisista lähti matkaan myös hevos- tai muulikyydillä tai kävelemällä. Myös matkustamisen hintaa päiviteltiin.⁶⁷ Mukavissa ja hevosten vetämissä vaunuissa matkustamaan tottuneet yläluokan naiset joutuivat sota-aikana tyytymään sekä sopeutumaan monenlaisiin olosuhteisiin pakolaisiksi lähtiessään. Kirjoittaessaan näistä kokemuksistaan he halusivat todennäköisesti näyttää lukijoilleen ja todistaa myös itselleen, että he pystyivät selviämään myös karummista oloista ja tilanteista, joihin he eivät olleet tottuneet. Kuvauksia saatettiin näin ollen myös kärjistää varsinkin muistelmissa, kun varsinaisista tapahtumista oli kulunut jo vuosikymmeniä.

Pakolaisiksi lähteneiden naisten oli tietenkin löydettävä uusi asuinpaikka ja asunto, johon perhe saattoi asettua. Vakituksia asumuksia ei ollut useinkaan tarjolla ja tilapäiset asumukset eivät täyttäneet yläluokan naisten siisteys- tai tilavuusodotuksia. Ne olivat usein myös kalliita.⁶⁸ Saapuminen pakolaisena paikkaan, joka saattoi olla vieras, ei usein myöskään ollut niin helppoa. Monin paikoin pakolaiset otettiin vastaan epävarmuudella ja jopa vihamielisesti.⁶⁹ Myös Mary Norcott Bryan toteaa muistelmissaan, kuinka pakolaisiin suhtauduttiin nyrpeästi ja usein asuinsijan löytyminen tuotti vaikeuksia.⁷⁰

Pakolaisiksi lähteneet lähdenaiset asuivat useammissa eri paikoissa ja eritasoisissa asumuksissa. Asumisolot, oli asumuksena sitten ystävien tai tuttavien koti, hotelli tai vuokrattu talo, saivat osansa naisten kirjoituksissa, sillä ne poikkesivat suuresti siitä, mihin yläluokan naiset olivat tottuneet. Myös mahdollisen lukijakunnan ajattelemisen kannusti todennäköisesti naisia kirjoittamaan suuresti sotaa edeltäneen ajan oloista poikkeavista asumisjärjestelyistään. Näin todennäköisesti haluttiin todistaa lukijoille, mutta myös itselle, kuinka rohkeita ja selviämiskykyisiä oltiin.

⁶⁵ Chesnut 1905, 368-369.

⁶⁶ Wright 1905, 201-202.

⁶⁷ Dawson 1913, 44-45, 60, 128 & 375; Clay-Clopton 1904, 79-80.

⁶⁸ Gilpin Faust 1996, 43.

⁶⁹ Rable 1989, 188.

⁷⁰ Bryan 1912, 26.

Sarah Morgan Dawson kirjoittaa päiväkirjassaan eräästä majapaikastaan, jossa he ”nukkuivat lian, koirien ja kirppujen seassa”.⁷¹ Tilapäinen majapaikka ei miellyttänyt myöskään Mary Boykin Miller Chesnutia:

*Täällä minä olen sydän rikki ja maanpakolainen. Ja tällaisessa paikassa! Meillä on paljaat lattiat, ja höyhen sängystä, mäntypöydästä sekä kahdesta tuolista maksan 30 dollaria päivässä.*⁷²

Eräässä toisessa pakolaisasumuksessaan Mary toteaa hänellä olleen ”ruumiillisesti mukava olla, vakkakin majapaikka on melko nuhruinen”.⁷³ Valituksia pakolaisasumuksista kuului myös muilta lähdenaisilta. Valituksen aiheet olivat hyvin monenlaisia, kuten huonolaatuiset lakanat tai parvekkeen ja kirjoituspöydän puuttuminen.⁷⁴ Myös nukkumisjärjestelyt olivat ihmettelyn kohteena, kun esimerkiksi Sarah löysi itsensä nukkumasta samoista petivaatteista tummaihoisen hoitajansa kanssa. Hän kuitenkin muisti olla kiitollinen ”jopa näistä epämukavuuksista”.⁷⁵

Vaikka myös ylempiin yhteiskuntaluokkiin kuuluneet saivat kokea sodan köyhdyttävän vaikutuksen, kaikki heistä eivät suinkaan aina joutuneet asumaan huonoissa oloissa.⁷⁶ Näin oli siis myös osalla lähdenaisista, joiden asiat eivät loppujenlopuksi olleetkaan niin huonosti. Asumukset olivat välillä mukaviakin ja niistä osattiin olla myös kiitollisia.⁷⁷ Uudet ja normaalista poikkeavat asumisjärjestelyt lisäsivät naisten jokapäiväisiä paineita⁷⁸ ja tekivät noista ajoista sekä kokemuksista mieleenpainuvampia. Niistä oli todennäköisesti helpompi kärjistetympin kirjoittaa päiväkirjoihin ja myöhemmin muistelmiin, jotta jälkipolvet tai muu mahdollinen lukijakunta saisi tietää, mitä nämä naiset olivat sisällissodan aikana saaneet kokea.

⁷¹ Dawson 1913, 372.

⁷² *Here I am broken hearted and an exile. And in such a place! We have bare floors, and for a feather-bed, pine table, and two chairs I pay \$30 a day.* Chesnut 1905, 347.

⁷³ “I am bodily comfortable, if somewhat dingily lodged...” Chesnut 1905, 353.

⁷⁴ Dawson 1913, 207-208; Wright 1905, 175; Clay- Clopton 1904, 179; Chesnut 1905, 347.

⁷⁵ “...even for these discomforts...”. Dawson 1913, 376.

⁷⁶ Rable 1989, 181.

⁷⁷ Chesnut 1905, 166-167, 308-309 & 348; Bryan 1912, 26; Clay- Clopton 1904, 194; Grimball, 68, 70, 83 & 110.

⁷⁸ Rable 1989, 190.

Koteihinsa jääneet

Kaikki lähdenaisista eivät lähteneet pakolaisiksi. *Elizabeth Lyle Saxon*in mies oli pohjoisesta kotoisin. 1850-luvun lopulla, ennen sisällissodan syttymistä, perhe asui kesät New Yorkissa miehen työn takia, mutta talvet he viettivät Alabamassa.⁷⁹ Kun ensimmäiset osavaltiot alkoivat irtaantua Unionista vuonna 1860, Elizabeth lähti lapsineen takaisin etelään, josta hän oli itse kotoisin.⁸⁰ Elizabeth ei varsinaisesti kutsunut itseään pakolaiseksi, vaan lähti takaisin etelään luultavasti ollakseen omiensa joukossa ja kotonaan Alabamassa, vaikka muistelmat eivät varsinaisia syitä lähdölle kerrokaan. Mies jäi pohjoiseen todennäköisesti juuri sen takia, että hän oli sieltä kotoisin, eikä olisi tuntenut oloaan mukavaksi tai edes turvalliseksi etelässä.

Osa lähdenaisista jatkoivat elämäänsä kodeissaan ja plantaaseillaan sisällissodasta huolimatta. *Caroline Elizabeth Thomas Merrick* oli vierailmassa plantaasillaan, poissa kodistaan New Orleansista, kun Unionin joukot valtasivat kaupungin. Niinpä Caroline päätti jäädä plantaasille, kun hänen miehensä lähti viemään orjiaan turvaan.⁸¹ Caroline ei siis varsinaisesti lähtenyt pakolaiseksi, mutta käytännössä ei voinut palatakaan toiseen kotiinsa, joka oli hänen mukaansa ”kalustettu kaikilla mukavuuksilla”⁸². Talo myytiin Unionin toimesta julkisessa huutokaupassa kaikkine tavaroineen, kalusteineen ja rakennuksineen, eikä Caroline nähnyt sitä enää koskaan siinä kunnossa, johon hän oli sen jättänyt.⁸³

Monet yhteiskunnan ylimmän luokan naiset jäivät koteihinsa, joista sisällissodan alla tuli osa taistelutannerta. Tämä kotirintama sai kokea Unionin joukkojen läsnäolon melkein yhtä vahvasti, kuin miehet kokivat sen varsinaisella rintamalla.⁸⁴ Vaikka plantaasi ei sijainnutkaan aivan keskellä taistelutannerta, oli silti odotettavissa, että täydentääkseen ruoka- ynnä muita tarvikevarastojaan, läheisillä leireillä ja sotakentillä olevat Unionin joukot ryöstivät plantaaseja.⁸⁵

⁷⁹ Larson 2004, elektr. dokumentti.

⁸⁰ Saxon 1905, 9 & 15-16.

⁸¹ Merrick 1901, 30-31.

⁸² “...furnished with every comfort...”. Merrick 1901, 31.

⁸³ Ibidem.

⁸⁴ Gilpin Faust 1996, 197.

⁸⁵ Roberts 2003, 141.

Dolly Lunt Burge jäi kotiinsa, plantaasilleen Georgian osavaltioon. Dollyn piti päiväkirjaansa sisällissodan loppuvaiheessa, jolloin Unionin kenraali Shermanin joukot kulkivat läpi Georgian ja Dollyn plantaasin, jossa oli noin sata orjaa.⁸⁶ Naiset valmistautuivat Unionin sotilaiden tuloon muun muassa piilottamalla tavaroitaan.⁸⁷ Näin teki myös Dolly, joka piilotti muun muassa suolaa, lihaa ja kaksi muuliaan.⁸⁸ Hyökkäyksen pelossa monet naiset jopa nukkuivat vaatteet päällään, jotta olisivat valmiita, kun alkaa tapahtua.⁸⁹ Niin teki myös Dolly ja pakkasi omia ja tyttärensä vaatteita valmiiksi lähtöä varten.⁹⁰ Kenraali Sherman oli päättänyt, että Etelän kotirintama saisi tuntea sodan nahoissaan. Marssittaessaan joukkojaan läpi osavaltioiden, he tekivät kodeille ja plantaaseille tahallaan aiheutettua tuhoa.⁹¹ Dolly menetti ruokatavaransa, eläimensä ja, mikä hänen mukaansa pahinta, miespuoliset orjansa, jotka vietiin pistimellä uhaten. Myös plantaasia, sen rakennuksia ja aitoja, tuhottiin. Dollylle ei jäänyt paljoa syötävää, mutta hänellä oli kuitenkin vielä koti.⁹² Kokemuksesta selviäminen sai merkityksellisen aseman luultavasti siksi, että Dolly oli leski ja selvisi tilanteesta naisena yksin ilman miehensä apua. Kokemukset sodan kynsissä sai naiset kuitenkin arvostamaan elämäänsä tai sitä, mitä siitä oli vielä jäljellä sekä olemaan kiitollisia siitä, että heillä oli vielä koti, jossa asua.

Unionin sotilaat eivät yleensä mielellään kajonneet varakkaimpiin, ylemmän yhteiskuntaluokan naisiin.⁹³ Varakkaimmat ja vaikutusvaltaisimmat eteläosavaltioiden asukkaat saattoivat saada Unionin sotilailta erityiskohtelua, esimerkiksi vartijan, joka suojeli naisia. Suojelua saaneet naiset pyrkivät usein kuitenkin pitämään tiettyä etäisyyttä ja viileyttä vartijoitaan kohtaan. Tämä sen vuoksi, ettei heitä luultaisi pettureiksi, jotka mielitelevät vihollista. Yhteiskunnan sääntöjen mukaan naisten ei myöskään ollut sopivaa olla liian läheisissä suhteissa vieraisiin miehiin.⁹⁴

⁸⁶ Burge 1918, vi-viii.

⁸⁷ Rable 1989, 157.

⁸⁸ Burge 1918, 18.

⁸⁹ Rable 1989, 158.

⁹⁰ Burge 1918, 18-20.

⁹¹ Rable 1989, 171-173.

⁹² Burge 1918, 22-24 & 30-31.

⁹³ Gilpin Faust 1996, 199.

⁹⁴ Rable 1989, 165.

Myös Caroline Elizabeth Thomas Merrick sai erityiskohtelua plantaasinsa lähellä olleelta Unionin sotilasjoukon kenraalilta. Tämä lupasi taata rauhan Carolinen kotitaloudelle, joka koostui naisista ja lapsista, asettamalla heille vartijoita.⁹⁵ Sarah Morgan Dawson sai tuntea syytöksiä petturuudesta, kun hän sisarensa kanssa palasi Baton Rougeen ja auttoi loukkaantunutta Unionin everstiä. Tytöt joutuivat syytösten kohteeksi myös kieltäytyessään puhumasta pahaa Unionin upseereista ja keskustellessaan heidän kanssaan. Sarah perheineen sai myös osakseen suojelua unionin sotilailta sekä hyvää kohtelua vastineeksi hyvästä käytöksestään Unionin upseereita kohtaan.⁹⁶

Sosiaalinen elämä sota-ajalla

Sisällissota ja sen seurauksena alkanut kauppasaarto rajoitti yläluokan sosiaalisten tilaisuuksien määrää.⁹⁷ Silti viihdytystä haluttiin ja etsittiinkin jatkuvasti. Monet yläluokan naiset veivät ajatuksensa pois sodasta mahdollisuuksiensa mukaan järjestämällä erilaisia sosiaalisia tilaisuuksia, kuten tanssiaisia tai muita juhlia, tai osallistumalla muiden järjestämiin tilaisuuksiin. Nämä naiset yrittivät säilyttää elämänsä vakaina pitämällä sen mahdollisimman samanlaisena, kuin mihin he olivat tottuneet.⁹⁸ Lähdenaisetkin, Nancy Bostick De Saussurea, Dolly Lunt Burgea sekä Elizabeth Lyle Saxonian lukuun ottamatta, kertovat sosiaalisesta elämästään sodan aikana.

Pakolaisiksi lähteneidenkään naisten elämä ei ollut kovin yksinäistä ja tylsää. Uusilla asuinsijoilla oli yleensä vanhoja tuttuja tai muista saman yhteiskuntaluokan pakolaisista saatiin uusia tuttavuuksia, joiden kanssa seurusteltiin ja vietettiin aikaa. Lähdenaisten sisällissodan ajan arkeen kuuluivat mahdollisuuksien mukaan edelleen musiikki, laulu, tanssi ja lukeminen.⁹⁹ Mary Boikin Miller Chesnutin elämä sisällissodan aikana oli niin jännää ja todellista, että häntä ei enää kirjojen fiktiivisyys kiinnostanut, mikä oli hänelle uutta. Mary jopa toteaa päiväkirjassaan kuinka hänen elämänsä olisi niin mukavaa, jollei inhottava sota pilaisi sitä.¹⁰⁰ Korkeassa yhteiskunnallisessa asemassa eläneelle

⁹⁵ Merrick 1901, 32 & 43.

⁹⁶ Dawson 1913, 66-67 & 74-75

⁹⁷ Roberts 2003, 84.

⁹⁸ Rable 1989, 72, 192 & 198.

⁹⁹ Dawson 1913, 88-89 & 216; Wright 1905, 194; Clay-Clopton 1904, 186.

¹⁰⁰ Chesnut 1905, 174 & 200.

naiselle sota-aika saattoikin näyttäytyä hyvällä tavalla jännittävänä, jopa eräänlaisena seikkailuna, jos ei jouduttu kärsimään sodan konkreettisesta kurjuudesta.

Pakolaisiksi lähteneet lähdenaiset kertovat ystävien kesken järjestetyistä teehetkistä ja muusta yhteisestä ajanvietosta.¹⁰¹ Sosiaaliselle elämälle oli siis sijaa myös pakolaisena ollessa. Näin yritettiin varmasti säilyttää edes osa sotaa edeltäneen ajan elämästä. Sisällissodasta huolimatta myös erilaiset lounaskutsut tai illallisjuhlat kuuluivat edelleen lähdenaisten elämään. Monissa näissä juhlissa tarjottiin hienoja aterioita, joihin saattoi kuulua hyvin monenlaisia ruokia.¹⁰² Sota-aikaa edeltäneen elämän herkuistakin saatiin siis edelleen nauttia, vaikka ei ehkä yhtä usein kuin ennen sisällissodan syttymistä. Yläluokan naisille oli tärkeää yrittää ylläpitää sotaa edeltäneen ajan elämänsä. Tuo elämäntyö vahvisti naisten eliittiasemaa yhteiskunnassaan ja erotti heidät edelleen köyhemmistä, alempien yhteiskuntaluokkien naisista. Tuon eron selväksi tekeminen oli näille naisille tärkeää.

Mary Boykin Miller Chesnut eli miehensä aseman johdosta eteläosavaltioiden poliittisen elämän keskuksessa. Hän oli usein tekemisissä jopa Konfederaation presidentin ja tämän puolison kanssa erilaisissa juhlissa sekä muissa sosiaalisissa tapaamisissa. Niissä oli silmiinpistävää, että ruokapöydät notkuivat erilaisia herkkuja, kuten shampanjaa ja ostereita.¹⁰³ Juhlia ja ilonpitoa saattoi olla jopa niin usein, että se herätti paheksuntaa aviomiehen silmissä. Tämän sai Mary kuulla aviomieheltään:

*Mieheni teki asiat hyvin selväksi eilen illalla. Tunsin sen olleen viimeinen pisara jo täydessä kupissani. ”Ei enää juhlintaa tässä talossa,” hän sanoi. ”Tämä ei ole aika huviretkeilylle ja ilonpidolle.”
”Ja sinä sanoit, että toit minut tänne nauttimaan talvesta ennen kuin*

¹⁰¹ Chesnut 1905, 96-97, 193, 292 & 353; Grimball, 36-37; Clay-Clopton 1904, 169 & 207; Bryan 1912, 28-29; Wright 1905, 67, 74-75 & 149-150.

¹⁰² Merrick 1901, 73; Grimball, 35, Wright 1905, 112, 135 & 241; Clay-Clopton 1904, 168-169.

¹⁰³ Chesnut 1905, 157, 189, 193, 249 251, 268, 274, 284, 287 & 314.

*veit minut kotiin ja käänsit kasvoni tyhjään seinään.” Hän on talon herra; kuunteleminen on tottelemista.*¹⁰⁴

1800-luvun Yhdysvalloissa naisille ja miehille ajateltiin kuuluvan eri elämän alueet. Miehet olivat perheen pää ja heille kuului elämän julkinen puoli. Naisten sen sijaan tuli olla kuuliaisia ja alistuvia miehelleen. He huolehtivat kodista, elämän yksityisestä puolesta sekä antoivat esikuvan hyveellisestä ja hartaasta elämästä.¹⁰⁵ Miesten arvovalta ja vaikutus yläluokan naisten jokapäiväiseen elämään näkyi siis myös sodan aikana varsinkin, jos mies oli kotona eikä sotimassa.

Pula käyttötavaroista ja vaatteista

Etelän osavaltioiden rikkaat kotitaloudet ja plantaasit olivat osa markkinataloutta. Kun sisällissota syttyi, pohjoisen aloittama kauppasaarto esti tehdasvalmisteisten tuotteiden tuonnin etelään, minkä seurauksena monien varakkaimpien perheiden joka päivä käyttämien tuotteiden saatavuus vaikeutui tai jopa loppui kokonaan.¹⁰⁶ Kauppasaarron vaikutukset alkoivat tuntua jo heti sisällissodan ensimmäisenä vuotena 1861.¹⁰⁷ Kauppasaarron seurauksena kotitaloudet, jotka olivat jo kauan sitten hylänneet kankaiden kotituotannon muiden kuin orjien vaatteiden valmistuksessa, joutuivat nyt usein tyytymään siihen myös isäntäväen vaatekankaiden valmistuksessa.¹⁰⁸ Myös lähdenaisista muutama kertoo kankaiden ynnä muiden tuotteiden kotituotannosta, kun kauppasaarron seurauksena esimerkiksi kankaita tai saippuaa ei enää ollut ostettavissa.¹⁰⁹ Myös kenkien huono saatavuus näkyi lähdenaisten kirjoituksissa. Uusien kenkien hankkiminen tai jopa tekeminen vanhoista nahoista aiheutti naisille päänvaivaa, mikä kirjattiin muistiin päiväkirjoihin ja muistelmiin.¹¹⁰ Yläluokan naiset eivät siis tyytyneet vain valittamaan

¹⁰⁴ *My husband laid the law down last night. I felt it to be the last drop in my full cup. “No more feasting in this housem,” said he. “This is no time for junketing and merrymaking.” “And you said you brought me here to enjoy the winter before you took me home and turned my face to a dead wall.” He is the master of the house; to hear is to obey.* Chesnut 1905, 263-264.

¹⁰⁵ Weiner 1998, 54.

¹⁰⁶ Gilpin Faust 1996, 46.

¹⁰⁷ Rable 1989, 100.

¹⁰⁸ Roberts 2003, 65-66.

¹⁰⁹ Clay-Clopton 1904, 223; Burge 1918, 14; Saxon 1905, 21.

¹¹⁰ Clay-Clopton 1904, 222; Bryan 1912, 27; Chesnut 1905, 224; Saxon 1905, 36-37; Dawson 1913, 36.

puutetaan, vaan he tekivät asian eteen jotakin: he valmistivat itse kankaita ja muita jokapäiväiselle elämälle tarpeellisia asioita.

Muoti oli myös edelleen tärkeää näille naisille¹¹¹ toimien varmasti motivaationa itse tekemiselle. Naiset halusivat edelleen pukeutua hyvin ja mahdollisimman muodin mukaisesti. Näteistä vaatteista ja asusteista pidettiin edelleen.¹¹² Naiset näkivät pukeutumisensa edelleen myös merkinä kunniallisuudestaan.¹¹³ Kun etelän taloudellinen tilanne huononi, pitkälti pohjoisen tekstiilien varassa eläneiden etelän yläluokan jäsenten muodin mukaan pukeutuminen vaikeutui huomattavasti, kun kankaita ja vaatteita ei enää saanutkaan niin helposti. Kotitekoisiin kankaisiin ei usein haluttu turvautua, joten käyttöön otettiin muita kankaita, kuten verhoja, lakanoita ja pöytäliinoja. Myös kuluneita, jo käytöstä pois jätettyjä vaatteita yritettiin hyödyntää.¹¹⁴ Sodan lopun lähestyessä lähdenaistenkin vaatteet alkoivat olla loppuillaan. Niitä jouduttiin korjaamaan, kääntämään nurinpäin tai ottamaan käyttöön vanhoja, äitien tai jopa isoäitien käyttämiä pukuja.¹¹⁵ Kauppasaarron ja siitä johtuvan tehdasvalmisteisten tuotteiden saatavuuden vaikeutuminen ja kallistuminen näkyivät siis myös lähdenaisten arjessa. Ne vaikuttivat heidän elämiinsä niin suuresti, että niistä kerrottiin päiväkirjoissa ja muistelmissa vielä vuosikymmentenkin jälkeen. Kertomuksilla vaatteiden tekemisestä saatettiin haluta myös korostaa omaa kekseliäisyyttä ja omavaraisuutta jälkipolville tai muille lukijoille. Naiset halusivat antaa itsestään mahdollisimman positiivisen ja yritteliään kuvan.

Etelän osavaltiot saivat tuntea hyperinflaation vaikutukset kovastikin nousevina ruoan ja muiden tuotteiden hintoina.¹¹⁶ Silti lähdenaisilla oli sisällissodan aikana suurimmat resurssit käytettävissään, joko plantaasin tuotteina tai rahaa, jolla ostaa, vaikka hintojen nousua, varojen loppumista ja tulojen puuttumista päiviteltiin.¹¹⁷ Jotkut yläluokan naiset kuluttivat rahaa hienoihin ruokiin ja

¹¹¹ Edwards 2000, 75-76.

¹¹² Dawson 1913, 91 & 233; Clay-Clopton 1904, 169 & 225-226; Chesnut 1905, 279.

¹¹³ Rable 1989, 93.

¹¹⁴ Gilpin Faust 1996, 221-222.

¹¹⁵ Chesnut 1905, 218; Wright 1905, 117-118 & 166; Saxon 1905, 37.

¹¹⁶ Rable 1989, 96.

¹¹⁷ Grimball, 78, 89, 93 & 104; Clay-Clopton 1904, 196 & 225-226; Dawson 1913, 96, 181 & 210; De Saussure 1909, 77.

juomiin sekä muuhun muodikkaaseen elämään seurauksista välittämättä.¹¹⁸ Yläluokan naisten köyhtymiseen ja sen tasoon vaikutti kunkin perheen henkilökohtaiset sodan aikaiset kokemukset.¹¹⁹ Välillä lähdenaiset antoivat tarkkojakin lukuja eri tuotteiden hinnoista, mutta etuoikeutetusta yläluokan asemasta ja alhaisesta köyhyyden tasosta kertoo se, että naisilla oli kuitenkin varaa ostaa kalliita ruoka- ja muita tavaroita.¹²⁰ Mary Boykin Miller Chesnutilla oli varaa tehdä ostoksia jopa aivan sodan loppuvaiheessa.¹²¹ Naiset myös hankkivat lisää rahaa myymällä omaisuuttaan, kuten orjia tai vaatteita sekä ruokaa, kuten munia, voita ja pekonia. Myös ompelutöitä tekemällä hankittiin lisätienestettä.¹²² Nyt myös yläluokan naisten oli seurattava kulutustaan.¹²³ Se, että kallistuvista hinnoista mainitaan päiväkirjoissa ja muistelmissa kertoo siis siitä, että naiset joutuivat nyt ehkä ensimmäistä kertaa elämässään miettimään rahaa sekä sitä paljonko ruokatuotteet ja muut tavarat maksoivat. Ennen sisällissotaa naiset olivat tottuneet vain valvomaan kotiensa töitä ja huolehtimaan perheensä hyvinvoinnista raha-asioiden jäädessä miesten vastuulle.¹²⁴ Nyt miesten ollessa sodassa tai muuten poissa kotoa naiset joutuivat itse hoitamaan raha-asiat.

1.2. Lisätöitä sotilaiden ja sota-asian hyväksi

Kotityöt sota-ajalla

Varakkaammissa, orjia omistavissa kotitalouksissa ei sisällissodan syttyessä jäänyt naisten harteille kovin paljon töitä ja lisävelvollisuuksia, vaikka miehet lähtivätkin sotaan.¹²⁵ Jos orjia vielä oli, he saattoivat kuitenkin kieltäytyä tekemästä töitään.¹²⁶ Orjien menettäminen sisällissodan edetessä oli myös yleistä, minkä johdosta varakkaimpien orjia omistaneiden perheiden naiset joutuivat tekemään käytännön kotitöitä, kuten siivoamaan ja tekemään

¹¹⁸ Rable 1989, 199-200.

¹¹⁹ Roberts 2003, 168.

¹²⁰ Clay-Clopton 1904, 196, 222 & 225; Bryan 1912, 29; Grimball, 73; Burge 1918, 16; Chesnut 1905, 139, 261, 276, 290-291, 294, 299-300 & 310.

¹²¹ Chesnut 1905, 333.

¹²² Bryan 1912, 27; Grimball, 90; Chesnut 1905, 300, 326 & 340.

¹²³ Rable 1989, 91.

¹²⁴ ks. historiallinen tausta.

¹²⁵ Gilpin Faust 1996, 22-23.

¹²⁶ Rable 1989, 117.

ruokaa.¹²⁷ Näin ei kuitenkaan näyttänyt olleen lähdenaisten tapauksessa. Kaikilla lähdenaisillani oli palvelijoita, perheen orjia, jotka tekivät kodin ja plantaasin töitä vielä sodan loppuvaiheessakin, vaikka orjat olivat saaneet vapautensa orjenvapautusjulistuksen¹²⁸ myötä. Jäädessään plantaaseille entisillä orjilla saattoi olla siihen useita syitä. He saattoivat nähdä sen parhaana tapana selvitä, sillä he olivat saattaneet kuulla Unionin sotilaiden kohtelevan huonosti entisiä orjia tai he eivät halunneet jättää kotiaan, jonka he olivat itse kovalla työllä rakentaneet.¹²⁹ Lähdenaisilla, entisten orjiensa emännillä, oli jäämisen syistä aivan eri näkemys: he ajattelivat sen olleen osoitus uskollisuudesta.

Aivan jatkuvasti palvelijat eivät kuitenkaan olleet läsnä lähdenaisten elämässä sodan aikana. Orjia saatettiin siirrellä paikasta toiseen omaisuuden suojelemiseksi tai sotaa pakoon lähtiessä. Jos tavallisiin kotitöihin tottumattomat yläluokan naiset joutuivat tekemään kotitöitä, oli se heille varmasti niin erikoinen ja uusi tilanne, että se täytyi merkitä muistiin päiväkirjoihin. Näin teki myös Sarah Morgan Dawson. Hän kertoo kuinka ensin paettuaan Unionin sotilaita perheensä ja palvelijoidensa kanssa, hän palaa kotitalolleen ja löytää sen sekaisin ja likaisena. Kahdestaan äitinsä kanssa ilman palvelijoita hän kertoo:

En voinut sietää sitä, joten korjasin tilanteen. Todellakin minä lakaisin kaksi kokonaista huonetta! Pilasin käteni puutarhanhoidossa, joten sillä ei ollut väliä...; huomasin, että pystyin tyhjentämään likaisen takan, pyyhkimään pölyjä, siirtämään raskaita painoja, tekemään itseni yleisesti hyödylliseksi ja likaiseksi ja kaikesta tästä saan kiittää Jenkkejä!¹³⁰

Myös Mary Boykin Miller Chesnut auttoi sisällissodan lopussa siivous- ja kiillotustöissä palvelijaansa, joka kyllä pian patisti emäntänsä jättämään työt

¹²⁷ Roberts 2003, 70.

¹²⁸ Presidentti Abraham Lincoln antoi orjien vapauttamisjulistuksen 1.1.1863 vapauttaen orjat kaikissa kapinaan nousseissa osavaltioissa. Kirchberger 1991, 196.

¹²⁹ Roberts 2003, 113.

¹³⁰ *I could not stand it, so I applied myself to making it better. I actually swept two whole rooms! I ruined my hands at gardening, so it made no difference. ...; I discovered that I could empty a dirty heart, dust, move heavy weights, make myself generally useful and dirty, and all this thanks to the Yankees!* Dawson 1913, 62.

hänelle.¹³¹ Virginia Clay-Cloptonkin kirjoittaa muistelmissaan, kuinka he sisarensa kanssa, taitojensa kasvaessa niin hyväksi, ompelivat ja neuloivat itse jopa liivit ja housut velvollisuuksiaan muualla hoitaville aviomiehilleen.¹³² Ennen sisällissotaa tällaisten ompelu- ja neulomistöiden varsinainen tekeminen ei kuulunut yläluokan naisten töihin. Nämä naiset olivat saattaneet leikata kangasta säästääkseen orjiensa vaatteiden osat sekä jopa ommella orjien ja lastensa vaatteita, mutta omia tai muiden aikuisten perheenjäsentensä vaatteita he eivät yleensä tehneet.¹³³ Yleisimpiä varakkaimpien yläluokan naisten ompelutöitä olivat erilaiset koristetyöt ja kirjailut.¹³⁴ Näiden yläluokan naisten rooli vaatteiden ompelutöissä, niin kuin lähes kaikissa muissakin kotitöissä, oli pääasiassa valvova. Palvelijat, jotka olivat heidän omia orjiaan, tai palkattu ompelija tekivät varsinaiset työt.¹³⁵ Jos orjia ei siis enää ollut, olivatpa ne sitten itse lähteneet, myyty tai viety muualle turvaan, täytyi yläluokan naisten ottaa tehtäväkseen uusia töitä myös tällä elämän alueella, halusivatpa he sitä tai eivät. Lähdenaisilla siivous- ja muut kotityöt olivat kuitenkin hyvin vähäisiä ja niistä vähäisistäkin kirjoitettiin, koska kokemukset olivat heille uusia ja todennäköisesti melko hauskojakin. Kirjoitusten tuleville lukijoille haluttiin myös antaa kuva ahkerasta, hyödyllisestä ja itsenäisesti toimeentulevasta naisesta.

Aluksi kaikkien varakkaimpien perheiden miehet eivät edes lähteneet sotaan, vaan he saattoivat palkata miehen heidän tilalleen. Lisäksi orjanomistajat, joilla oli 20 tai sitä enemmän orjia, saivat jäädä kotiin täyttämään velvollisuutensa perheestään ja oristaan huolehtimisessa.¹³⁶ Myöskään kaikkien lähdenaisten miehet eivät olleet sodassa. Dolly Sumner Luntin mies oli kuollut ennen sisällissodan alkua. Kenraali Shermanin joukkojen tullessa ja aiheuttaessa tuhoaan Dollyllä oli varmasti muutakin ajateltavaa sekä muistiin merkittävää, kuin plantaasin töiden tekeminen. Leskiksi jääneet orjanomistajanaiset käyttivät usein miespuolisia sukulaisia tai työnjohtajia ja orjien valvojia apuna plantaasin hoitamisessa sekä orjien hallinnassa, varsinkin sitten kun sisällissota syttyi.¹³⁷

¹³¹ Chesnut 1905, 349.

¹³² Clay- Clopton 1904, 195-196.

¹³³ Fox-Genovese 1988, 120.

¹³⁴ Gilpin Faust 1996, 49.

¹³⁵ Fox-Genovese 1988, 120, 124, 128.

¹³⁶ Rable 1989, 83-84.

¹³⁷ Fox-Genovese 1988, 203 & 205.

Sarah Morgan Dawson ja Louise Wigfall Wrigt eivät vielä olleet menneet naimisiin. Sarahin isä oli kuollut jo ennen sisällissodan syttymistä, mutta hänen kolme veljeään olivat sodassa. Näin ollen perheen naiset ja lapset sekä palvelijat olivat jääneet keskenään selviämään arjesta sodan keskellä.¹³⁸ Louisen isä oli Konfederaation eversti ja siten mukana sodassa ennen kuin otti paikkansa Konfederaation Kongressissa.¹³⁹ Sen takia Louise ja hänen siskonsa lähetettiin ensin isoäidin luo Bostoniin ja lopulta etelään.¹⁴⁰ Asuessaan etelässä, poissa kotoaan, hyvin varakkaan nuoren naisen yhteiskunnan ylimmästä luokasta ei mitä todennäköisimmin tarvinnut huolehtia kotitöiden tekemisestä.

Naiset eivät mainitse kirjoituksissaan syitä, miksi miehet eivät sotaan lähteneet. Todennäköisesti he olivat palkanneet jonkun sotimaan heidän puolestaan tai suuren orjamäärän seurauksena heidät oli vapautettu palveluksesta. Mary Boykin Miller Chesnut seurasi miestään ympäri etelää tämän toimiessa kenraalina eri sotaoperaatioissa.¹⁴¹ Hän esiintyy myös Maryn kirjoituksissa arjesta hoitaen plantaasin asioita,¹⁴² minkä varmasti mahdollisti hänen korkea sotilasarvonsa. Meta Morris Grimballein mies ei myöskään lähtenyt sotaan sen puhjettua. Hän tarjoutui kuitenkin myöhemmin reservijoukkoihin, koska hän on alle 65-vuotias ja Konfederaation armeijassa oli tarvetta miehille. Metan mies vaikutti sota-asialle omistautuneelta, kun hän lahjoitti Metan mielestä perheen vähistä rahoista osan sairaalalle ja muuhun hyväntekeväisyyteen. Meta joutui muistuttamaan häntä, että ensin tulisi ajatella omaa perhettä ja heidän selviämistään.¹⁴³

Varakkaimmat naiset, joiden miehet lähtivät sotaan tai olivat muuten poissa kotoa, saivat apua miespuolisilta naapureilta, sukulaisilta tai palkkasivat avukseen työjohtajan.¹⁴⁴ Caroline Elizabeth Thomas Merrick kirjoittaa muistelmissaan, että naiset olivat yksin, ilman miesten apua ja suojelua.¹⁴⁵

¹³⁸ Dawson 1913, 40.

¹³⁹ Page 2004, elektr. dokumentti.

¹⁴⁰ Wright 1905, 33, 62-63.

¹⁴¹ Henderson 2004, elektr. dokumentti.

¹⁴² Chesnut 1905, 74, 84, 151-152, 240 & 252.

¹⁴³ Grimballe, 78 & 80.

¹⁴⁴ Gilpin Faust 1996, 33.

¹⁴⁵ Merrick 1901, 34.

Hänen miehensä oli lähtenyt orjineen ja vieraili vain satunnaisesti perheensä luona plantaasilla.¹⁴⁶ Tämän hän teki suojellakseen omaisuuttaan, mutta jätti samalla vaimonsa sekä lapsensa ilman perheenpäättä ja hänen suojeluaan. Tämä ei kuitenkaan ollut poikkeuksellista etelän orjanomistajaluokassa. Usein kävi nimittäin juuri niin, että perheen pää lähti suojelemaan omaisuuttaan ja jätti vaimonsa sekä mahdolliset lapsensa selviämään elämästä sodan keskellä.¹⁴⁷ Ennen kuin Meta Morris Grimballin mies vei perheensä turvaan, myös hän oli jättänyt vaimonsa ja tyttärensä joksikin aikaa keskenään Charlestoniin ja lähtenyt itse plantaasilleen huolehtimaan orjistaan.¹⁴⁸ Caroline on ainoa lähdenaisista, joka kertoi naapurin miehestä, joka oli aina tarvittaessa apuna.¹⁴⁹ Hän kertoi myös tarkemmin naisten tekemistä töistä sisällissodan aikana:

*[Naiset] kylvivät, keräsivät ja toimittivat sadot, jotka ruokkivat lapset ja orjat kotona ja armeijat kentillä; he kasvattivat villan ja puuvillan, joka vaatetti sotilaat ja siat ja karjan, josta heidän lihansa koostui;...*¹⁵⁰

Kuten Caroline itsekin kertoo, oli näillä yläluokan naisilla kuitenkin yleensä apua plantaasin töissä, eikä naisten tarvinnut tehdä kaikkea itse. Muistelmiaan kirjoittaessaan naisten osaa töiden tekemisessä on kuitenkin oletettavasti haluttu korostaa. Näin sille on annettu suurempaa painoarvoa, jotta muistelmia lukevat ymmärtäisivät naisten merkittävän osan sisällissodan aikana. Caroline kirjoittaa tässä hyvin yleisellä tasolla eikä kirjoita, että juuri hän itse olisi tehnyt kaikkia näitä töitä. Muistelmiensa lopussa Caroline, kuten myös Elizabeth Lyle Saxon, kirjoittaaakin uskollisista orjista, jotka suojelivat naisia ja lapsia. Saxonin mukaa orjat viljelivät pellot, joista saatiin ruoka kotiin jääneille naisille ja lapsille sekä sotimassa olleille miehille, ja he huolehtivat muutenkin sotilaista.¹⁵¹ Päiväkirjoja kirjoittaneet lähdenaiset eivät mainitse mitään naisten plantaaseilla

¹⁴⁶ Merrick 1901, 30-31.

¹⁴⁷ Edwards 2000, 80.

¹⁴⁸ Grimball, 49 & 58.

¹⁴⁹ Merrick 1901, 68.

¹⁵⁰ *[Women]planted and gathered and shipped the crops which fed the children and slaves at home and the armies in the field; they raised the wool and cotton that clothed the soldiers and the hogs and cattle that made their meat;...* Merrick 1901, 47.

¹⁵¹ Merrick 1901, 178; Saxon 1905, 33.

tekemistä töistä, mikä todennäköisesti merkitsee sitä, että ainakaan lähdenaiset eivät tällaisia töitä kovinkaan paljoa tehneet.

Nancy Bostick De Saussure taas oli muuttanut isänsä kotiin miehensä lähdettyä sotaan,¹⁵² eikä kirjoita plantaasin töiden tekemisestä mitä todennäköisimmin siksi, ettei hänelle langennut uusia velvollisuuksia lapsuuden kodissa asuessaan.

Työt sisällissodan ja sotaan lähteneiden hyväksi

Yhdysvaltojen sisällissota vaati naisilta sitoutumista uhraamaan aikaansa ja itsensä niin sotimassa olevien rakkaittensa, mutta ennen kaikkea itse sota-asian puolesta. Sota-asian puolesta oli uhrattu jo ylellisyys- ja jopa tarpeelliset tuotteet sekä tietenkin omat miehet.¹⁵³ Yläluokan naisten tekemiä töitä Konfederaation, sen sotilaiden ja koko sota-asian hyväksi oli hyvin monenlaisia. Myös naisten töihin osallistumisen määrä ja taso vaihteli suuresti.

Hyväntekeväisyys oli kuulunut yläluokan naisten elämään jo ennen sisällissodan syttymistä. Kun sota sitten syttyi, kaikki hyväntekeväisyys kohdistettiin sotilaisiin ja sota-asian hyväksi.¹⁵⁴ Naiset perustivat monenlaisia yhdistyksiä ja järjestöjä varojen keräämiseksi ja sotilaiden sekä sota-asian auttamiseksi.¹⁵⁵ Näin oli myös muutaman lähdenaisen tapauksessa. Päiväkirjoissa ja muistelmissaan naiset kertovat, kuinka he perustivat avustusjärjestöjä loukkaantuneille sotilaille, mutta myös tehdäkseen vaatteita sotilaille talven varalle. Osa naisista kuului itse järjestöihin ja osa ei, mutta niitä pidettiin hyvänä asiana ja tapana esimerkiksi tyttärien oppia arvokkaita ompeluyhdistyksiä muita taitoja.¹⁵⁶

Konfederaation armeijan rahavarastojen kartuttamiseksi yhdistykset, järjestöt sekä yksittäiset naiset järjestivät mitä erilaisimpia tapahtumia, kuten arpajaisia ja basaareja.¹⁵⁷ Myös useampi lähdenaisista kertoo, kuinka he järjestivät muun muassa konsertteja, päivällisiä sekä kuvaelmia saadakseen kerättyä rahaa

¹⁵² De Saussure 1909, 68.

¹⁵³ Gilpin Faust 1990, 1209 & 1212.

¹⁵⁴ Grimbald, 79.

¹⁵⁵ Gilpin Faust 1996, 24-25.

¹⁵⁶ Grimbald, 40-41; Saxon 1905, 31.

¹⁵⁷ Rable 1989, 140.

armeijalle ja sotilaille.¹⁵⁸ Näiden erilaisten tapahtumien ja tilaisuuksien aikana yläluokan ihmiset saattoivat edes hetken elää sotaa edeltäneen ajan tuttua elämäänsä sekä tuntea vanhan eleganssin.¹⁵⁹ Näillä tapahtumilla oli naisille suuri merkitys, eikä niitä voinut jättää väliin¹⁶⁰. Ne edelleen vahvistivat yläluokan naisten sosiaalista asemaa yhteiskunnassa ja erottivat heidät alemmista yhteiskuntaluokista.

Loukkaantuneiden ja sairaiden sotilaiden hoitamiseksi perustettiin sairaaloita kaikkiin mahdollisiin paikkoihin, kuten kirkkoihin, juna-asemien läheisyyteen. Naiset hoitivat sairaita myös koteihinsa tehdyissä sairaalahuoneissa.¹⁶¹ Sairaaloissa työskenteli sekä palkattuja lääkäreitä ja hoitajia, että vapaaehtoisia.¹⁶² Jo toisena sotavuotena Konfederaation tarve sairaanhoitajille oli suuri.¹⁶³ Sairaaloissa olisi ollut yläluokan naisille töitä sairaanhoidon parissa yllin kyllin, mutta suurin osa heistä ei tähän työhön kuitenkaan ryhtynyt kuin korkeintaan ajoittain. Jos he saivat valita, naiset mieluummin lähettivät ruokatarvikkeita, vierailivat sairaiden tai loukkaantuneiden sotilaiden luona tai ruokkivat heitä sairaaloissa tai ohi kulkevissa junissa.¹⁶⁴ Varakkaat naiset kustansivat yleensä itse ruokatarvikkeet ja tarjotut ateriat, sillä Konfederaatiolla ei todennäköisesti olisi ollut varaa siihen. Sairaalat ottivat mielellään vastaan rahalahjoituksia myös varsinaista sairaanhoitotyötä varten, vaikka sairaaloita rahoitettiin myös julkisin varoin.¹⁶⁵ Ne yläluokan naiset, jotka hoitajiksi ryhtyivät, muuttivat naisen perinteistä roolia 1800-luvun puolivälissä kaikkein eniten ja dramaattisimmin, sillä sairaanhoitotyön ei tuolloin katsottu olevan sopivaa varsinkaan ylempien luokkien naispuolisille jäsenille.¹⁶⁶

Sairaanhoitajiin lukeutui kuitenkin siis myös ylempien yhteiskuntaluokkien varakkaimpia naisia. Työ ei kuitenkaan ollut helppoa tai mieleistä varmasti kenellekään. Niinpä monet niistä, joilla oli varaa, tekivät usein mieluummin

¹⁵⁸ Merrick 1901, 53; Saxon 1905 31-32; Chesnut 1905, 155 & 342.

¹⁵⁹ Rable 1989, 140.

¹⁶⁰ Roberts 2003, 52.

¹⁶¹ Grimball, 77-78; Merrick 1901, 73; Bryan 1912, 32.

¹⁶² Rable 1989, 121.

¹⁶³ Gilpin Faust 1990, 1216.

¹⁶⁴ Gilpin Faust 1996, 109.

¹⁶⁵ Rable 1989, 121.

¹⁶⁶ Gilpin Faust 1996, 92.

jotakin muuta sotilaiden hyväksi. Myöskään kaikki lähdenaiset eivät varsinaista sairaanhoitoa harjoittaneet, vaan tyytyivät vierailemaan potilaiden luona ja viemään heille elintarvikkeita. Meta Morris Grimboll kertoo kyllä tienvarsisairaaloitten¹⁶⁷ perustamisesta, mutta ei mainitse mitään itse niissä työskennelleensä. Mary Boykin Miller Chesnutinkin sairaalatyöskentely rajoittui aluksi vain vierailuihin sairaaloissa ja ruuan sekä hedelmien jakamiseen potilaille. Maryn työtä sairaaloissa rajoitti selvästi hänen, niin fyysinen kuin psyykinenkin, heikkoutensa. Hän kirjoittaa siitä, miten järkyttyi sairaiden ja pahoin loukkautuneiden sotilaiden näkemisestä niin paljon, että pyörtyi. Hän myös mainitsee heikon terveytensä syyksi siihen, miksei hän pysty käymään Columbian asemalle perustetussa tienvarsisairaaloissa, vaikka olisi muuten valmis auttamaan siellä.¹⁶⁸ Myöhemmin Mary kuitenkin sai itsensä sellaiseen kuntoon, että pystyi toimimaan sairaanhoitajana:

Olen niin iloinen, että olen jälleen kerran sairaanhoitaja. Minulla oli tarpeeksi tekosyitä, mutta sydämessäni tunsin itseni pelkuriksi ja piileskelijäksi. ... Enää ei voida vältellä velvollisuuksia. Nyt ei riitä, että lähettää elintarvikkeita ja maksaa hoitajista. Jokin sisälläni huusi jatkuvasti, "Mene onneton olento; et kestä katsoa mitä nuo hienot miehet joutuvat kestäämään."¹⁶⁹

Sairaala ja sen huonossa kunnossa olevat potilaat kummittelivat Maryn mielessä vielä edelleenkin, eikä hän päässyt eroon ajatuksistaan edes öisin.¹⁷⁰ Myös Virginia Clay-Clopton kertoo muistelmissaan vierailleensa sairaiden ja haavoittuneiden sotilaiden luona ja piti onnekkaina niitä miehiä, jotka pääsivät sairaalan sijaan hoitoon yksityisen hoitajan luo. Myös hänelle oli jäänyt karmaisevia muistoja sairaalavierailuista, jolloin hän oli nähnyt niin paljon kärsimystä ja kauheita haavoja.¹⁷¹ Kaiken sodasta aiheutuneen kärsimyksen ja murheen näkeminen oli näille naisille täysin uutta, jotain mitä he eivät ennen

¹⁶⁷ "Tienvarsisairaaloita" (wayside hospital) perustettiin ympäri etelää varikkokaupunkeihin matkaavia sotilaita varten. Gilpin Faust 1990, 1215.

¹⁶⁸ Chesnut 1905, 107-109, 111, 205-206 & 321.

¹⁶⁹ *I am so glad to be a hospital nurse once more. I had excuses enough, but at heart I felt a coward and a skulker. ... There must be no dodging of duty. It will not do now to send provisions and pay for nurses. Something inside me kept calling out, "Go, you shabby creature; you can't bear to see what those fine fellows have to bear."* Chesnut 1905, 324-325.

¹⁷⁰ Chesnut 1905, 325.

¹⁷¹ Clay-Clopton 1904, 201.

sisällissotaa eläessään kotiensa suojassa koskaan olleet kohdanneet.¹⁷² Tämän takia noista kokemuksista kirjoitettiinkin päiväkirjoissa ja myöhemmin muistelmissa. Syynä oli kuitenkin oletettavasti myös se, että naiset jälleen halusivat korostaa lukijoilleen omaa osaansa sisällissodassa ja siitä selviämisessä.

Sarah Morgan Dawsonkin lupautui siskonsa kanssa hoitamaan loukkaantuneita.¹⁷³ Luultavasti he eivät tuohon työhön kuitenkaan päässeet tai ryhtyneet, sillä Sarah ei mainitse myöhemmin päiväkirjassaan mitään kyseisestä asiasta. Naiset näkivät kuitenkin myös pienemmät teot sotilaiden ja Konfederaation hyväksi tärkeinä ja merkityksellisinä. Sarah kertoo päiväkirjassaan:

*Tänä aamuna Withersin tykistöpatteri kulki ohi..., ja pysähtyi saadakseen vettä. Siellä oli useita ämpäreitä, joita useat palvelijat tarjoilivat; mutta minä otin haltuuni yhden, heidän suureksi huvikseen. ...Julistan, että tunsin itseni todella tärkeäksi uudessa tehtävässäni kamarineitinä!*¹⁷⁴

Näin yläluokan naiset saivat kokemuksia heille ennestään tuntemattomienkin töiden parista, mitä Sarah ei kirjoituksissaan pitänyt kuitenkaan negatiivisena asiana vaan väitti tuntevansa, että se oli edes vähintä, mitä hän saattoi sotilaitensa hyväksi tehdä.¹⁷⁵ Tässä Sarahilla saattoi kuitenkin olla tarve selittää asia itselle ja mahdollisille lukijoille niin, että hän itse näyttäytyisi paremmassa valossa. Nuorelle, etuoikeuksiin ja palvelun kohteena olemisena tottuneelle tytölle tuskin oli kovinkaan mieluisaa joutua palvelemaan alempiaan. Yhteiskunta odotti kuitenkin myös nuorilta naisilta miehistä huolehtimista sota-aikana ja niinpä hän esitti asian vain hauskana ja erikoisena tapahtumana.

Rahan keräämisen lisäksi sotilaille lähetettiin ja annettiin kaikkea mahdollista tarpeellista, kuten vilttejä ja mattoja teltoihin. Myös muutkin naiset kuin Sarah huolehtivat lähellä majailevista tai ohikulkevista Konfederaation armeijan

¹⁷² Rable 1989, 124.

¹⁷³ Dawson 1913, 156.

¹⁷⁴ *This morning Withers's battery passed..., and stopped to get water. There were several buckets served by several servants; but I took possession of one, to their great amusement. ... I declare I felt ever so important in my new situation as waiting-maid!* Dawson 1913, 185-186.

¹⁷⁵ Dawson 1913, 220.

sotilaista ja upseereista. He tarjosivat heille juomaa, mutta myös ruokaa, eikä niitä vastaan usein myöskään suostuttu ottamaan rahaa.¹⁷⁶ Elizabeth Lyle Saxonin mielestä etelä kärsi tämän takia niin aikaisin erilaisista puutteista, kun leireillä elettiin tuhmaavasti ja kotitaloudet käyttivät varastonsa liian nopeasti.¹⁷⁷ Naisten yhtenä innoituksena huolehtia tuntemattomista sotilaista ja auttaa heitä, oli ajatus, että joku toinen nainen auttaisi heidän omia raikkaitaan jossakin muualla.¹⁷⁸ Tällainen ajattelutapa auttoi ja inspiroi varmasti myös lähdenaisia, kun he tekivät sen, minkä pystyivät heille tuntemattomien sotilaiden ja joskus tutumpien upseerienkin hyväksi. Tähän saattoi kuitenkin vaikuttaa myös yhteiskunnan naisille määrittelemä rooli miesten tarpeista huolehtimisessa, jota moni yläluokan nainen todennäköisesti toteutti.

Yksi yleisimmistä yläluokan naisten tekemistä töistä sotilaiden ja sota-asian hyväksi oli erilaiset ompelu- ja neulomistyöt. Hyvin monet naiset ompelivat sotilaille vaatteita, neuloivat sukia ja villapaitoja. Nämä työt kuuluivat ”sodan käytännön vaatimuksiin”. ”Naisten tuli osoittaa sitoutumisensa kansakuntaan ’kotipatriotismilla’, joka kehotti naisia laajentamaan sisällissotaa edeltäneen ajan roolinsa kotitaloudessa käsittämään sotaponnistuksen.”¹⁷⁹ Monet naiset näkivätkin sota-ajan jatkuvana ompelu- ja neulomistöidentöiden tekemisenä.¹⁸⁰ Myös lähdenaisista kaikki, Meta Morris Grimballia, Nancy Bostick De Saussurea ja Louise Wigfall Wrightia lukuun ottamatta, kertovat tehneensä ompelu- ja neulomistöitä sotilaiden hyväksi tai vähintäkin auttaneen noissa töissä muita naisia.¹⁸¹ Elizabeth Lyle Saxon kertoo:

Jokaisesta kotitaloudesta tuli työpaja ja naiset kokoontuivat yhteen sadoittain saleihin ompelemaan sotilaille. ...: lapset neuloivat ja naiset, jotka eivät koskaan koskeneet neulomispuikkoon ennen,

¹⁷⁶ Dawson 1913, 180 & 211; Saxon 1905, 28; Chesnut 1905 & 246; Bryan 1912, 25-27 & 33; De Saussure 1909, 76.

¹⁷⁷ Saxon 1905, 28.

¹⁷⁸ Weiner 1998, 181.

¹⁷⁹ Roberts 2003, 47.

¹⁸⁰ Weiner 1998, 159.

¹⁸¹ Dawson 1913, 219.; Merrick 1901, 47; Chesnut 1905, 106, 113 & 122; Bryan 1912, 26; Clay-Clopton 1904, 165.

*neuloivat pitkälle yöhön silmillä, jotka olivat niin sumeat kyynelistä, että tuskin pystyivät näkemään puikkonsa.*¹⁸²

Yläluokan naisilla oli tapana tehdä käsitöitä yhdessä ystäviensä sekä muiden sukulaisnaisten kanssa¹⁸³ ja näin jatkettiin myös sisällissodan aikana. Muistelmissaan Elizabeth kuitenkin varmasti hieman ylidramatisoi neulomistapahtuman naisten kyynelistä sumeine silmineen tuodakseen esille heidän uhrautumisen sekä kovan työn sotilaiden ja sota-asian hyväksi. Naiset halusivat, että ihmiset ymmärsivät heidän antaneen kaikkensa sota-asian ja sotilaiden hyväksi.

Ompelu- ja neulomistyöt olivat näille naisille helpoin tapa osoittaa omistautumisensa sota-asialle ja myös itse omalla tavallaan osallistua sotaan, kun varsinaisesti sotimaan ei päästy. Naiset saivat tästä työstä oletettavasti hyvän mielen ja tunteen tehneensä jotakin konkreettista rakkaiden, sotaan lähettämiensä miesten hyvinvoinnin ja jopa sodasta selviytymisen eteen. Jälleen naiset kokivat myös tehtäväkseen yhteiskunnan painostuksen ja odotusten seurauksena auttaa sodassa olevia miehiään.

Louise Wigfall Wright sekä Dolly Lunt Burge ovat ainoita lähdenaisistani, jotka eivät kerro mitään sotilaiden, Konfederaation ja sota-asian eteen tekemistä töistä. Louise oli vasta 15-vuotias sisällissodan syttyessä. Hänen perheensä kuului ylimpään yhteiskunnan eliittiin ja oli hyvin varakas.¹⁸⁴ Sekään ei kuitenkaan ole järkevä selitys sille, miksei hän muistelmissaan kerro näistä töistä. Myös muut lähdenaiseni olivat varakkaita, yhteiskunnan ylimmän luokan jäseniä ja osa eli myös miestensä aseman takia poliittisen elämän keskiössä. Silti nämä naiset kertovat päiväkirjoissaan sekä muistelmissaan tekemistään töistä sotilaiden ja maansa hyväksi. Dollyn, jonka päiväkirja sijoittuu aivan sodan loppuvaiheeseen, jolloin kenraali Shermanin joukot hyökkäsivät Georgiaan, syyt ovat selvemmat. Miehitetyillä eteläosavaltioiden alueella olevat siviilit eivät saaneet pitää yhteyttä omien joukkojensa sotilaisiin,¹⁸⁵ joten Dolly ei

¹⁸² *Every household became a workshop and women congregated by hundreds in halls to sew for the soldiers...: children knit and women that never touched a needle before knit far into the night with eyes so dim with tears they could scarcely see their needles.* Saxon 1905, 31.

¹⁸³ Fox-Genovese 1988, 128.

¹⁸⁴ Page 2004, elektr. dokumentti.

¹⁸⁵ Roberts 2003, 135.

pystynyt tekemään kovinkaan paljoa sotilaiden eteen. Hänelle oli tuossa tilanteessa varmasti tärkeintä perheensä ja plantaasinsa selviäminen eikä päällimmäisenä mielessä ollut edes sotilaiden auttaminen.

1.3. Yhteenveto

Lähdenaisten elämä muuttui joiltakin osin sisällissodan syttymisen seurauksena, mutta erityisesti se toi heidän elämäänsä epämukavuutta ja aiheutti vaivaa. Lähteitteni perusteella ylellisiin ruokiin ja ruokamääriin tottuneet yläluokan naiset eivät nähneet nälkää, vaan puutteita oli vain joistakin ruuista, mutta enimmäkseen nautintoaineista. Ruuan määrään ja puuttumiseen vaikutti se tilanne, jossa kukin naisista eli; lähdeittiinkö pakolaiseksi vai jäätiinkö kotiin. Myös Konfederaation rahan arvon muutokset ja se, oliko kaupoissa mitä myydä, vaikutti noihin seikkoihin. Tutkimuskirjallisuus antoi mielestäni toivottomamman kuvan yläluokan naisten ruokatilanteesta, kuin mitä lähdenaisten kirjoituksista sai, vaikka poikkeuksiakin sen mukaan oli.

Elämä pakolaisena uudessa paikassa, ahtaammissa ja huonommin varustelluissa oloissa sekä selviäminen vähemmällä ruualla, poikkesi yläluokan naisten sotaa edeltäneen ajan elämästä niin paljon, että se sai ymmärrettävästi tilaa päiväkirjoista ja muistelmista. Todellisuudessa tilanne asumisolojen ja ruuan suhteen ei ollut kuitenkaan niin paha, sillä lähdenaisilla oli ystäviä ja sukulaisia, jotka saattoivat auttaa tiukan paikan tullen. Sisällissotaa edeltäneen ajan vilkas sosiaalinen elämäkään ei tyystin loppunut sodan sytyttyä. Sosiaalinen elämä saattoi olla hieman rajatumpaa, mutta sitä kuitenkin oli ja siitä yritettiin pitää kiinni. Juhlat ja muut kokoontumiset välillä hyvinkin ylellisine ruokineen oman yhteiskuntaluokan jäsenten kesken toi sotaa edeltäneen ajan elämän lähemmäksi yläluokan naisia. Tämä vahvisti edelleen heidän asemaansa yhteiskuntansa huipulla ja erotti heidät alemmista yhteiskuntaluokista ja orjista.

Kauppasaarron seurauksena etelän yläluokan naiset kokivat puutteita myös kulutustavaroissa ja vaatteissa. Tehdasvalmisteisiin tuotteisiin sotaa ennen luottaneet ja tottuneet naiset eivät enää saaneetkaan hienoja kankaita, kenkiä tai esimerkiksi hygieniatuotteita niin helposti tai juuri lainkaan. Tilanne ei kuitenkaan jättänyt naisia avuttomiksi. Korvaavia tuotteita keksittiin sekä

valmistettiin ja erityisesti vaatteiden osalta vain mielikuvitus oli rajana. Vaatteet olivat yläluokan naisille myös yksi yhteiskunnallisen aseman osoittaja. Ne erottivat heidät muista yhteiskuntaluokista, joten vaatteiden säilyttäminen mahdollisimman sotaa edeltäneen ajan tasolla oli heille tärkeää. Yläluokan naisilla oli rahaa, jota kuluttaa ja sitä hankittiin myös lisää, vaikka tavaroiden hintojen nousua päiviteltiinkin päiväkirjoissa ja muistelmissa. Aina ei kuitenkaan ollut mitään ostaa ja uutta sotaa edeltäneen ajan elämään oli se, että nyt jouduttiin miettimään omaa kulutustaan ja tuotteiden hintoja.

Yläluokan naisten harteille ei jäänyt niin paljoa konkreettisia kodin ja plantaasin töitä sisällissodan puhjettua, kuin olisi voinut kuvitella. Vain osa lähdenaisten miehistä lähti sotaan tai ei muuten ollut paikalla. Kaikilla lähdenaisilla oli lisäksi palvelijoita, perheen orjia, jotka jatkoivat työskentelyään aivan sodan loppuun asti, vaikka saivat vapautensa sodan aikana. Tässä oli selvä ero tutkimuskirjallisuuteen, jonka antaman kuvan mukaan orjien menettäminen jo sodan aikana oli yleisempää. Naiset saattoivat myös palkata miespuolista apua plantaasin töiden tekemiseen. Silti osa näistä naisista kertoo päiväkirjoissaan ja muistelmissaan töistä, joita he eivät ennen olleet tehneet. Todennäköisesti tällä kuitenkin vain pyrittiin osoittamaan itselle ja tekstien mahdollisille lukijoille oma osaaminen ja pystyminen noihin töihin.

Sota-asian hyväksi tehtiin monenlaisia töitä, perustettiin yhdistyksiä ja järjestöjä, järjestettiin erilaisia tilaisuuksia, tapahtumia ja päivällisiä kerätäkseen rahaa sotilaiden ja sota-asian hyväksi. Hyväntekeväisyystyö oli yläluokan naisille tuttua jo sotaa edeltäneeltä ajalta ja sen jatkaminen sota-asian hyväksi muistutti heitä tuosta ajasta. Se myös vahvisti heidän asemaansa ja paikkaansa yhteiskunnan huipulla. Sotilaiden hyväksi ja auttamiseksi perustettiin myös sairaaloita ja osa yläluokan naisista ryhtyi jopa sairaanhoitajiksi. Useimmiten mieluisampana työnä nähtiin kuitenkin sairaiden ja loukkaantuneiden luona vieraileminen, heille ruuan jakaminen ja rahallinen sairaanhoidon tukeminen. Ompelu- ja neulomistöillä nämä naiset tunsivat tekevänsä jotakin konkreettista miestensä hyväksi ja esimerkiksi ruokkimalla ohikulkevia sotilaita saattoivat ajatella jonkun ruokkivan myös omia rakkaitaan, missä ikinä he olivatkaan. Myös yhteiskunnan naiselle langettama rooli miesten tarpeista huolehtimisessa motivoi yläluokan naisia näihin töihin.

2. OIKEAKSI KOETTU, MUTTA TUNTEITA KOETELLUT SISÄLLISSOTA

Tässä luvussa käsittelen Yhdysvaltojen etelävaltioiden yläluokan naisten suhtautumista sisällissotaan ja sen emotionaalisia vaatimuksia. Kahdesta alaluvusta ensimmäisessä käsittelen sitä, miten naiset asennoituivat sotaan: kannattivatko he sitä vai eivät, minkälaista oli heidän patrioottisuutensa sekä sitä horjuiko heidän uskonsa sota-asiaan missään vaiheessa. Paneudun myös naisten ajatuksiin sisällissodan syttymisen syistä, tappiosta ja sen aiheuttaneista tekijöistä sekä naisten merkityksestä sodassa. Pohdin lisäksi naisten turvautumista uskoon etsiessään sodalle oikeutusta ja sodan päättämiseksi. Toisessa alaluvussa paneudun sodan ja sotilaiden, niin omien kuin vastapuolenkin, naisissa herättämiin tunteisiin: minkälaisia tunteita naisilla oli sotaan lähteneitä miehiään ja hyökkääviä vihollisia kohtaan, minkälaisia tunteita itse sisällissota heissä aiheutti. Käsittelen myös naisten tunteita kuoleman edessä sekä lohdun ja ymmärryksen saamista uskonnosta. Lisäksi käsittelen naisten ajatuksia etelän vastustajista.

2.1. Sota oikean asian puolesta ja Jumalan tuella

”Patrioottinen naiseus”

Sisällissota ja siitä selviäminen vaati etelän yläluokan naisilta patrioottisuutta sekä hieman poliittista mielenkiintoa. Sota-asian hyväksi naisten oli myös unohdettava aikaisemmat odotukset miestensä suojelusta.¹⁸⁶ Ajatus ”patrioottisesta naiseudesta” vaati näiden naisten uhraavan kaikkensa sota-asian hyväksi. Naisten oli luovutettava miehensä, omaisuutensa, vaatteensa ja sosiaaliset tilaisuutensa, jotta etelän valkoisen yläluokan elämäntapa ja asema saataisiin säilytettyä.¹⁸⁷ Perinteinen etelän yhteiskunta, ainakin ylimmän yhteiskuntaluokan osalta, oli hyvin hierarkkinen. Plantaaseilla ja kodeissa vallitsi vahva paternalistinen kulttuuri, jonka puitteissa rodut ja sukupuolet olivat epätasa-arvoisia.¹⁸⁸ Perheen valkoiset naiset elivät alisteisessa asemassa miehiinsä nähden, mutta saivat sitä vastaan suojelua ja tukea.¹⁸⁹

¹⁸⁶ Gilpin Faust 1996, 17.

¹⁸⁷ Roberts 2003, 5.

¹⁸⁸ Gilpin Faust 1996, 23 & 32.

¹⁸⁹ Gilpin Faust 1996, 242.

Jo sisällissodan aikana syntyivät tarinat Konfederaation naisten vankkumattomasta uskollisuudesta ja naisten panostusta Konfederaation hyväksi korostettiin Konfederaation johtajien taholta virallisin kiitoksin. Sota-asialle omistautuneille naisille pystytettiin jopa patsaita ja heistä kirjoitettiin. Tämä kaikki tehtiin, jotta etelän naiset saataisiin käyttäytymään sotatilanteessa sopivalla ja maalle hyödyllisellä tavalla.¹⁹⁰ Yläluokan naisille oli tärkeää säilyttää lojaalius Konfederaatiota kohtaan, sillä heidän paikkansa sosiaalisessa luokkajärjestelmässä riippui yhteiskunnan rakenteen säilyttämisestä entisellään.¹⁹¹

Sodan alkuaikoina naiset yleisimmin toimivat niin kuin heiltä odotettiin. He hylkäsivät omat odotuksensa ja omistautuivat sota-asialle. Naisilta odotettiin myös apua miesten pitämisessä armeijassa ja sen moraalin ylläpidossa. Naisten tuli olla esimerkkinä sota-asialle omistautumisesta, jotta miehet eivät ryhtyisi karkureiksi.¹⁹² Muun muassa ahkeralla ompelulla ja neulomistoilla haluttiin osoittaa sota-asialle omistautuminen.¹⁹³

Virginia Clay-Clopton kertoo muistelmissaan, miten mahtavina nähtiin sisällissodan alun taisteluissa saavutetut voitot. Niissä menetetyt ihmishenget olivat kallisarvoisia, mutta henkiin jääneiden kannustamiseksi ja uusien sankareiden innostuksen ylläpitämiseksi surevien tuli surra hiljaa.¹⁹⁴ Hän ylistää etelän naisia sotilaiden kannustamisesta ja tukemisesta:

*Sukupuoleni kunniaksi, silti, emme koskaan valittaneet. Ei yksikään roomalainen matroona, ei yksikään spartalainen äiti koskaan ollut enemmän riemastunut sotureidensa tukemisesta, kuin Etelän Maan naiset! Loppuun asti pidimme sitä ylpeänä etuoikeutena uhrata, minkä mukaan tehdessämme niin saisimme pitää sankariemme käsiä ylhäällä kentällä tai foorumilla.*¹⁹⁵

¹⁹⁰ Gilpin Faust 1990, 1203-1204.

¹⁹¹ Edwards 2000, 71.

¹⁹² Gilpin Faust 1990, 1211.

¹⁹³ Rable 1989, 138.

¹⁹⁴ Clay-Clopton 1904, 165 & 168.

¹⁹⁵ *To the credit of my sex, however, we never complained. No Roman matron, no Spartan mother, ever thrilled more to the task of supporting her warriors, than did we women of the South land! To the end we*

Näin Virginia kertoo naisten käyttäytyneen vaikka sota oli vääjäämättä menossa kohti etelän tappiota. Muistellessaan naisten käyttäytymistä ja uhrautumista sisällissodan aikana muistoihin vaikuttaa todennäköisesti varsinaisten tapahtumien jälkeen kuluneet vuodet, jotka ovat ”kullanneet muistoja”. Ajan saatossa ikävät asiat, valitukset ja uhrauksien turhuuden tunteet ovat hälvenneet ja jäljelle on jäänyt vain muistot ansiokkaasti käyttäytyneistä, täyden tuen antaneista etelän naisista.

Sekaantuminen politiikkaan

Useilla poliittisen elämän keskiössä eläneillä yläluokan naisilla oli omat näkemyksensä ja mielipiteensä ajan polttaviin poliittisiin kysymyksiin. Kirjoituksillaan he osoittivat myös tietävänsä paljon aikansa politiikasta sekä kiinnittävänsä siihen huomiota. Näin ollen näiden naisten voidaan sanoa omalla tavallaan jopa osallistuneen etelän poliittiseen kulttuuriin.¹⁹⁶ Usein nämä naiset eivät ilmaisseet tietämystään tai mielipidettään politiikasta ääneen, sillä 1800-luvun Yhdysvalloissa naisen rooliin ei kuulunut politiikasta puhuminen, vaan heidän paikkansa oli kotona ja perheen asioista huolehtiminen. Uudessa yhteiskunnallisessa tilanteessa, sisällissodan kynnyksellä, politiikasta tuli kuitenkin hyvin kiinnostava aihe, johon naisetkin tunsivat vetoa ja halusivat kommentoida.¹⁹⁷ Sisällissota antoi yläluokan naisille kuitenkin hyvän syyn ilmaista mielipiteensä myös asioista, jotka eivät perinteisesti heille kuuluneet. Vaikka usein tämä tapahtuikin päiväkirjoissa ja muistelmissa naiset todennäköisesti ainakin alitajunnassaan tiedostivat sen, että myös joku muu noista mielipiteistä ja ajatuksista kuulisi, kun he lukisivat naisten kirjoituksia. Myöhemmin asiaa muistelmissaan muistelleet saattoivat jo vapaammin esittää mielipiteensä ajan poliittisista aiheista, kun tapahtumista oli kulunut jo vuosikymmeniä ja naisten politiikan puhumista ei enää paheksuttu niin paljon.

Osa lähdenaisistakin elivät poliittisen elämän keskiössä johtuen miestensä korkeasta poliittisesta asemasta. Tämän vuoksi nämä naiset saivat jatkuvasti kuulla puhuttavan politiikasta kodeissaan sekä osallistuessaan erilaisiin sosiaalisiin tilaisuuksiin. Heidän tietämyksensä maahansa ja sisällissotaan

held it to be a proud privilege to sacrifice where by so doing we might hold up the hands of our heroes in field or forum. Clay-Clopton 1904, 202.

¹⁹⁶ Rable 1989, 41-44.

¹⁹⁷ Gilpin Faust 1996, 10-11.

liittyvistä poliittisista asioista oli usein hyvinkin suurta, vaikka he eivät sitä ääneen usein ilmaisseetkaan. He kirjoittivat mielipiteistään päiväkirjoihinsa ja myöhemmin muistelmiinsa.

Eniten mielipiteitään sekä ajatuksiaan sisällissotaan ja sen ympärillä olevaan politiikkaan liittyen kertoo Mary Boikin Miller Chesnut, joka todellakin eli aivan Konfederaation politiikan keskipisteessä. Hän tunsi henkilökohtaisesti useita eteläosavaltioiden politiikan johtohahmoja, kuten presidentti Jefferson Davisin. Mary kertookin päiväkirjassaan käymistään keskusteluista, joissa hänen ajatuksensa sisällissodasta tulevat melko selkeästi esille. Huomionarvoista tässä on lisäksi se, että Mary ei todellakaan pelkästään kirjoittanut ajatuksistaan, vaan kävi keskusteluja niin nais- kuin miespuolistenkin ystäviensä kanssa ajan polttavista kysymyksistä ja esitti näkemyksiään niihin enemmän kuin kukaan muu lähdenaisista. Keskustelut toivat Marylle uusia ja mielenkiintoisia ajatuksia sotatilanteesta. Niissä puitiin muun muassa sodan kauheuksia, odotuksia, pitkittymistä sekä rahan, kärsivällisyyden ja pysyvyyden tarvetta, jotta sodasta selvitäisiin hyvällä lopputuloksella.¹⁹⁸ Hän menee jopa niin pitkälle, että pitää sodan häviämisen syynä Konfederaation poliitikoita ja moittii myös muita päälliköitä.¹⁹⁹ Maryn arvostelulta ei vältty myöskään eteläosavaltioiden armeija:

*Lovell²⁰⁰ jätti naiset ja lapset pommitettaviksi, ja vei armeijan turvalliseen paikkaan. En ymmärrä miksi emme lähetä naisia ja lapsia siihen turvalliseen paikkaan ja jätä armeijaa sinne missä taistellaan. Armeijat ovat pelastamista varten, eivät pelastettavia. ... Jos tämä jatkuu kansamme usko särky.*²⁰¹

Syytöksensä ja arvostelunsa Konfederaation johtajia ja armeijaa kohtaan Mary on kuitenkin mitä ilmeisimmin vain kirjoittanut päiväkirjaansa. Niin pitkälle hän ei ollut ilmeisesti uskaltanut mennä, että olisi puhunut näistä asioista ääneen. Hän

¹⁹⁸ Chesnut 1905, 33, 49, 53 & 71-72.

¹⁹⁹ Chesnut 1905, 159 & 187.

²⁰⁰ Mansfield Lovell oli Konfederaation armeijan kenraalimajuri.

<http://www.civilwarreference.com/people/index.php?peopleID=1127>

²⁰¹ *Lovell left the women and children to be shelled, and took the army to a safe place. I do not understand why we do not send the women and children to the safe place and let the army stay where the fighting is to be. Armies are to save, not to be saved. ... If this goes on the spirits of our people will be broken.* Chesnut 1905, 161.

kuitenkin tiesi, että päiväkirjaa tulee lukemaan myös ulkopuoliset, kun hän editoi sitä julkaisua varten ja näin halusi osoittaa vahvat mielipiteensä. Maryllä oli selvästi suuri mielenkiinto sisällissotaa ja sen ympärillä pyörivää politiikkaa kohtaan. Hän halusi olla tietoinen siitä, missä mennään, oltiinko häviöllä vai voitolla ja hän myös huomasi, kun sota alkoi mennä heikommin.²⁰² Tähän todennäköisesti vaikutti eniten hänen sosiaalinen asemansa ja siviilisäätynsä.

Siihen, miten yläluokan naiset kokivat sisällissodan ja mitä he sodasta ajattelivat, vaikutti suuresti myös naisten ikä. Naimisissa olevien plantaasien emäntien kokemukset ja ajatukset sodasta olivat ymmärrettävästi erilaiset kuin nuorten naisten. Nuorten naisten mielenkiinto kohdistui usein arkisimpiin ja heille tutumpiin asioihin, kuten musiikkiin, kirjoittamiseen tai lukemiseen. Poliittika ei ollut heidän kiinnostuksensa kohteena, kuten heidän äideillään oli.²⁰³ Näillä naisilla ei nuoren ikänsä vuoksi ollut vielä samanlaista poliittista tietämystä, joka muodosti kulmakiven heidän samaistumisessaan Konfederaatioon. Niinpä nuoret naiset muodostivatkin oman käsityksensä ja ymmärryksensä sota-asiasta. Nuorten naisten Konfederaatiolle antaman patrioottisen tuen taustalla oli heidän kokemuksensa isiensä ja veljiensä sotaan lähdöstä. Näiden naisten kansallistunne oli vahvasti yhteydessä heidän perheeseensä ja perheensä kunniaan. Näistä nuorista tytöistä tuli isänmaallisia naisia, kun he luovuttivat perheensä miespuoliset jäsenet Konfederaation käyttöön.²⁰⁴

Sodan alkuvaiheessa Sarah Morgan Dawson kirjoittaa päiväkirjassaan vielä halustaan taistella kunnes sota olisi voitettu ja etelä voisi palata Unioniin omin ehdoin, sillä erillään elävät Pohjoinen ja Etelä olisivat Sarahin mielestä tuhoon tuomittuja.²⁰⁵ Sarah myös ilmaisi mielipiteensä politiikasta puhumiseen ja kirjoitti myös mielipiteistään poliittisiin asioihin liittyen, vaikka hän olikin vielä melko nuori sisällissodan aikana eikä pitänyt politiikkaa naisten tehtävänä. Hän kirjoittaa, kuinka politiikan puhumisen välttelyistä huolimatta, hän ei enää lopulta muuta pystynyt ajattelemaan. Ääneen hän ei mielipiteitään ilmaissut, vaan

²⁰² Chesnut 1905, 84.

²⁰³ Roberts 2003, 2 & 5-6.

²⁰⁴ Roberts 2003, 38, 42-43 & 48.

²⁰⁵ Dawson 1913, 32.

kirjoitti niistä päiväkirjassaan, jonka epäili joutuvan poltetuksi maanpetturuudesta.²⁰⁶

Voi, anna meidän hylätä rakas kotimme näille leppymättömille vihollisille, ja etsiä turvapaikkaa muualta! Ota meiltä omaisuus, kaikki, anna meille vain vapaus! Eikö tämä olekin melko vauhkoa, ottaen huomioon sen, että kammoan politiikkaa ja naisia, jotka sekaantuvat siihen, kaikkein eniten?²⁰⁷

Sarahin mielestä naisten tehtävä oli politiikkaan sekaantumisen sijaan seistä kuolevien miesten rinnalla. Kirjoituksillaan poliittisista asioista Sarah kuitenkin halusi keventää sydäntään ja todistaa itselleen, ettei hän ole mikään pelkuri.²⁰⁸ Tällainen ajattelu on hyvin ymmärrettävää, kun ottaa huomioon aikakauden ajatukset naisten politiikkaa sekaantumisesta. On myös ymmärrettävää, että sisällissodan tuomien suurten mullistusten seurauksena naisten katsantokannat asioihin muuttuivat ja heillä oli omia mielipiteitä, jotka haluttiin jotenkin ilmaista. Etenkin nuorille naisille pelottomuuden todistaminen oli todennäköisesti erityisen tärkeää.

Myös Louise Wigfall Wright, nuoresta iästään huolimatta, kuunteli innokkaasti jo ennen sisällissodan syttymistä ajan poliittisia keskusteluja. Kun sisällissodan syttyminen tuli yhä todennäköisemmäksi, ajan ilmapiiri muuttui ja jopa lapset tunsivat sen vaikutuksen. Sisällissodan ajan tapahtumat olivat niin jänniä ja mielenkiintoisia, että tyttöjen oli vaikea keskittyä opiskeluihinsa, joita sodasta huolimatta yritettiin jatkaa.²⁰⁹ Louisen isän ollessa Texasin senaattori ja läheinen Jefferson Davisin kanssa, Louisen oli helpompi kuulla puhuttavan ajan poliittisista asioista ja muodostaa näin omat näkemyksensä niihin sekä sisällissotaan liittyen. Vanhemmalla iällä muistelmia kirjoittaessaan nuoruuden mielenkiinto ajankohtaisia kysymyksiä kohtaan saattoi myös tuntua suuremmalta.

²⁰⁶ Dawson 1913, 57, 80-81.

²⁰⁷ Dawson 1913, 94.

²⁰⁸ Dawson 1913, 80-81 & 94.

²⁰⁹ Wright 1905, 23-24 & 77.

Näkemykset sisällissodan syttymisen syistä ja ajatukset orjuudesta

Useat lähdenaisistani kirjoittivat myös omia näkemyksiään sisällissodan syttymisen taustoista ja syistä. Elizabeth Lyle Saxon näki etelävaltioiden vihamielisyyden ja katkeruuden kumpuavan pohjoisen osoittamasta sympatiasta John Brownia ja hänen hyökkäystään Harper's Ferryä kohtaan.²¹⁰ Hän näki ihmishenkien ja rauhan menetyksen taustalla myös orjuuden ja siihen liittyvät seikat.²¹¹ Orjuusjärjestelmä ja sen tuhoaminen olivatkin yksi keskeisimmistä sisällissodan syttymisen syistä ja sen päämäärinä pohjoisen puolella.²¹² Etelässä taas sodittiin orjuuden säilyttämiseksi.²¹³

Caroline Elizabeth Thomas Merrick kirjoittaa muistelmissaan, kuinka orjat ja orjuus päätyivät etelään. Hänen mukaansa pohjoinen toi orjuuden siirtomaaprovinsseihin ja kun orjuus ei enää niissä kannattanut, pohjoinen myi orjat etelään. Kun orjuus vihdoinkin lakkautettiin, siitä iloitsi Carolinen mukaan niin pohjoinen kuin eteläkin, vaikka sen saavuttamisen tavasta oltiin erimielisiä.²¹⁴ Hän kirjoittaa tunnollisten orjanomistajien keskustelleen jo ennen sotaa vähittäisestä orjien vapauttamisesta. Jos molempien osapuolten poliitikot olisivat tarttuneet asiaan ja tuoneet orjanomistajat sekä orjuuden lopettamista kannattaneet keskustelemaan siitä, olisi orjuus saatu lakkautettua lain avulla ja näin sisällissota olisi vältetty.²¹⁵ Jälkeenpäin tällaisia ajatuksia oli helpompi esittää, kun sisällissodasta oli kulunut jo useita vuosia ja kaikkia faktat sekä sodan taustat ja lopputulos oli hyvin tiedossa. Tapahtumiin oli saatu etäisyyttä ja uudenlaista näkökulmaa, jonka avulla pystyttiin näkemään vaihtoehtoisia ratkaisuja tilanteelle.

Jotkut yläluokan naiset olivat vilpittömästi iloisia orjien vapauttamisesta, kun he itse samalla vapautuivat orjiensa huolehtimisesta ja hallinnoimisesta.²¹⁶ Ennen sisällissodan syttymistä kovinkaan moni yläluokan nainen ei ollut käytännössä kyseenalaistanut orjuusjärjestelmän moraalista tai poliittista oikeutta. Kun sota

²¹⁰ John Brown oli kiivas orjuuden vastustaja, joka hyökkäsi vuonna 1859 Harper's Ferryssä, Virginiassa olevaan liittovaltion asevarastoon saadakseen orjille aseita. Liittovaltion joukot saivat hänet kuitenkin kiinni ja Brown hirtettiin. Kuklick 2009, 130-131.

²¹¹ Saxon 1905, 27 & 33.

²¹² Gilpin Faust 1996, 56.

²¹³ Weiner 1998, 181.

²¹⁴ Merrick 1901, 110-111.

²¹⁵ Merrick 1901, 33-34.

²¹⁶ Rable 1989, 118.

sitten syttyi, tilanne muuttui, kun naiset joutuivat pärjäämään orjiensa kanssa ilman miehiään.²¹⁷ Osa lähdenaisistakin piti muistelmissaan orjanomistajuutta raskaana velvollisuutena sekä orjuutta epäoikeutena ja häpeällisenä kaikille naisille.²¹⁸ Naisten asemaa ja oikeuksia etelävaltioiden yhteiskunnassa saatettiin myös verrata orjien asemaan kaikkine oikeudellisine puutteineen.²¹⁹ Muistelmissaan tällaisia ajatuksia esittäneidenkin lähdenaisten orjat kuitenkin jäivät perheiden luo sodan aikana ja naiset mielellään pitivät heidät. Jälkepäin asiasta kirjoittaneiden oli helpompi esittää orjuutta vastustavia mielipiteitä. He myös luultavasti halusivat osoittaa jälkipolville, etteivät he olleet orjuuden kannalla tai pitäneet sitä hyvänä asiana, vaikka todellisuudessa eivät olisi voineet kuvitella elämänsä ilman orjiaan ja heidän työpanostaan. Samankaltaisiin tuloksiin myös aikaisemmat tutkimukset ovat tulleet.

Lähdenaisilla oli kuitenkin myös vastakkaisia ajatuksia. Orjuus nähtiin siunauksena villoille afrikkalaisille, jotka olivat päässeet sivistyksen pariin ja olivat nyt onnellisia.²²⁰ Sarah Morgan Dawson jopa ajatteli, että jos Lincoln olisi nähnyt orjien hyvät olot ja onnellisuuden, hän olisi perunut vapautusjulistuksensa.²²¹ Näihin näkemyksiin vaikutti Sarahin nuori ikä ja perheen asema yhteiskunnan ylimmän luokan jäsenenä. Orjuuden lopettamisen kannalla ei ollut myöskään toinen nuorista lähdenaisista Louise Wigfall Wright, joka muisteli sota-aikaa ja orjuutta, jonka puitteissa heidän orjansa osoittivat hänen mukaansa uskollisuutta perheelle: ”Mutta nuo olivat hyviä vanhoja aikoja ja hyviä vanhoja tapoja, ja ainakaan minä en olisi niitä muuttanut!”²²² Etelävaltioiden yläluokan nuoret naiset eivät joutuneet valvomaan orjia tai nähneet pelloilla työskennelleitä orjia, sillä se ei ollut heidän paikkansa. He eivät olleet tekemisissä muiden, kuin kodin palvelijoiden, kuten keittäjien ja lastenhoitajien kanssa, jolloin orjuus saattoi näyttää heistä hyvinkin ruusuiselta

²¹⁷ Gilpin Faust 1996, 73.

²¹⁸ Merrick 1901, 19; Saxon 1905, 14.

²¹⁹ Merrick 1901, 19; Chesnut 1905, 13.

²²⁰ Clay- Clopton 1904, 220-221; Dawson 1913, 277; Chesnut 1905, 93.

²²¹ Dawson 1913, 278.

²²² “But those were the good old days and good old ways, and I, for one, would never have changed them!” Wright 1905, 16-17.

ja harmoniselta.²²³ Tuossa tilanteessa orjuudessa ei siis välttämättä nähty mitään vikaa, vaan ennemminkin sen katsottiin olevan vain hyödyksi orjille.

Etelävaltioissa oli yleisesti vallalla näkemys, että orjuus oli Jumalan hyväksymä instituutio ja näin myös jotkut yläluokan naiset ajattelivat.²²⁴ Lähdenaisista Dolly Lunt Burge vetosi Raamattuun, josta ei ollut löytänyt orjuuden kieltävää kohtaa, joten se oli hänen mukaansa hyväksyttävää. Hän kertoi päiväkirjassaan kuitenkin ajatelleensa, ettei orjuus ollut täysin oikein sekä kirjoitti, ettei ollut koskaan ostanut tai myynyt orjia ja kohdalleensa perintönäkin saamiaan orjia hyvin.²²⁵ Tällaisilla kirjoituksilla Dolly halusi todennäköisesti todistella itselleen ja muille päiväkirjansa mahdollisille lukijoille, ettei hän kuitenkaan aivan varauksetta orjuutta hyväksynyt. Hän näki orjuudessa myös epäkohtia ajalla, jolloin orjuuden vastustajat esittivät mielipiteitään yhä julkisemman ja saivat suurempaa kannatusta.

Mary Boikin Miller Chesnut uskoi sisällissodan taustalla olleen pohjoisen ja etelän erilaiset luonteet ja suoranaisen vihan. Maryn mukaan sotaan ryhdyttiin myös siksi, että ulkopuoliset valloittajat saataisiin estettyä ja hän uskoi sodan olleen siksi myös oikeutettu. Mary näki myös Unionin puolelta sisällissodan syyksi halun vapauttaa orjat.²²⁶ Hänellä oli myös hyvin selkeät näkemykset pohjoisen ja etelän osavaltioiden eroista orjuuteen liittyen, mitkä tekivät sisällissodan syttymisen todennäköisemmäksi:

Me kannamme orjuuden kirouksen; he saavat rahat. Puuvilla maksaa kaikille, jotka käsittelevät sitä, myyvät sitä, valmistavat sitä, mutta harvoin maksaa sille, joka kasvattaa sen. ... He rikastuivat. Me köyhdyimme. Vastaanottaja on yhtä paha kuin itse varas. Se koskee myös meitä, sillä me saimme sivistymättömät, jotka he varastivat Afrikasta ja toivat meille orjalaivoissaan. Kuten egyptiläistenkin kanssa, niin se tulee olemaan meidänkin kanssa:

²²³ Roberts 2003, 150.

²²⁴ Weiner 1998, 89.

²²⁵ Burge 1918, 13-14.

²²⁶ Chesnut 1905, 20 & 200.

*jos he päästävät meidät menemään sen täytyy olla yli Punaisen Meren – mutta sellaisen, jonka veri värjää punaiseksi.*²²⁷

Selvästi Mary katsoi asioita oman maansa kannalta suotuisammasta näkökulmasta ja teki pohjoisesta sen pahemman osapuolen, mikä on hyvin ymmärrettävää puhuttaessa vihollisesta sotatilanteessa. Hän kuitenkin tunnusti myös etelän osuuden sekä vastuun orjuusasiassa ja näki sisällissodan veriset seuraukset.

Jo ennen sotaa leskeksi jäänyt Dolly Lunt Burge kirjoittaa päiväkirjassaan kenraali Shermanin hyökkäyksen ajalta mielipiteestään sodan olleen aikansa suurin virhe. Sotaan päädyttiin Dollyn mukaan siksi, että etelää johtaneiden poliitikkojen mieliä oli jo pitkään painanut patoutumat etelän työllä sekä rikkauksilla rakennettua ja vaurastunutta pohjoista kohtaan. Dollyn mukaan nämä poliitikot eivät uskoneet pohjoisen ryhtyvän sotimaan, mutta kuinkas sitten kävikään.²²⁸ Virginia Clay-Clopton kirjoitti muistelmissaan etelän ja pohjoisen tunteiden kuumenemisesta pohjoisen etelälle tekemien vääryyksien johdosta, joita nyt sodalla pyrittiin oikaisemaan. Virginian mukaan etelän valtiomiehille tärkeintä oli kunnia, kun sitä vastoin pohjoisen valtiomiehille tärkeintä oli saavutetut edut. Vallan tasapainottelu 40 vuoden ajan etelän ja pohjoisen välillä sekä uusien osavaltioiden ottaminen Unioniin olivat Virginian mukaan myös tärkeitä sisällissodan taustatekijöitä.²²⁹

Meta Morris Grimball kirjoittaa päiväkirjassaan hyvin suorasanaisesti sodan osapuolten huonoista väleistä, minkä takia paluu Unioniin ei olisi hänen mukaansa järkevää.²³⁰ Huomiota kiinnitettiin kuitenkin myös siihen seikkaan, etteivät eteläosavaltiot ja niiden asukkaat olleet yksimielisiä Unionista irtaantumiseen liittyen. Osa oli Unionin kannalla aina siihen asti kunnes osapuolten erimielisyydet puhkesivat aktiivisemmiksi vihamielisyyksiksi. Osalle lähdenaisista etelän osavaltioiden eroaminen Unionista oli epämieluisia ja jopa

²²⁷ *We bear the ban of slavery; they get the money. Cotton pays everybody who handles it, sells it, manufactures it, but rarely pays the man who grows it. ... They grew rich. We grew poor. The receiver is as bad as the thief. That applies to us, too, for we received the savages they stole from Africa and brought to us in their slave ships. As with the Egyptians, so it shall be with us: if they let us go, it must be across a Red Sea – but one made red by blood.* Chesnut 1905, 200-201.

²²⁸ Burge 1918, 47-48.

²²⁹ Clay-Clopton 1904, 142-143, 149-150.

²³⁰ Grimball, 24.

surullista. Eroaminen ajateltiin virheenä, josta naiset eivät kuitenkaan olleet vastuussa.²³¹

Sitoutuminen ja usko sota-asiaan

Aivan kuten yläluokan naisten tekemiä töitä sodan ja sotilaiden hyväksi oli monenlaisia ja naisten osallistumisen määrä ja taso noihin töihin vaihteli, myös sota-asiaan sitoutuminen ei ollut niin suoraviivaista ja yhtenäistä, kuten olisi voinut kuvitella. Jo heti sodan ensimmäisistä kuukausista lähtien sota-asialle omistautuminen ja naisten mielipiteet sodasta vaihtelivat.²³² Naisten mielipiteisiin sisällissodasta vaikutti luonnollisestikin heidän erilaiset kokemuksensa sen ”kynsissä”. Mielipiteitä ei muodostettu pelkästään sen perusteella, minkälainen sotamenestys kulloinkin todellisuudessa oli.²³³

Naisilla, kuten miehilläkin, oli monenlaisia mielipiteitä Unionista irtaantumisesta.²³⁴ Orjuuden sekä omien taloudellisten ja poliittisten etujen säilyttämistä toivoneet etelävaltioiden rikkaat yläluokan jäsenet eivät useinkaan halunneet Unionin hajoamista. Naisten näkemykset sisällissodasta tässä yhteiskuntaluokassa erosivat usein miesten näkökulmasta, sillä sota uhkasi heidän aviomiehiään, omaisuuttaan ja orjiaan. Tätä kautta myös heidän sosiaalinen asemansa sekä taloudellinen turvansa olivat uhattuina.²³⁵

Kaikki lähdenaiset kertovat, etteivät he alun alkaen halunneet sotaa. Näkemyksiä tilanteeseen oli kuitenkin hyvin monenlaisia. Kun etelän osavaltiot alkoivat irtaantua Unionista, sisällissodan tarpeellisuus saatettiin kyseenalaistaa tai sen syttymiseen ei edes välttämättä uskottu.²³⁶ Toisaalta sisällissodan syttymistä saatettiin kyllä pitää todennäköisenä, vaikkakaan ei miellyttävänä vaihtoehtona. Jälkeenpäin muisteltuna saatettiin todeta sodan olleen väistämätön, vaikka monet eivät sitä aikanaan tajunneetkaan.²³⁷ Sarah Morgan Dawson ilmaisi päiväkirjassaan jopa pitäneensä Unionista:

²³¹ Merrick 1901, 26-27& 81-82; Saxon 1905, 15; Clay-Clopton 1904, 147.

²³² Rable 1989, 202.

²³³ Rable 1989, 219.

²³⁴ Gilpin Faust 1996, 12.

²³⁵ Edwards 2000, 68-69.

²³⁶ Dawson 1913, 5; Clay-Clopton 1904, 144; Chesnut 1905, 91; De Saussure 1909, 63-64.

²³⁷ Chesnut 1905, 15; Clay-Clopton 1904, 145.

*Ja sitten vihasin nähdä Englannin valloittavan Pohjoisen, jopa jos se olisi meidän takiamme; rakkauteni vanhaa Unionia kohtaan on edelleen liian suuri etten halua nähdä sitä niin nöyryytettynä.*²³⁸

Sarahin toiveet Unioni säilyttämisestä yhtenäisenä muuttuivat, kun hänen oma kotiosavaltionsa Louisiana irtaantui Unionista:

*Sen jälkeen en ole katsonut taakse; eteenpäin, eteenpäin! huudan; ja kun Liittovaltiot vajoavat joka päivä kauhistuttavampaan hullutukseen ja häväistykseen, minä olen yhä ylpeämpi omasta maastani ja iloitsen ettei meitä enää voi sekoittaa kansakuntaan, joka osoittaa niin vähäistä luonteenlujuutta epäonnessa, niin vähän jalomielisyyttä voiton hetkenään.*²³⁹

Mitä tahansa nämä naiset olivatkaan ennen sotaa ajatelleet Unionista eroamisesta ja itse sodasta, sodan syttyminen muutti tilanteen. Yläluokan naiset olivat etelän puolella ja kannustivat sitä ajamaan asiaansa sekä voittamaan sodan. Usko sota-asiaan oli vahva. Sodan alkaessa menestystä toivottiin ja siihen myös luotettiin.²⁴⁰ Nancy Bostick De Saussure muistelee, että naiset eivät vielä tuolloin ymmärtäneet, mikä heitä odottaisi pitkien sotavuosien, tappion ja suurten tuhojen muodossa.²⁴¹ Päiväkirjoissa lähdenaiset kirjoittivat suoraan näkemyksistään ja uskostaan sota-asiaan. Muistelmia myöhemmin kirjoittaessa, kun sodan lopputulos oli ollut selvillä jo kauan, oli helpompi pohtia siihen johtaneita tekijöitä ja sen seurauksia.

Ennen sisällissodan syttymistä yläluokan naisten ei, kuten ei muidenkaan eteläosavaltioiden asukkaiden, ollut tarvinnut huolehtia julkisista asioista. Verotus oli kevyttä ja julkiset palvelut sen seurauksena vähäisiä. Sisällissodan syttymisen seurauksena tähän tuli kuitenkin muutos.²⁴² Kun sisällissota alkoi vaatia uhriensa sekä uhrauksista tuli liian suuria ja tarkoituksettomia, naisten

²³⁸ *And then I would hate to see England conquer the North, even if for our sake, my love for the old Union is still too great to be willing to see it so humiliated.* Dawson 1913, 103.

²³⁹ *I have never since then looked back; forward, forward! is the cry; and as the Federal States sink each day in more appalling folly and disgrace, I grow prouder still of my own country and rejoice that we can no longer be confounded with a nation which shows so little fortitude in calamity, so little magnanimity in its hour of triumph.* Dawson 1913, 317-318.

²⁴⁰ Grimall 31 & 35; Merrick 1901, 27; Saxon 1905, 32; Wright 1905, 75 & 111; De Saussure 1909, 66.

²⁴¹ De Saussure 1909, 66.

²⁴² Rable 1989, 102.

näkemykset sodasta muuttuivat.²⁴³ Patriarkaaliseseen yhteiskuntaan syntyneet ja sen puitteissa koko elämänsä eläneet yläluokan naiset odottivat sisimmässään uhrauksilleen vastinetta, miesten suojelua, tukea ja elatusta. Niiden puuttuessa naisten patrioottisuuden ehdollinen luonne alkoi paljastua.²⁴⁴

Kun sota eteni ja vuodet kuluivat, alkoi sotaan aluksi positiivisesti ja kannustavasti suhtautuneiden yläluokan naistenkin usko horjua ja innostus laantua.²⁴⁵ Naisten sisällissodan alun innostus laski, vaikka naiset kannattivat edelleen vahvasti Konfederaation periaatteita. Naisten epätoivo ja viha sotaa kohtaan kasvoivat aina vain suurempien menetysten ja tuhon edessä. Naiset yrittivät löytää keinoja suojautua niiltä. Vaikka uhrauksiin oli varauduttu, he eivät olleet kuitenkaan halukkaita loputtomasti uhraamaan miehiään, omaisuuttaan ja elämäntapaansa sisällissodan takia. Erityisesti naisten sosiaalisen aseman menetys valkoisessa etelän yhteiskunnassa ei tullut naisille kuuloonkaan, sillä sen säilyttäminen oli sodan yksi päätarkoitus. Sisällissota oli kuitenkin lopulta suurin syy, miksi tuo erityinen asema yhteiskunnan huipulla tuhoutui.²⁴⁶

Pian sisällissodan edetessä lähdenaistenkin teksteihin alkoi ilmestyä kirjoituksia etelän huonosta sotamenestyksestä, suurista menetyksistä, ja huonoista tulevaisuuden näkymistä naisten itsensä, heidän perheidensä sekä etelän kannalta. Tässäkin tilanteessa monet lähdenaisista silti uskoivat, että eteläosavaltiot olivat sota-asiallaan oikeassa. Oli oikein irtaantua Unionista ja, että kaikki kääntyisi lopulta parhain päin.²⁴⁷

Vielä vuosien 1863 ja 1864 talvena Louise Wigfall Wright muistelee: ”silti en muista tuona kärsimyksen ja ahdistuksen talvena koskaan kuulleen sota-asian lopullista menestymistä kyseenalaistettavan.”²⁴⁸ Louisen mukaan edes vuoden 1864 lopulla ”lopullista tappiota ei pohdittu tai siitä ei keskusteltu mahdollisuutena”.²⁴⁹ Meta Morris Grimballin usko sota-asiaan ei järkkynyt

²⁴³ Gilpin Faust 1990, 1212.

²⁴⁴ Gilpin Faust 1990, 1220.

²⁴⁵ Rable 1989, 202-203.

²⁴⁶ Edwards 2000, 72-74 & 80-82.

²⁴⁷ Grimball, 45- 46; Saxon 1905, 41; Wright 1905, 141, 188 & 215; Chesnut 1905, 352-353; Clay-Clopton 1904, 173 & 178; Merrick 1901, 81-82.

²⁴⁸ “... yet I do not remember during that winter of suffering and anxiety, ever to have heard the eventual success of our cause questioned.” Wright 1905, 165-166.

²⁴⁹ “Ultimate defeat was not contemplated, nor discussed as a possibility.” Wright 1905, 215-216.

vaikka sisällissota ei enää näyttänyt menevän Etelän kannalta hyvin. ”Sota jatkuu ja asiat näyttävät synkiltä, mutta minulla on jatkuva usko sota-asiassa menestymiseen.”²⁵⁰ Naiset myös pyrkivät osoittamaan uskollisuuttaan Konfederaatiolle esimerkiksi ostamalla Konfederaation arvopapereita tai muuttamalla kultaa Konfederaation seteleiksi. Näin tapahtui vielä aivan sodan viimeisinä vuosina, kun Konfederaation raha oli jo lähes arvotonta.²⁵¹ Louise kirjoittaa muistelmiensa loppupuolella:

*Pidän setelini ja jätän ne niille, jotka tulevat minun jälkeeni, pettämättömänä todisteena siitä, että Vanhan Etelän sivilisaatio tuotti miesten rodun, joka säilytti sen minkä he uskoivat olleen heidän perustuslaillinen oikeutensa, uhrasivat kaikki materiaaliset saavutukset ja, antaen vapaasti omat ja poikansa henget, eivät salanneet hopea ja kulta-aarteita.*²⁵²

Jälkeenpäin asioita muistellessa patrioottisilla tuntemuksilla on tapana voimistua ja asiat, joiden takia sekä puolesta taisteltiin, tuntuvat todennäköisesti paljon merkityksellisemmiltä ja voimakkaammilta. Ihmisillä on tapana nähdä asiat jälkeenpäin itselleen suotuisammassa valossa ja siten, että niissä on järkeä. Näin saattoi olla myös lähdenaisten tapauksessa, kun tuota suurten menetysten ja muutosten aikaa muisteltiin niin, että todisteltiin myös itselle, kuinka omistautuneita sota-asialle oltiin. Eteläosavaltioiden ihmiset tekivät kuitenkin tällaisia tekoja, eikä jälkeenpäin muistelu muuta sitä miksiäkään. On vain hyvä, että jälkipolville jäi konkreettisiakin muistoja tuosta ajasta. Ehkä nuo muistot auttoivat heitä ymmärtämään asiaa paremmin ja näkemään myös myöhemmät, oman aikansa konfliktit, erilaisesta näkökulmasta.

Usko sota- asiaan ja sisällissodassa menestymiseen ei lähdenaisilla kuitenkaan siis lähteiden perusteella näyttänyt horjuvan, toisin kuin tutkimuskirjallisuus asian esittää. Tällaisiin muistoihin saattoi tietenkin vaikuttaa kaikki ne vuodet, joiden jälkeen asiaa muisteltiin, vaikka ei päiväkirjoihinsa asiasta

²⁵⁰ “The war goes on and things look gloomy but I have an abiding faith in the success of the Cause.” Grimball, 111.

²⁵¹ Chesnut 1905, 304; Wright 1905, 221.

²⁵² Wright 1905, 222.

kirjoittaneidenkaan lähdenaisten usko näyttänyt horjuvan edes sodan loppuvaiheessa.

Jumalan avulla voittoon ja oikeutus sodalle

Osa lähdenaisista uskoivat, että Jumalan ja rukouksen avulla rauha saataisiin palautettua ja sisällissodassa saavutettaisiin voitto, vaikka sotamenestys näyttikin jo melko synkältä, mitä pidempään sota jatkui. Jumalan uskottiin myös osoittavan etelän kansalle, mikäli he olisivat sota-asiassaan väärässä.²⁵³ Vaikka Meta Morris Grimball näkee sodan ikävät seuraukset ja perheensä perikadon, hän kuitenkin kirjoittaa, kuinka ”he ovat surullisesti tosissaan ja rukoilin, että menestyisimme”.²⁵⁴ Sarah Morgan Dawsonin usko jumalalliseen pelastukseen oli jopa niin vahvaa, että hän luotti siihen vielä, kun Etelä oli antautunut Pohjoiselle.²⁵⁵

Uskonto oli aina ollut tärkeä osa etelän yhteiskuntaa ja varsinkin sen yläluokan ihmisten elämää. Uskosta naiset saivat tukea ja se lujitti heidän riippuvuuttaan isiinsä ja aviomiehiinsä sekä orjuuteen.²⁵⁶ Yläluokan naiset löysivät uskonnostaan sodalle oikeutuksen ja tätä lietsoivat edelleen valtion virkamiehet sekä kirkon johtajat. Naiset käyttivät uskontoa tietolähteenä, jonka kautta sotaa yritettiin ymmärtää paremmin. He uskoivat etelän ihmisten olevan Jumalan valitsema kansa ja käyttivät Raamattua etsiäkseen ennustuksia, jotka tukisivat heidän yhteistä sota-asiaansa ja tekisi sodasta oikeutetun.²⁵⁷ Jumala yhdistettiin Konfederaation oikeudenmukaisuuteen. Uskonsa ja rukouksiensa avulla naiset tekivät omat johtopäätöksensä etelän saavuttamista voitoista, kärsityistä tappioista sekä ylläpitivät luottamustaan sota-asiaan.²⁵⁸ Jopa omien läheistensä kuolema nähtiin Jumalan ja valtion tahtona.²⁵⁹ Uskovaiset luottivat siihen, että sodassa kuolleiden miesten sielut pelastuisivat.²⁶⁰ Kun sota alkoi mennä etelän kannalta huonosti, uskosta löydettiin myös tähän selitys: Jumala koetteli etelän

²⁵³ Dawson 1913, 328, 335 & 391; Grimball, 9, 26, 95 & 106; Burge 1918, 13; Chesnut 1905, 10 & 92.

²⁵⁴ “... we are sadly in earnest, and I pray we may succeed.” Grimball, 54.

²⁵⁵ Dawson 1913, 435.

²⁵⁶ Edwards 2000, 19.

²⁵⁷ Gilpin Faust 1996, 179-180.

²⁵⁸ Roberts 2003, 40 & 43.

²⁵⁹ Gilpin Faust 1996, 188.

²⁶⁰ Rable 1989, 213.

kansaa vahvistaakseen heitä ja puhdistaakseen heidän uskoaan.²⁶¹ Sodan lopussa, kun tappio oli jo selvä, Mary Boikin Miller Chesnut kuitenkin kirjoittaa uskonsa pettäneen hänet. Hän ei uskonut ihmisten saavan apua enää Jumalalta tai ihmisiltä.²⁶² Myös muilla lähdenaisilla saattoi pahimpina epätoivon ja turhautumisen hetkinä olla tämän tapaisia ajatuksia, mutta niistä ei ehkä haluttu kirjoittaa. Tämä sen vuoksi, että jälkipolvet eivät näkisi heidän uskonsa horjuneen ja syyttäisi siten heitä sodan tappiollisesta lopputuloksesta.

Uskontoon turvautuminen oli näille naisille selviytymismekanismi, jolla sisällissodasta ja ihmisten tappamisesta tuli hyväksyttävämpää. Uskonnon käyttäminen tässä mielessä oikeutuksena sodalle ja toisen ihmisen tappamiselle ei historian saatossa ole uutta, vaan uskonto on ollut useiden sotien taustalla vaikuttaneena tekijänä.

Ajatukset tappiosta ja sen syistä sekä naisten osasta sodassa

Vaikka yläluokan naiset kirjoittivatkin toiveistaan sodan pikaiseen loppumiseen, eivät he kuitenkaan olisi halunneet etelän kärsivän tappiota sisällissodassa. Sisällissotaahan käytiin, jotta nämä yläluokan naiset saisivat säilyttää asemansa yhteiskunnassaan, varallisuutensa ja sen tuomat mukavuudet, jotka lopulta kuitenkin sitten hävisivät, kun orjuus lakkautettiin.²⁶³ Kaikkien lähdenaisten teksteissä näkyy tasaisin väliajoin kirjoituksia, joissa sisällissodan pitkittymistä harmitellaan ja rauhaa toivotaan hartaasti. Rauhan tultua yläluokan naiset olivat joka puolella etelää todennäköisesti onnellisia. Neljä vuotta kestänyt sisällissota kaikkine kauheuksineen viimein päättyi, vaikka häviö ei tuntunutkaan mukavalta.

Kun etelän antautuminen oli jo hyvin yleisessä tiedossa keväällä vuonna 1865, jotkut yläluokan naiset eivät suostuneet uskomaan sodan loppuun ja Konfederaation häviöön, vaan yrittivät sen vielä kieltää.²⁶⁴ Mary Norcott Bryan kirjoittaa muistelmissaan, ettei Konfederaation kaatumista osattu odottaa, vaikka toiveet menestyksestä olivatkin laskeneet.²⁶⁵ Dolly Lunt Burgen

²⁶¹ Gilpin Faust 1996, 181.

²⁶² Chesnut 1905, 354.

²⁶³ Edwards 2000, 121.

²⁶⁴ Rable 1989, 222.

²⁶⁵ Bryan 1912, 32.

kokemukset kenraali Shermanin armeijan kynsissä sai hänet toivomaan sodan pikaista päättymistä, vaikka etelä joutuikin antautumaan pohjoiselle.²⁶⁶ Sodan myös ajateltiin olevan demoralisoivaa ja aiheuttavan epäsovivaa kielenkäyttöä sekä käyttäytymistä niin armeijassa kuin siviiliväestössäkin,²⁶⁷ mikä vain todennäköisesti kasvatti toiveita sodan päättymisestä.

Kaikkien lähdenaisten kirjoituksista saa sellaisen käsityksen, että Unionista irtaantuneiden ja sotaan ryhtyneiden etelävaltioiden ei haluttu palaavan Unioniin. Näin kuitenkin kävi, kun sota päättyi Konfederaation tappioon keväällä vuonna 1865.²⁶⁸ Rauhan ehdot eivät kuitenkaan antaneet Virginia Clay-Cloptonille aihetta optimistisuuteen tulevaisuuden kannalta.²⁶⁹ Näiden naisten mielissä paluu takaisin samaan tilanteeseen, josta sisällissodalla haluttiin irtaantua, teki turhan kaikista heidän sodan aikaisista uhrauksistaan. Naisten henkilökohtaiset menetykset, olivatpa ne sitten materiaa tai ihmishenkiä, olivat niin suuria, ettei paluuta vanhaan tilanteeseen olisi haluttu, vaikka toiveet rauhasta olivatkin hyvin suuria.

Selkeimmin huonosta sotamenestyksestä ja tappiosta sisällissodassa kirjoittaa Mary Boikin Miller Chesnut, joka poliittisen elämän keskiössä eläessään ja sisällissodan tapahtumia tiiviisti seurattessaan, näyttää olevan hyvin tietoinen niistä syistä, jotka johtivat etelän häviöön ja tuhoon. Häviön syiksi Mary näkee poliitikkojen ja muiden johtajien toiminnan lisäksi pohjoisen suuremmat miesmäärät ja paremmat asevarastot. Hän vertaakin sotaa shakkipeliin, jossa pelaajille on jaettu epätasa-arvoinen määrä pelinappuloita. Myöskään lisäjoukkoihin ei etelällä ollut tarjota enää sodan viimeisinä vuosina kuin vanhoja miehiä ja pikkupoikia. Lisäksi Atlantan kaupungin menetyksen Mary näkee syyksi pelin menettämiseen ja toivon loppumiseen.²⁷⁰

Myös Virginia Clay-Cloptonilla oli sanansa sanottavana siitä, miksi sisällissota päättyi tappioon. Hän näkee sodassa häviämisen syyksi huonon valmistautumisen sotaan.²⁷¹ Muistelmissaan hän väitti lisäksi nähneensä viitteitä

²⁶⁶ Burge 1918, 46.

²⁶⁷ Merrick 1901, 83; Chesnut 1905, 280-281.

²⁶⁸ kts. Historiallinen tausta.

²⁶⁹ Clay-Clopton 1904, 247.

²⁷⁰ Chesnut 1905, 100, 160, 310, 317, 326-327 & 377.

²⁷¹ Clay-Clopton 1904, 145.

tulevasta tuhosta etelän huonossa sotamenestyksessä. Viitteitä tulevasta tappiosta olisikin todennäköisesti ollut nähtävissä, mutta useat etelän ihmiset eivät halunneet uskoa tappioon sisällissodan ollessa vielä käynnissä. Luultavasti tällaiset asiat olisivat Virginialtakin jääneet kirjoittamatta, jos hän olisi pitänyt päiväkirjaa sodan aikana. Muistelmia kirjoittaessa on helpompi olla jälkiviisas ja huomata häviön merkkejä ilmassa, vaikka todellisuudessa toiveet ja luottamus voitosta olisivatkin olleet niin korkealla, ettei tappion nähty tulevan.

Mary Boikin Miller Chesnut kirjoittaa kuitenkin Konfederaation antaneen hyvän vastuksen Unionille. Maryn mukaan he olivat lähellä menestystä useasti ja Unionin joukot saivat kärsiä pienen etelä kynsissä.²⁷² Muidenkin lähdenaisten kirjoituksissa annettiin kunniaa etelälle pitkästä taistelusta selvästi vahvempaa ja suurempaa pohjoisen armeijaa vastaan. Ylivoimaisen vihollisen ja huonojen olosuhteiden edessä etelän naiset ja miehet jaksoivat taistella isänmaansa puolesta.²⁷³

Lähdenaiset näkivät naisten osan sisällissodassa hyvin tärkeäksi:

*Joten näinä kauheiden epävarmuuksien päivinä, kun miesten sydämet pettivät heidät, nainen oli se, joka toi suuremman sopeutumiskykynsä ja joustavuutensa kontrolloidakseen olosuhteita ja uuden järjestyksen perustuksien laskemiseksi.*²⁷⁴

Naisten asemassa ja kohtelussa nähtiin sodan aikana myös epäkohtia. Mary Boikin Miller Chesnutin mielestä miehiä kohdeltiin isänmaallisina ja heille osoitettiin valtaa sekä kunniaa, kun taas naiset saivat osakseen epäilyksiä salakuljetuksesta, nöyryytystä ja rangaistuksia.²⁷⁵ Salakuljetusta tapahtuikin, kun vanhoista tavoista, tavaroista ja ruuista ei haluttu luopua. Sisällissodan ajan yläluokan naisten muoti suurine vannehameineen teki naisten suorittaman salakuljetuksen helpommaksi.²⁷⁶

²⁷² Chesnut 1905, 331, 362

²⁷³ Clay-Clopton 1904, 164-165& 178; Grimbald, 75.

²⁷⁴ *So in these days of awful uncertainties, when men's hearts failed them, it was the woman who brought her greater adaptability and elasticity to control circumstances and to lay the foundations of a new order.* Merrick 1901, 76.

²⁷⁵ Chesnut 1905, 117-118.

²⁷⁶ Rable 1989, 101.

Caroline Elizabeth Thomas Merrickin mukaan etelän naiset kantoivat oman vastuunsa sisällissotaan liittyen ja kaikki etelän asukkaat osallistuivat sotaan jollakin tavalla.²⁷⁷ Tämä näkyi jo aikaisemmin mainituissa naisten kodeissaan, plantaaseillaan sekä sota-asian puolesta tekemissä töissään.

2.2. Tunteiden vuoristorataa

Sisällissodan emotionaaliset vaikutukset

Sisällissota herätti etelän yläluokan naisissa monenlaisia tunteita, joista vaikein oli todennäköisesti henkinen epätietoisuus. Tulevaa pelättiin, mutta sodan alussa oltiin yleensä toiveikkaita ja vakuuttuneita voitosta.²⁷⁸ Useat lähdenaisista kirjoittavat innokkaista, joskin levottomista tunteistaan sisällissodan syttymisen kynnyksellä ja siitä, kuinka jännittyneinä odotettiin tulevaa.²⁷⁹ Ensimmäisenä sotakesänä vuonna 1861 Mary Boikin Miller Chesnut kirjoittaa, kuinka mukavia päivät olivat, vaikka heidän olisi pitänyt olla onnettomia ja levottomia.²⁸⁰ Virginia Clay-Clopton kirjoittaa muistelmissaan yhteiskunnan mielialojen olleen korkealla sodan alussa. Sosiaaliset kokoontumiset olivat onnellisia, kun oltiin yhdessä samalla asialla ja samoin tuntein mukana sodassa.²⁸¹ Ylimmän yhteiskuntaluokan jäsenten elämiin sota ei aluksi vaikuttanut niin suuresti, että se olisi saanut heti aikaan kovia negatiivisia tunneryöppyjä. Elämä saattoi tuntua aluksi hyvinkin mukavalta, kun se jatkui samaan tapaan kuin ennen sotaa ja sodan ikävät seuraukset toivat osansa näiden naisten tunteisiin vasta myöhemmin. Sota-aikaa edeltäneen elämäntyylin säilyttäminen toi naisille tuttuuden ja turvallisuuden tunteen sekä auttoi heitä näin selviämään henkisesti sodasta ja sen tuomista muutoksista heidän elämäänsä.

Etelän yhteiskunta vaati naisten omistautuvan sota-asialle ja pitävien miehet riveissä. Tässä työssä naisten oli unohdettava henkilökohtaiset tunteensa sekä mielenkiinnonkohteensa. Näin naiset pääsääntöisesti toimivatkin sodan

²⁷⁷ Merrick 1901, 29 & 32.

²⁷⁸ Weiner 1998, 158.

²⁷⁹ Dawson 1913, 16 & 27; Grimball, 9; Merrick 1901, 34; Chesnut 1905, 3, 32, 37 & 39; Saxon 1905, 15; Clay-Clopton 1904, 166.

²⁸⁰ Chesnut 1905, 76

²⁸¹ Clay-Clopton 1904, 168-169.

alkuaikoina.²⁸² Naisten odotettiin pärjäävän tunteidensa kanssa, vaikka turhautuneisuuden tunne ja syyllisyys painoivat joskus heitä kovastikin. Tämän ei kuitenkaan ajateltu olevan mitään verrattuna miehiin, jotka tekivät varsinaisen työn rintamalla taistellessaan ja kuollessaan maansa puolesta.²⁸³ Päiväkirjojensa ja muistelmiensa suojissa lähdenaiset saattoivat kuitenkin purkaa tunteitaan ja ajatuksiaan, joita sisällissota ja siihen liittyvät asiat heissä herättivät.

Henkisesti sisällissota, jota pohjoinen kävi myös etelän kotirintamaa vastaan, aiheutti tuhojaan jo ennen kuin pohjoisen joukot varsinaisesti pääsivät käsiksi plantaaseihin ja koteihin. Huhut, mielikuvitus ja väärät hälytykset aiheuttivat pelkoa naisissa jo ennen kuin yhtään Unionin sotilasta oli näkyvässä.²⁸⁴ Jatkuvat aiheelliset tai aiheettomat hälytykset, puheet Unionin sotilaiden hyökkäyksestä ja sodan äänet lisäsivät myös lähdenaisten ahdistusta, epätoivoa ja pelkoa.²⁸⁵ Unettomat yöt ja rauhattomat päivät olivat varsinkin Dolly Lunt Burgelle tuttuja, kun hän odotti kenraali Shermanin ja tämän joukkojen saapumista²⁸⁶:

*Voi, että! Pitääkö meidän aina elää pelossa ja kauhussa! Voi, ne kauheudet, ne sodan kauheudet!*²⁸⁷

Mieliä yritettiin rauhoitella sekä viedä ajatukset ja tunteet pois sodasta ja sen kauheuksista. Mary Boikin Miller Chesnut kertoo ompelu- ja neulomistöiden auttaneen naisia pysymään rauhallisina. Kun kädet ja mieli saivat asian, johon keskittyä, ainainen huoli unohtui edes hetkeksi.²⁸⁸ Meta Morris Grimball kertoo kuinka sota-ajasta henkisesti selvitäkseen tuli pitää päivittäiset rutiinit yllä. Myös kiitollisuus ja hyvistä asioista nauttiminen auttoivat hänen mukaansa asiassa.²⁸⁹ Virginia Clay- Clopton kertoo ollessaan Richmondissa vaaran tunteen kannustaneen heidän mielialojaan. Virginian mukaan Richmond, Konfederaation pääkaupunkina, uhmasi ja veti puoleensa vihollisten

²⁸² Gilpin Faust 1990, 1211.

²⁸³ Rable 1989, 58.

²⁸⁴ Rable 1989, 154.

²⁸⁵ Wright 1905, 166-167; Chesnut 1905, 38 & 158; Clay-Clopton 1904, 156; de Saussure 1909, 64-65.

²⁸⁶ Burge 1918, 9, 17 & 32.

²⁸⁷ *Oh, dear! Are we to be always living in fear and dread! Oh, the horrors, the horrors of war!* Burge 1918, 40.

²⁸⁸ Chesnut 1905, 122.

²⁸⁹ Grimball, 92.

hyökkäyksiä kaikkein eniten.²⁹⁰ Tämä oli todennäköisesti osittain tottakin, mutta luultavasti jälkepäin muisteltuna olosuhteet tuntuivat vaarallisemmilta, kuin todellisuudessa olivatkaan. Naiset saattoivat myös osaksi kuvitella tilanteen pahemmaksi kuin, mitä se todellisuudessa oli ja saivat näin paremman keinon henkisesti selvitä tilanteesta. Ajatusten poisvieminen sodasta oli kuitenkin luultavasti monelle yläluokan naiselle herkkyyden sekä heikkojen hermojen takia tarpeen ja sen eteen tehtiinkin varmasti töitä.

Sisällissodan aikana postin kulku vaikeutui ja usein ei saatu uutisia rintamilta tai kuultiin vain epäluotettavia raportteja tapahtumista, mikä lisäsi naisten ahdistuneisuuden tunnetta ja epätoivoakin.²⁹¹ Lähdenaisista osa kertoo uutisten saannin vaikeuden ja väärin tietojen aiheuttaneen ahdistusta, huolta ja turhia kyyneliä.²⁹² Tilanteesta selvitäkseen naiset turvautuivat toisiinsa, yrittivät olla rohkeita, pitää hauskaa sekä pitää itsensä kiireisinä.²⁹³ Kun vihdoinkin saatiin rintamalta ja läheisiltä kirjeitä ja hyviä uutisia, naisten tunteet olivat korkealla ja ilolla ei ollut rajaa.²⁹⁴ Uutiset rintamalta saattoivat kuitenkin olla myös epämieluisia ja näin aiheuttaa kauhua sekä tyrmistystä naisissa.²⁹⁵ Sähkeen saadessaan Mary Boikin Miller Chesnut kertoo pelostaan edes avata sitä:

*Tunnustelet sitä tai pelkäätkö koskea siihen, kuten pelkäisit koskea kalkkarokäärmeeseen; pahempaa, pahempaa, käärme voisi vain iskeä sinuun. Kuinka monen, monen tämä paperin palanen kertoo kuolleen?*²⁹⁶

Odottaminen ja epätietoisuudessa eläminen oli näille naisille hyvin tuskaista, kun omat rakkaat olivat taistelemassa maansa puolesta.

Pakolaisiksi lähteneet ja poissa kotoaan eläneet naiset saattoivat joskus tuntea itsensä yksinäisiksi ja erityisesti koti-ikävä vaivasi monia.²⁹⁷ Näistä tunteista

²⁹⁰ Clay-Clopton 1904, 173.

²⁹¹ Roberts 2003, 114.

²⁹² Merrick 1901, 53; Chesnut 1905, 262; Bryan 1912, 26-27; Clay-Clopton 1904, 179; Wright 1905, 187.

²⁹³ Merrick 1901, 53; Wright 1905, 194.

²⁹⁴ Wright 1905, 75-76; Chesnut 1905, 130 & 134.

²⁹⁵ Chesnut 1905, 91; Bryan 1912, 29-30.

²⁹⁶ *You handle it, or you are dread to touch it, as you would a rattlesnake; worse, worse, a snake could only strike you. How many, many will this scrap of paper tell you have gone to their death?* Chesnut 1905, 177.

²⁹⁷ Rable 1989, 190-191.

yläluokan naiset kirjoittivat usein päiväkirjoihinsa ja niitä muisteltiin myös myöhemmin. Yläluokan naisille, jotka olivat eläneet koko elämänsä kotinsa ja plantaasinsa suojissa, tuon tutun ja turvallisen paikan jättäminen ja lähteminen uuteen ympäristöön koettiin usein pelottavana ja outona.²⁹⁸ Osalle lähdenaisistakin oli vaikeaa jättää kotinsa ja kaikki sen mukavuudet. Myös omien tavaroiden ja vaatteiden jättäminen tuotti mielipahaa, kun tiedettiin, että ne päätyisivät Unionin sotilaiden tai paikalleen jääneiden, jopa orjien käsiin. Jotkut jättivät lähdön aivan viime hetkeen saakka ennen kuin Unionin sotilaat tulivat.²⁹⁹ Näin kävi myös Sarah Morgan Dawsonille, joka itki Baton Rougen kotinsa jättämistä. Mukavan kodin ja kaikkien sen muistojen sekä omien tavaroiden jättäminen oli hänelle hyvin vaikeaa. Sarah palasi kotiinsa useampaan kertaan hakemaan tavaroitaan, muun muassa vaatteitaan ja hopeoitaan. Hän kaipasi kotiaan kovasti myös sitten, kun sinne ei enää voitu palata.³⁰⁰ Jos Sarah Morgan Dawson kaipasi Baton Rougen kotiaan siellä olevien tavaroidensa ja muistojen takia, kaipasi hän sitä myös siksi, että siellä, jatkuvien hälytysten ja Unionin sotilaiden alaisuudessa, elämä ei tuntunut yhtä yksitoikkoiselta kuin paossa ollessa.³⁰¹

Myös *Mary Norcott Bryanin* kirjoituksissa näkyy hänen kaipuunsa ja ikävänsä kotiaan kohtaan. Hän kertoo muistelmissaan, mitä kaikkea kotiin jäi heidän paetessaan paniikissa vain hätäisesti pakattujen vaatteidensa kanssa.³⁰² Naiset varmasti tunsivat epävarmuutta ja pelkoakin joutuessaan jättämään rakkaat kotinsa sekä tavaransa ja lähtemään paikkaan, jota he eivät tunteneet.

Uskonto tukena ja turvana

Uskonnolla oli sisällissodan aikana suuri henkilökohtainen merkitys. Se toimi etelän yläluokan naisille henkisenä tukena sodasta selviämässä. Uskonnosta ja uskostaan he saivat voimaa ja lohdutusta sisällissodan koettelemusten edessä.³⁰³ Kokiessaan epätoivon ja epävarmuuden, jopa tuskan aikoja, he pyysivät apua Jumalalta, jotta he säästyisivät noilta ikäviltä hetkiltä ja hakivat

²⁹⁸ Rable 1989, 183.

²⁹⁹ Rable 1989, 182.

³⁰⁰ Dawson 1913, 41-42, 51-52, 170, 196, 256, 308 & 316.

³⁰¹ Dawson 1913, 227-228.

³⁰² Bryan 1912, 25.

³⁰³ Gilpin Faust 1996, 180.

rukouksesta lohtua.³⁰⁴ Meta Morris Grimball oli kiitollinen Jumalalle, kun sisällissodan aikaiset menetykset ja kärsimykset eivät olleet liian kovia:

*Tunnen itseni kaikkein kiitollisimmaksi kaikesta ei ansaitusta armosta, meillä on ollut ongelmia, & menetyksiä, mutta kuinka paljon pahempia ne olisivat voineet olla. Läpi koko tämän kauhean sodan me olemme ainakin vielä säästyneet, kuinka pitkään niin on, Voi! Herra sinä tiedät.*³⁰⁵

Myös Dolly Lunt Burge oli niin kiitollinen siitä, etteivät Shermanin joukot olleet ajaneet häntä pois plantaasiltaan polttamalla se, että hän aikoi viettää sapatin sille kuuluvalla tavalla.³⁰⁶ Kun pelottavista ja epävarmoista tilanteista selvittiin käytännössä pelkällä säikähdyksellä tai vain pienin tuhoin, naiset tunsivat huojennusta ja saivat rohkaisua sekä vahvistusta uskollen.

Mary Boikin Miller Chesnut kertoo päiväkirjassaan tuntemiensa naisten saaneen rauhaa uskostaan:

*"Jumala on puolellamme," he sanovat... ja minä kysyn "Miksi?" "Tietenkin, Hän vihaa Jenkkejä, meille kerrotaan. Ajattelet niin hyvin Hänestä."*³⁰⁷

Yläluokan naisilla oli monenlaisia aavistuksia ja pelkoja sisällissotaan liittyen, erityisesti läheisten menettämisestä. Monet naiset tunsivat vaikeutta lähettää miehiään sotaan. Ajatukset miehuuteen kuuluvasta kunniaista ja rohkeudesta sekä miesten arvon mittaamisesta halukkuudella uhrata itsensä maansa puolesta auttoi pitämään kuitenkin nuo tunteet kurissa.³⁰⁸

Kun kuolema "korjasi satoa" yhä enemmän ja enemmän, naisten toiveet lyhyestä ja nopeasta sodasta hälvenivät. Suremisen luonne muuttui, kun aina ei

³⁰⁴ Dawson 1913, 63-64; Grimball, 112; Merrick 1901, 34.

³⁰⁵ *I feel most thankful for all the unmerited mercies, we have had troubles, & losses, but how much worse they might have been. Through all this dreadful war we have as yet been spared, how long that may be, O! Lord thou knowest.* Grimball, 84.

³⁰⁶ Burge 1912, 33 & 35.

³⁰⁷ *"God is on our side," they say... and I ask "Why?" "Of course, He hates the Yankees, we are told. You'll think that well of Him."* Chesnut 1905, 38.

³⁰⁸ Gilpin Faust 1996, 13-14.

ollut ruumiita, joita haudata vaikka tiedettiin, että läheinen oli kuollut.³⁰⁹ Naisille henkisesti vaikeinta ja suurinta ahdistusta tuottavaa oli läheisten kuolema sodassa.³¹⁰ Usko Jumalaan ja hänen päätökseen siitä, kuka saisi elää ja kuka tulisi sodassa kuolemaan, laitto naisten uskon ja tunteet todella koetukselle. Jos läheinen kuoli sodassa, masennus, syyllisyyden tunne ja uskon menetys olivat lähellä. Katkeruus ja kyynisyys olivat myös tuttuja seurauksia menetyksistä. Sisällissota oli näille naisille siis myös henkinen ja psykologinen kriisitilanne.³¹¹

Mary Boikin Miller Chesnut tunsi surua ja murhetta, kun hän ajatteli kaikkia tuntemiaan mahtavia ihmisiä, jotka sodan takia tulisivat kuolemaan tai joutuisivat tappamaan toisia ihmisiä. Hän pohti myös sitä, miksi näin täytyi olla.³¹² Elizabeth Lyle Saxon kyseenalaisti muistelmissaan Jumalan olemassaolon ja ihmisten asioista määräämisen, kun toivo Konfederaation sodassa menestymiseen näytti jo turhalta.³¹³ Muistelmia kirjoittaneet naiset saattoivat jälkeinpäin asioita käsitellessään nähdä tunteensa sodan ajoilta synkempinä kuin ne todellisuudessa olivatkaan. Sisällissodassa hävinneenä ja sen seuraukset nähneenä mielialat eivät varmaankaan olleet kovin korkealla, tuota aikaa muistellessaan. Näin sen vaikutukset näkyivät myös kirjoituksissa. Päiväkirjan kirjoittajan tunteet olivat todennäköisesti todellisemmat, kun ne kirjattiin ylös juuri silloin, kun nuo tunteet koettiin. Päiväkirja onkin usein naisille juuri se tunteiden purkamispaikka, myös niiden tunteiden, joita ei voi ääneen muille ihmisille tai muuten julkisesti ilmaista.

Kaikki muut lähdenaiset paitsi Nancy Bostick De Saussure kirjoittavat päiväkirjoissaan ja muistelmissaan siitä, kuinka rakkaiden miesten selviäminen sodan taisteluista hengissä aiheutti heille huolta. Tunteita ei peitelty läheisistä kirjoitettaessa ja Jumalalta saatettiin pyytää apua heidän suojelemiseen. Naiset osoittavat huolensa sotaan lähteneiden lastensa, aviomiestensä tai muiden sukulaistensa ja ystäviensä puolesta hyvin suoraan. Läheisten sotaan lähteminen toi naisille suurta ahdistusta ja kurjuutta. Virginia Clay- Clopton

³⁰⁹ Rable 1989, 68 & 206.

³¹⁰ Coldberg, 2000, 286.

³¹¹ Rable 1989, 210, 212 & 214.

³¹² Chesnut 1905, 241.

³¹³ Saxon 1905, 39-40.

kirjoittaa kaikkia Konfederaation voittoja varjostaneen tieto siitä, että todennäköisesti joku läheinen tai tuttava kuoli tuossa taistelussa.³¹⁴ Myös itselle tuntemattomien kuolleiden tai kuolevien sotilaiden puolesta saatettiin surra.³¹⁵ Virginia kirjoittaa alkaneensa edelleen itkemään aina, kun hän muisteli kaikkia sodan takia kuolleita.³¹⁶ Vaikka niin moni oli sodan takia kuollut, Mary Norcott Bryan muisti kuitenkin, miten monet olivat kiitollisia siitä, että oma henki oli säästynyt.³¹⁷

Kun Sarah Morgan Dawsonin sotaan lähteneistä kolmesta veljestä kaksi kuoli, ei nuori nainen voinut välttää kirjoittamasta tunteistaan kuoleman edessä. Hän koki veljiensä kuoleman turhaksi ja tunsu kotiin jääneiden mielellään antaneen henkensä veljien puolesta. Nyt avuttomina ja heikkoina he kuitenkin pystyivät vain suremaan lohduttomasti vahvoja, jaloja ja urheita rakkaitaan.³¹⁸ Sarah oli surun murtama:

Tunsin niin kuin koko maailma olisi kuollut. Mikään ei ollut todellista, mitään muuta ei ollut olemassa kuin kauhea sanaton tuska. Elämä oli pelokas uni, jonka läpi kulki vain yksi ajatus – ”Kuollut – Kuollut!”³¹⁹

Meta Morris Grimball kirjoittaa päiväkirjassaan olleen Jumalan tahto, että hänen poikansa otettiin heiltä, vaikka hän oli vasta elämänsä alussa. Jokainen päivä tuntui Metasta lisäävän surua ja menetystä, mutta hän uskoi Jumalan tahdon tapahtuneen tässä turhassa kuolemassa.³²⁰ Naiset turvautuivat uskoonsa kuoleman koskettaessa heidän perheitään. Näin heidän oli helpompi kohdata läheisen menetys sekä löytää sille jonkinlainen tarkoitus ja merkitys, vaikka naiset pohjimmiltaan olivatkin surun murtamia ja eivätkä välttämättä ymmärtäneet miksi niin piti käydä.

³¹⁴ Clay-Clopton 1904, 171.

³¹⁵ Chesnut 1905, 127; Merrick 1901, 75; Bryan 1912, 31-32.

³¹⁶ Clay-Clopton 1904, 190.

³¹⁷ Bryan 1912, 34.

³¹⁸ Dawson 1913, 426-427.

³¹⁹ *I felt as though the whole world was dead. Nothing was real, nothing existed except horrible speechless pain. Life was a fearful dream through which but one thought ran – “Dead – Dead!”* Dawson 1913, 433.

³²⁰ Grimball, 107-108.

Dolly Lunt Burge oli helpottunut, etteivät kenraali Shermanin joukot olleet kajonneet hautausmaahan, johon hänen aviomiehensä jo ennen sisällissotaa oli haudattu. Hän tunsi iloa siitä, että kuolleet saivat olla rauhassa. Hän tunsi hyväksyvänsä miehensä kuoleman ja pystyvänsä elämään sen asian kanssa sovussa ensimmäistä kertaa, sillä miehen ei tarvinnut nähdä elämäntyönsä tuhoa ja kärsiä sen edessä.³²¹ Myös Mary Boikin Miller Chesnutilla oli samantapaisia tunteita. Hän kirjoitti päiväkirjassaan urheista nuorista miehistä, jotka innokkaasti lähtivät maataan puolustamaan. Sodan lopussa suurin osa heistä menetti kuitenkin henkensä. Maryn mukaan se saattoi kuitenkin olla vain hyvä asia, sillä hänen mukaansa oli pahempiakin asioita, kuin kunnialliset haudat - nimittäin raskaat ja kuluttavat ajatukset.³²² Tunteillaan ja ajatuksillaan kunniallisesta kuolemasta naiset lohduttautuivat kuoleman edessä ja tekivät siitä enemmän järkeen käyvän. Kuolleiden ei tarvinnut kärsiä ikävistä syyllisyyden ja tuskan tunteista, joita sitä vastoin henkiin jääneet joutuivat kokemaan.

Osa lähdenaisista kertoi myös pystyvänsä samaistumaan muiden naisten suruun ja ahdistukseen, jotka olivat seurausta lasten ja miesten lähettämisestä sotaan. He osoittivat myötätuntoa ja sympatiaa näitä naisia kohtaan.³²³ Caroline Elizabeth Thomas Merrick kertoo muistelmissaan jokaisen kodin surreen kuolleitaan. Yhteinen suru sai etelän naiset tuntemaan myötätuntoa myös pohjoisen äitejä ja vaimoja kohtaan.³²⁴ Näin asia todennäköisesti olikin, sillä jokainen nainen, joka menetti läheisensä sodan takia, tunsi niin suurta surua, että varmasti pystyi samaistumaan myös muihin samassa tilanteessa olleisiin naisiin. Näin hän pystyi osoittamaan empatiaa myös vastustajan puolella olleita naisia kohtaan.

Vihollisen herättämät tunteet ja ajatukset

Kun Unionin armeija miehineen tuli kaupunkeihin, plantaaseille ja koteihin turhautuneisuuden tunteet saatettiin hyvin suunnata heitä kohti. Aiheuttamalla tuhojaan viattomia siviilejä kohtaan, vihollinen sai naisten tunteet

³²¹ Burge 1918, 38-39.

³²² Chesnut 1905, 356.

³²³ Chesnut 1905, 241; Bryan 1912, 32; Burge 1918, 41.

³²⁴ Merrick 1901, 75.

kuumenemaan ja tyytymättömyys omaa hallintoa kohtaan laantui.³²⁵ Myös ikä vaikutti naisten käyttäytymiseen ja reaktioon Unionin joukkoja kohtaan. Erityisesti nuoret yläluokan naiset kohdistivat vihansa Unionin armeijan miehiä kohtaan, eivätkä niinkään syyttäneet omia miehiään hylkäämisen ja suojelun puutteesta, vaikka suojelua saatettiin kaivata.³²⁶

Lähimpänä Konfederaation ja Unionin rajaa asuneet yläluokan naiset kohtasivat Unionin sotilaita hyvinkin usein ja tunteet kuumenivat.³²⁷ Monien naisten tunteet vastapuolen sotilaita kohtaan saattoivat kuitenkin olla melko ristiriitaisia. Pohjoisen joukkoja opittiin usein sietämään, joskus kunnioittamaan tai jopa ihallemaan. Silti tunteet usein nousivat pintaan ja kiukku purkautui vähintäänkin vahvoina sanoina pohjoisen joukkoja vastaan.³²⁸ Naiset käyttäytyivät usein myös vihamielisesti ja purkivat raivoaan koteihinsa ja maahansa tunkeutuneita Unionin sotilaita kohtaan. Tunteet, jotka naisten oli perinteisesti odotettu pitävän sisällään, purkautuivat kuin luvalla vastapuolen sotilaita kohtaan.³²⁹

Jos asuinpaikka sijaitsi lähellä varsinaisia sodan taistelupaikkoja tai satuttiin elämään Georgiassa, Pohjois- tai Etelä Carolinassa, joiden läpi kenraali Sherman armeijoinen kulki aiheuttaen suurta tuhoa plantaaseilla ja kodeissa, naisten urheus usein horjui tai muuttui jopa paniikiksi.³³⁰ Monien naisten tunteet kenraali Shermania ja hänen joukkojaan kohtaan saattoivat kiristyä äärimmilleen ja heidät saatettiin nähdä viattomia ja heikkoja piinaavina paholaisina.³³¹ Näin ajatteli myös Dolly Lunt Burge Shermanin joukkojen vihdoin saapuessa hänen plantaasilleen:

*Mutta kuin demonit he ryntäävät sisään!... Savustamooni, meijeriini, ruokakomerooni, keittiööni ja kellariini, kuin nälkäiset sudet he tulevat, rikkoen lukkoja ja mitä tahansa mikä on heidän tiellään.*³³²

³²⁵ Glass Campbell 2005, 4, 74 & 93.

³²⁶ Roberts 2003, 130- 131.

³²⁷ Gilpin Faust 1996, 197.

³²⁸ Rable 1989, 154-155.

³²⁹ Gilpin Faust 1996, 196 & 201.

³³⁰ Rable 1989, 113, 154 & 162-163.

³³¹ Rable 1989, 173-174.

³³² *But like demons they rush in!... To my smoke-house, my dairy, pantry, kitchen and cellar, like famished wolves they come, breaking locks and whatever is in their way.* Burge 1918, 22.

Yhden päivän aikana Dolly oli menettänyt 30 000 dollarin edestä omaisuutta, Omien sanojensa mukaan hänestä oli kuitenkin tullut ”paljon vahvempi Kapinallinen”.³³³ Tapahtumista päiväkirjaansa kirjoittaessa Dollysta luultavasti tuntuikin, että tuo kokemus teki hänestä vahvemman, kun siitä selvittiin hengissä. Todellisuudessa tuollaiset kokemukset luultavasti kuitenkin järkyttivät naisia syvästi ja jälkeempäin ajatellessa niistä haluttiin saada irti jotakin positiivista ja itseä kehittävää.

Miehitetyillä alueilla eläneet naiset oppivat tuntemaan miehittäjänsä paremmin ja usein huomasivat myös näiden inhimillisyyden. Naiset saattoivat pyytää apua tai haluta seurata miehittäjiään, minkä takia käyttäytyttiin sovinnollisesti heitä kohtaan.³³⁴ Vastapuoli saattoi joskus yllättää naiset, kun varsinkin upseerit käyttäytyivät herrasmiesmäisesti ja ystävällisesti yläluokan naisia kohtaan.³³⁵ Näin kävi myös Sarah Morgan Dawsonille, joka oikein hämmästytti, kuinka ystävällisiä upseerit heitä kohtaan olivat. Myös hän itse käyttäytyi kuin hieno nainen, eikä puhunut pahaa Unionin sotilaista, vaikka vastapuolen sotilaiden käytös saikin hänessä aikaan jopa väkivaltaisia tunteita.³³⁶ Sarahin rakas ja kunnioittama siskon mies taisteli Unionin riveissä eikä Sarah tuominut häntä siksi, että hän oli pohjoisen puolella.³³⁷ Myös hänen veljensä oli Unionin kannattaja ja Sarah ajatteli, että ”olkoon hän vaikka presidentti Lincoln jos haluaa, ja minä rakastaisin häntä silti samalla tavalla”.³³⁸ Sarah siis ainakin ajatteli pystyvänsä näkemään molempien puolten kannat ja hyväksymään, että miehet tekivät vain sen, minkä uskoivat olevan oikein, eikä heitä voitu siitä tuomita.

Lähdenaisilla oli myös monenlaisia, niin positiivisia kuin negatiivisiakin mielipiteitä ja ajatuksia vastustajistaan; pohjoisesta ja sen ihmisistä. Heitä saatettiin pitää urheina, kuten Sarah Morgan Dawson päiväkirjassaan kirjoittaa. Luultavasti hän kuitenkin ajatteli näin vain sen takia, että hänen mukaansa etelä ei taistelisi muuta kuin tasavertaista vastustajaa vastaan. Hän myös uskoi pohjoisessa asuvan herrasmiehiä ja kristittyjä. Hän kuitenkin uskoi pohjoisen

³³³ Burge 1918, 34.

³³⁴ Gilpin Faust 1996, 206.

³³⁵ Rable 1989, 174.

³³⁶ Dawson 1913, 30 & 72-73.

³³⁷ Dawson 1913, 30-31.

³³⁸ “Let him be President Lincoln if he will, and I would love him the same.” Dawson 1913, 316-317.

miesten ryöstävän rehellisiä ihmisiä omaa etua tavoitellakseen, eikä ajatellut heidän olevan jaloja.³³⁹ Pohjoista pidettiin myös ystävällisenä vihollisena, ei täysin raakalaisina, mutta huonosti valmennettuina sotaan, niin kuin etelän miehetkin olivat.³⁴⁰

Jotkut naiset ajattelivat naiseuden ja kristillisyyden vaatimuksia tunteiden purkaustensa välttämiseksi, mikä sai heidät hillitsemään itsensä ja käyttäytymään kohteliaasti.³⁴¹ Kaikki naiset eivät kuitenkaan näin käyttäytyneet. Sarah Morgan Dawson ilmaisikin halveksuntansa ja inhonsa huonosti käyttäytyviä ja vulgaareja naisia kohtaan: ”Tämä sota on tuonut esiin ilkeitä, pahansuopia tunteita, joita en uskonut voivan asustaa naisen sydämessä.”³⁴² Mary Boikin Miller Chesnut teki myös asiassa tunteensa hyvin selväksi kirjoittaessaan päiväkirjaansa:

*Jotkut ihmiset pitävät jalomielisenä vihollistensa ylistämistä ja puolueettomuutensa ja oikeutensa osoittamista tunnustamalla ystäviensä viat. Minä noudatan sitä yksinkertaista sääntöä, hyvää vanhaa suunnitelmaa. Ylistän niitä, joita rakastan ja kohtelen huonosti niitä, joita vihaan.*³⁴³

Näin kirjoittaessaan Mary teki tunteensa hyvin selviksi, mutta käytännössä hän tuskin toimi aivan täysin periaatteensa mukaisesti. Kyseisellä aikakaudellahan naisilta odotettiin kunniallista ja sivistynyttä käytöstä, ilman suuria julkisia tunteenpurkauksia ja mielipiteen ilmauksia. Tämä vaikutti todennäköisesti myös Maryn todelliseen käytökseen, mikä sai hänet purkamaan ikävämpiä tunteitaan vain yksityisesti.

³³⁹ Dawson 1913, 31-32, 225-226, 337 & 381.

³⁴⁰ Merrick 1901, 36; Chesnut 1905, 98 & 124.

³⁴¹ Gilpin Faust 1996, 206.

³⁴² ”This war has brought out wicked, malignant feelings that I didn’t believe could dwell in woman’s heart.” Dawson 1913, 78-79.

³⁴³ *Some people think it magnanimous to praise their enemies and to show their impartiality and justice by acknowledging the faults of their friends. I am for the simple rule, the good old plan. I praise whom I love and abuse whom I hate.* Chesnut 1905, 162.

Pelko ja tunteet omia miehiä kohtaan

Monet lähdenaiset kirjoittavat sisällissodan aikana tuntemastaan pelosta.³⁴⁴ Virginia Clay-Clopton kertoo, kuinka hän miehensä ollessa ensin liitovaltion senaattori ja sisällissodan sytyttyä Konfederaation senaattori, tuns maansa tilanteen niin hyvin, että pelot piinasivat häntä.³⁴⁵ Hän kirjoittaa:

*Kaikki elämät, jotka ovat yhdensuuntaisia valtioiden kanssa kantavat raskaita huolia. Minun, noina ristiriitojen ja kauhun päivinä, ei poikennut tästä yleisestä säännöstä.*³⁴⁶

Korkeassa yhteiskunnallisessa asemassa olevan miehen vaimona ja yhteiskunnan huipulla eläessään Virginia tuns asemansa hyvin, eikä empinyt osoittaa sitä myöskään muille. Näin ollen hänen oli helppo antaa muistelmissaan ymmärtää olleensa koko ajan tilanteen tasalla, vaikka todellisuudessa näin ei aina mahdollisesti ollutkaan.

Sarah Morgan Dawson kertoi päiväkirjassaan pelkäävänsä vähemmän kuin jotkut miehet, vaikka hän olikin nainen. Hän ilmaisi myös tunteensa pelkurimiehiä kohtaan:

*Mutta vihaan nähdä miehiä levottomina! Olen niin tottunut rohkeisiin, pelottomiin miehiin, jotka kestäisivät itse Paholaisen, että minua inhottaa suuresti nähdä ketään, joka on vähemmän rohkea kuin isä ja pojat.*³⁴⁷

Sarah näki eteläosavaltioiden naiset yhtä rohkeina kuin sen miehetkin tai ainakin rohkeampana kuin ”Koti Vartijat”³⁴⁸, joilla hän saattoi viitata miehiin, jotka eivät sotaan lähteneet. Hän myös piti omia veljiään kaikkein rohkeimpina miehinä ja toivoi, ettei koskaan tapaisi pelkureita. Sarah jopa pohti, miksi hän sai miehen sydämen, mutta naisen ruumiin kun miehet taas olivat yhtä

³⁴⁴ Grimball, 50; Saxon 1905, 16; Burge 1918, 18-19 & 30.

³⁴⁵ Clay-Clopton 1904, 186.

³⁴⁶ Clay-Clopton 1904, 229.

³⁴⁷ *But I hate to see men uneasy! I have been so accustomed to brave, fearless ones, who would beard the Devil himself, that it gives me great disgust to see any one less daring than father and the boys.* Dawson 1913, 119.

³⁴⁸ ”Home Guard”, Dawson 1913, 138.

hermostuneita kuin naiset yleensä ovat.³⁴⁹ Sotaan lähteneiden veljien näkeminen rohkeina ja jopa idolisoiminen oli hyvin ymmärrettävä tuntemus nuorelle naiselle, joka piti sotaan osallistumista ja maansa puolesta taistelemista suuressa arvossa. Sotatilanteessa saatettiin myös nähdä itsensä rohkeampana kuin todellisuudessa oltiinkaan, sillä eiväthän naiset kuitenkaan henkilökohtaisesti kokeneet varsinaista sotimista, vaan joutuivat tyytymään vain omiin kuvitelmiinsa siitä.

Kun perhe oli lähettänyt miehensä sotaan, monetkaan eivät katsoneet hyvällä niitä miehiä, jotka eivät täyttäneet velvollisuuttaan vaan karkasivat armeijasta.³⁵⁰ Lähdenaisista osa kirjoittaa halveksivansa ja syyttävänsä miehiä, jotka eivät lähteneet sotaan. Sitä vastoin sotimassa ja sairaaloissa olleet miehet saivat naisilta kaiken rakkauden, kiittolisuuden ja avun.³⁵¹

Kun yläluokan naiset eivät saaneet oikeudekseen tuntemaansa suojelua miehiltä ja joutuivat tekemään naiselle sopimattomia miesten töitä plantaaseilla, tyytymättömyys ja närkästys kasvoivat. Nämä naiset menettivät miehensä, mutta myös identiteettinsä muodostaneen maailman, jota määrittivät avio- ja sukupuolisuhteet. Tämä aiheutti niin rakkauden kuin vihankin tunteita naisissa. Naisten tunteet aviomiehiään kohtaan olivat vahvoja ja poissaolollaan heistä tuli naisten mielissä kaivatumpia. Samalla kuitenkin heidän suojelunsa ja materiaalsen ja henkisen tuen puute sai naiset tuntemaan paheksuntaa heitä kohtaan.³⁵² Nyt elämän vaikeudet ja menetykset alettiin tuntea vääryyksinä, ei pyhinä ja juhlittavina asioina.³⁵³

Muutama lähdenaisistakin mietti, olivatko kaikki sisällissodan uhraukset sen arvoisia ja sodan tuomat rangaistukset tarpeellisia.³⁵⁴ Tällaiset tuntemukset sodan turhista uhreista ja ikävistä seurauksista ovat hyvin ymmärrettäviä. Lähdenaisten, joiden miehet sotaan lähtivät, kirjoituksissa ei kuitenkaan näy negatiivisia tunteita miehiään kohtaan. Miehiä kyllä kaivataan ja heidän peräänsä itketäänkin, mutta esimerkiksi Meta Morris Grimball kirjoitti

³⁴⁹ Dawson 1913, 139.

³⁵⁰ Glass Campbell 2005, 80-81.

³⁵¹ Wright 1905, 150-151; Chesnut 1905, 90-91 & 390; Clay-Clopton 1904, 165.

³⁵² Gilpin Faust 1996, 137.

³⁵³ Gilpin Faust 1990, 1225.

³⁵⁴ Chesnut 1905, 316; Bryan 1912, 30.

päiväkirjassaan olleensa tyytyväinen, että hänen miehensä liittyi reserveihin ja teki näin osansa auttaakseen Konfederaatiota.³⁵⁵ Todellisuudessa lähdenaisilla on saattanut olla myös negatiivisia tunteita sotaan lähteneitä miehiään kohtaan, kun he eivät olleet enää naisia suojelemassa, mutta noista tunteista ei vain ole kirjoitettu. Varsinkin muistelmissa on todennäköisesti ollut mielekkäämpää ja helpompaa jättää nuo ikävät tuntemukset kirjoittamatta. Nuo tunteet ovat saattaneet myös ajan saatossa unohtua.

Pitkien sotavuosien aikana tunteet kovettuivat, kun huoli rakkaimmista ja kaikki naisten uhraukset aiheuttivat heissä suoranaista vihaa ja toiveita hyvityksestä.³⁵⁶ Myös Sarah Morgan Dawsonin tunteet kuohuivat ja hän melkein kiljui vihasta, kun hän näki ihmisiä, jotka riemuitsivat etelän epäonnesta.³⁵⁷ Mary Boikin Miller Chesnut pohti myös sitä, kuinka sota kovetti ja muutti ihmistä: ”Olenko minä se sama sielu raukka, joka putosi polvilleen ja rukoili ja itki ja pyörtyi, kun ensimmäinen ase jylisi Fort Sumterista?”³⁵⁸ Sisällissota ja sen aiheuttamat kärsimykset ja koettelemukset todennäköisesti jättivätkin jälkensä yläluokan naisiin ja saattoi myös muuttaa heitä. Ainakin kokemus oli niin erilainen ja tunteita herättävä, että se jäi muistoihin ja mieliin naisten loppuelämän ajaksi.

Turhautuminen naisena olemiseen ja vaihtelevat tunteet

Vihan ja hyvityksen tarpeen tunteita vahvasti useilla naisilla se, etteivät he voineet konkreettisesti liittyä miestensä joukkoon taistelemaan vihollista vastaan.³⁵⁹ Monet naiset kirjoittivat turhuuden tunteistaan, kun he eivät miestensä tavoin voineet taistella. Tästä seurasi myös riittämättömyyden tunteita ja itsensä epäilyä siitä, miten naiset näyttäytyisivät näiden sankareina pitämiensä miesten silmissä.³⁶⁰ Tarkoituksettomuuden tunteista kirjoitettiin usein päiväkirjoissa, joissa naiset saattoivat kuvata itseään hyödyttömiksi, kun

³⁵⁵ Grimball, 82.

³⁵⁶ Rable 1989, 180.

³⁵⁷ Dawson 1913, 397.

³⁵⁸ “Am I the same poor soul who fell on her knees and prayed and wept and fainted, as the first gun boomed from Fort Sumter? Chesnut 1905, 293.

³⁵⁹ Rable 1989, 180.

³⁶⁰ Gilpin Faust 1996, 120.

taas miehillä ajateltiin olevan hyvin selkeä ja kunnioitettava paikka sisällissodassa.³⁶¹

Useat naiset ilmaisivatkin tyytymättömyytensä omaan naisena olemiseensa, mikä oli uutta näille yläluokan naisille.³⁶² Monet heistä kirjoittivat suoraan toiveistaan olla mies. Sodan viimeisinä vuosina naiset olivat tyytymättömiä miestensä suorituksiin ja sotamenestykseen, mutta toiveisiin mieheydestä vaikutti myös tyytymättömyys naisia rajoittaneeseen asemaan yhteiskunnassa. Näin haluttiin paeta alisteisesta järjestelmästä, mutta ei välttämättä kaataa sitä kokonaan.³⁶³ Myös nuoret naiset kyseenalaistivat naiseuden arvon kuvitelmillaan miehenä olemisesta. Turhautuneisuuden tunteet omaan osaansa sodan hyväksi sai heidät näkemään maansa puolesta taistelemisen kunniallisimpana tapana palvella maataan. Näin ollen nämä nuoret naiset hakivat turvaa itsestään, eivät sotilaista. Samalla he tulivat paljastaneekseen naisten ja miesten välisen vastavuoroisuuden tilan, jossa naiset saivat alisteista asemaansa vastaan suojelua, heikkenemisen.³⁶⁴

Sarah Morgan Dawson pohtii päiväkirjassaan naisten hyötyä sodan aikana, kun he eivät voi taistella. Hän myös ilmaisee toiveensa miehenä olemisesta useaan otteeseen. Hän haluaisi taistella miesten rinnalla ja näin auttaa maataan saavuttamaan tavoitteensa. Esteenä oli kuitenkin se, että hän oli nainen, mitä Sarah kertoo ensimmäistä kertaa elämässään katuvansa. Hän jopa säilytti vaatekaapissaan veljensä pukua siltä varalta, että säikähtäisi Unionin sotilaita niin paljon, että uskaltaisi laittaa sen päälleen. Näin hän ei kuitenkaan koskaan uskaltanut tehdä.³⁶⁵ Sarah oli ainoa lähdenaisista, joka ilmaisi tunteensa naiseuttaan ja miehenä olemista kohtaan kirjoituksissaan. Hän oli hyvin suorasanainen ja teki tunteensa hyvin selviksi. Tähän luultavasti vaikutti hänen nuori ikänsä ja turhautuneisuus, kun hän ei veljiensä tapaan voinut taistella pohjoista vastaan. Sarahin tuntemukset ja toiveet jäivät kuitenkin vain kirjoitusten tasolle. Hän ei omien sanojensakin mukaan uskaltanut edes pukeutua veljensä asuun.

³⁶¹ Gilpin Faust 1990, 1207.

³⁶² Gilpin Faust 1990, 1207.

³⁶³ Gilpin Faust 1996, 231-232.

³⁶⁴ Roberts 2003, 133-134.

³⁶⁵ Dawson 1913, 23-24, 119-120, 175, 318 & 391.

Naisten mielialat sodan aikana heittelivät valtavasti.³⁶⁶ Myös lähdenaiset kertovat sisällissodan aikaisten tunteidensa vaihdelleen huimasti. Välillä oltiin levottomia ja epätoivoisia, välillä taas ilon tunteet olivat korkealla sekä oltiin odottavalla kannalla. Elizabeth Lyle Saxon muistelee sotaa ”rakkaina kuolleina päivinä, suloisina surullisina aikoina”³⁶⁷, mikä mielestäni kuvaa hyvin tunteiden sekamelskaa, jonka sisällissota etelän yläluokan naisissa aiheutti. Muistellessaan noita suurten menetysten ja pelonkin päiviä, lähdenaiset muistavat ne myös haikeudella. Jotenkin he jopa kaipaavat noita aikoja, joita kaikki lähdenaisista kuvasivat jännittäviksi, joskin levottomiksi.

Menestyksekkäät taistelut olivat palkitsevia ja mielialoja nostattavia herättäen iloa ja innostusta.³⁶⁸ Huonosti menneet taistelut taas aiheuttivat järkytystä, tyytymättömyyttä ja jopa kauhua lähdenaisissa. Tuskalta tai masennukselta ei säästyty, kun sota oli käytännössä jo hävitty.³⁶⁹ Kun Konfederaation joukot antautuivat ja sota päättyi etelän tappioon, lähdenaiset kertoivat naisten olleen hyvin tyrmistyneitä, surullisia ja häpeissään. Noita tunteita oli usein vaikea kestää.³⁷⁰ Caroline Elizabeth Thomas Merrick kirjoittaa muistelmissaan, että naiset olivat tyrmistyksestään huolimatta jo pitkään pelänneet Konfederaation resurssien olleen loppuillaan.³⁷¹ Hän antaa näin ymmärtää, että tappio olisi ollut odotettu. Näin olikin jälkeinpäin helppo sanoa, kun sodasta oli kulunut jo useita vuosia. Tuolloin tunteita ja mielialoja oli ehditty käsitellä jo useaankin otteeseen.

Lähdenaisista Nancy Bostick De Saussure kirjoitti muistelmissaan sisällissodan herättäneistä tunteistaan kaikkein vähiten. Selkeimmin hän kirjoittaa tunteistaan liittyen sodan päättymiseen ja etelän tappioon. Hän kertoo tunteensa olleen hyvin sekavat ollen yhtä aikaa iloinen ja surullinen: ”Iloa siitä toivosta, että saisin mieheni ja veljet ja ystävät, jotka olivat jäljellä, takaisin luokseni, mutta voi, niin paljoa surua tappiostamme!”³⁷² Hän kirjoittaa kauheiden sotamuistojen olleen

³⁶⁶ Rable 1989, 214, 216-217 & 219.

³⁶⁷ ”Dear dead days, sweet sad times! Saxon 1905, 21

³⁶⁸ Dawson 1913, 82; Grimbald, 98; Saxon 1905, 32; Wright 1905, 57; De Saussure 1909, 66.

³⁶⁹ Saxon 1905, 34 & 39; Wright 1905, 87; Chesnut 1905, 157, 276, 319 & 327; Clay-Clopton 1904, 242.

³⁷⁰ Dawson 1913, 399 & 435; Merrick 1901, 74-75; Chesnut 1905, 271, 350-351 & 377; Bryan 1912, 34; Burge 1918, 46; Clay-Clopton 1904, 246.

³⁷¹ Merrick 1901, 74.

³⁷² ”Joy in the hope of having my husband and the brothers and friends who were left, return to me, but oh, such sorrow over our defeat!” De Saussure 1909, 96-97.

edelleen hyvin hänen mielessään³⁷³, mutta ei ehkä kuitenkaan pysty käsittelemään sodan herättämiä tunteitaan tarpeeksi niistä sen enempää kirjoittaakseen. Myös Virginia Clay-Clopton kertoo veristen taisteluiden pysyneen mielessä ja aiheuttaneen surua useita vuosia. Silti sisällissodan tapahtumia muisteltiin³⁷⁴ ja hän pystyi myös laajemmin ilmaisemaan tunteitaan sotaan liittyen.

2.3. Yhteenveto

Yhdysvaltojen sisällissota ja Konfederaatio vaativat etelän yläluokan naisilta uhrautumista ja täyttä sitoutumista sota-asian hyväksi. Sota sai myös naisten mielenkiinnon politiikkaa kohtaan heräämään ja jopa heidät osallistumaan politiikasta puhumiseen. Pääasiassa mielipiteitä ja ajatuksia politiikkaan sekä sotaan liittyen ilmaistiin kuitenkin päiväkirjoissa ja muistelmissa. Kirjoituksillaan naiset osoittivat olevansa hyvin perillä maansa asioista, sisällissodan syttymisen syistä ja taustoista sekä tappioon johtaneista tekijöistä. Jopa Konfederaatiota uskallettiin arvostella.

Sisällissodan ei haluttu syttyvän, sen tarpeellisuus kyseenalaistettiin ja alkamistakin epäiltiin, mutta kun sota sitten kuitenkin syttyi, usko sota-asiaan oli vahvaa, menestystä toivottiin ja siihen luotettiin. Sodan edetessä ja tappioiden kasvaessa lähdenaistenkin kirjoituksissa pohditaan sodan ikäviä puolia ja seurauksia, mutta toisin kuin tutkimuskirjallisuudessa yleisesti annettiin ymmärtää, lähdenaisten usko sota-asiaan ei näyttänyt horjuvan. He uskoivat edelleen, että Unionista oli oikeus erota ja, että kaikki kääntyisi vielä parhain päin. Tähän vaikutti todennäköisesti kuitenkin asioiden jälkeinpäin muistelemisen ja päiväkirjaa kirjoitettaessakin saatettiin ajatella mahdollisia lukijoita.

Oikeutuksen sodankäynnille ja avun sodassa menestymiseen lähdenaiset löysivät uskonnostaan, joka oli ollut tärkeä osa naisten elämää jo ennen sotaa. Uskottiin ja toivottiin, että Jumalan sekä rukouksen avulla saavutettaisiin rauha ja voitto pohjoisesta vielä sodan loppuvaiheessakin.

³⁷³ De Saussure 1909, 66.

³⁷⁴ Clay-Clopton 1904, 187.

Rauhan toiveet olivat naisilla suuria, mutta tappiota, eikä paluuta Unioniin toivottu, sillä kaikkien naisten tekemien uhrauksien ei haluttu olevan turhaa. Naiset näkivät etelän antaneen tappiosta huolimatta hyvän ja kunniallisen vastuksen pohjoiselle sekä pitivät naisten osaa sodassa tärkeänä, vaikka heitä ei sen mukaisesti aina kohdeltukaan.

Sisällissodan herättämät tunteet yläluokan naisissa olivat hyvin monenlaisia. Naisten odotettiin kuitenkin pitävän nuo tunteet kurissa ja niinpä ne purkautuivatkin usein vain päiväkirjoihin ja muistelmiin. Naiset olivat innokkaita, jännittyneitä ja levottomia sodan alkaessa. Sodan edetessä hälytykset, muut sodan äänet, tapahtumat ja seuraukset, kuten pakolaisuus sekä uutisten saannin vaikeus aiheuttivat ahdistusta, pelkoa ja mielipahaa.

Henkistä tukea sekä turvaa yläluokan naiset hakivat ja saivat uskonnostaan. Rukouksesta haettiin lohtua, kun pelättiin läheisten puolesta ja Jumalalle oltiin kiitollisia hyvistä uutisista. Henkisesti vaikeinta näille naisille oli läheisten lähettäminen sotaan ja kuoleman kohtaaminen. Ne aiheuttivat masennusta, surua ja ahdistusta. Läheisen kuolemaa yritettiin ymmärtää ja siitä selvitä paremmin ajattelemalla sen olleen Jumalan tahto.

Sisällissodan aiheuttamat turhautuneisuuden ja vihankin tunteet purettiin yleensä vastustajiin, jotka herättivät kuitenkin myös osittain positiivisiakin tunteita yläluokan naisissa. Miehitetyillä alueilla eläneet naiset saattoivat huomata vihollisen inhimillisyyden ja pohjoisen upseerit saattoivat yllättää herrasmiesmäisellä käytöksellään. Naisten käytöstä ja tunteiden purkauksia hillitsi yleensä yhteiskunnan naisille osoittama rooli, joka odotti naisilta hienoa ja arvokasta käytöstä tilanteessa kuin tilanteessa. Turhautuneisuutta saattoi aiheuttaa myös naisena oleminen, joka esti varsinaiseen sotaan osallistumisen. Toiveita sotaan osallistumisesta ja miehenä olemisestakin esitettiin.

Osansa naisten ikävistä tunteista saivat myös etelän miehet, jotka eivät lähteneet sotaan tai pakoilivat muuten velvollisuuksiinsa, mitä ei katsottu hyvällä. Sotaan lähteneet miehet taas saivat osakseen ylistystä ja kiitosta. Lähdenaisten tunteet sotaan lähteneitä miehiään kohtaan olivat heidän kirjoitustensa mukaan vain kaipaavia, eikä heitä moitittu naisten jättämisestä tai suojelun puutteesta, kuten tutkimuskirjallisuus asian esitti.

LOPPULAUSE

Lähdenaisten sisällissodan aikana jokapäiväisessä elämässään kokemat puutteet ja kärsimykset olivat hyvin suhteellisia. Varakkaammat yläluokan naiset elivät sodan aikanakin hyvin erilaista elämää taloudellisen ja sosiaalisen etuoikeutensa turvin. Puutteita, niin ruuan kuin vaatteiden ja muiden kulutustavaroiden suhteen, kuitenkin oli, ja elämä oli vaatimattomampaa, mikä oli uutta näille naisille. Yläluokan naiset olivat tottuneet ylelliseen ja yltäkylläiseen elämäntapaan. Tämän tilanteen muuttuessa ajasta tuli mieleenpainuvampi ja siitä kirjoitettiin päiväkirjoihin ja muisteltiin myöhemminkin.

Myös perinteiset yläluokan naisten tekemät kotityöt, joissa heidän roolinsa oli pääasiassa valvova, kokivat jonkin verran muutoksia. Lähdenaisten tapauksessa muutokset olivat kuitenkin lopulta melko pieniä. Eniten lisätöitä heille toi sotilaiden ja sota-asian hyväksi toimiminen, mutta myös erilaiset ompelu- ja neulomistyöt työllistivät naisia. Sairaanhoidon harppaus perinteisestä yläluokan naisen roolista ja muutamat lähdenaisista ryhtyivätkin siihen.

Lähdenaisten asennoituminen sekä suhtautuminen sisällissotaan oli hyvin kannustavaa ja sota-asiaa näytettiin tuettavan loppuun asti. Tähän on syytä kuitenkin suhtautua hieman varauksella, sillä lähdekriittiset asiat huomioon ottaen naisten kirjoituksiin on saattanut vaikuttaa ajatukset, että tekstejä luetaan joskus laajemmankin lukijakunnan taholla. Sisällissotaan liittyneistä taustoista ja poliittisista tilanteista lähdenaisilla oli ymmärrettävästi mielipiteitä ja tietoa johtuen heidän aviomiestensä sekä omasta yhteiskunnallisesta asemasta. Sisällissota aiheutti yläluokan naisissa monenlaisia tunteita. Raskaimpana taakkana heillä oli läheisten lähettäminen sotaan ja heidän mahdollisesta kuolemasta selviäminen. Tässä, niin kuin myös sodan oikeuttamisessa, turvaututtiin uskoon, josta haettiin lohtua ja selityksiä.

Uudenlainen tilanne ja muuttunut elämä sota-ajalla toi yläluokan naisten elämiin monenlaista vaihtelua. Vaikka tuo vaihtelu ei aina ollut niin mieleistä, oli se kuitenkin niin erilaista vanhaan verrattuna, että se syöpyi heidän mieliinsä ja sota-aikaa saatettiin jopa kaivata. Tunteiden ristiriitaisuus oli siis ilmeistä ajalla,

jolla yläluokan naisten oli turvaututtava entistä kovemmin uskoonsa, niin Jumalaan kuin sota-asiaankin, saadakseen voimia selvitä.

Päiväkirjoja ja muistelmia kirjoittaneiden yläluokan naisten tekstien tulkinnassa täytyi muistaa ottaa huomioon se, että kirjoituksiin vaikuttivat muun muassa naisten yhteiskunnallinen asema, ikä sekä yhteiskunnan heille asettamat vaatimukset. Nämä seikat eivät kuitenkaan vähennä näiden naisten sisällissodan ajan kokemusten todellisuutta tai tunteiden kirjoa. Heidän kirjoituksensa ovatkin arvokkaita lähteitä tuosta Yhdysvaltain historian merkittävästä ajanjaksosta.

Sisällissodan aika ja etenkin sodassa kärsitty tappio vaikutti näiden naisten elämiin suuresti, kun orjuus lakkasi sekä paljon muuta omaisuutta ja ihmishenkiä menetettiin. Etelävaltioiden yläluokan naisten sisällissotaa edeltäneen elämän helppous ja mukavuus oli nojannut pitkälti orjuuteen ja orjien työpanokseen. Tähän tuli nyt sisällissodan seurauksena muutos ellei naisilla ollut varaa pitää entisiä orjia palkollisina. Todennäköisesti yläluokan naiset kokivat myös itsensä eri tavalla, kun orjia ei enää ollut ja näin samalla yksi orjia omistanutta yläluokkaa määrittänyt tekijä oli poissa.

Orjia omistaneiden, ylemmän yhteiskuntaluokan naisten sisällissodan aikaista elämää on tutkittu aikaisemminkin jo melko kattavasti. Oma tutkielmani vahvistaakin suurinta osaa aikaisemmista tutkimustuloksista, mutta joitakin eroavaisuuksia kuitenkin oli löydettävissä. Aikaisempi tutkimus kirjoittaa yläluokan naisten ruokatilanteesta synkempään sävyyn kuin mitä lähdenaisten tilanne heidän kirjoitustensa pohjalta oli. Myös usko sota-asiaan ja sodasta selviämiseen näytti lähdenaisilla olleen vankempaa. Miesten lähteminen ja naisten jättäminen ilman heidän suojeluaan ja panostaan plantaasin töihin ei myöskään näyttänyt aiheuttavan lähdenaisille kaunaa tai paheksuntaa miehiään kohtaan.

LÄHTEET JA TUTKIMUSKIRJALLISUUS

I Lähteet

Bryan, Mary Norcott 1912: *A Grandmother's Recollections of Dixie*. Owen G. Dunn, Printer, New Bern, N.C. University Library, The University of North Carolina at Chapel Hill 1998. <http://docsouth.unc.edu/fpn/bryan/bryan.html>

Burge, Dolly Lunt 1918: *A Woman's Wartime Journal: an Account of the Passage over Georgia's Plantation of Sherman's Army on the March to the Sea*. The Century Co., New York. University Library, The University of North Carolina at Chapel Hill 1998. <http://docsouth.unc.edu/fpn/burge/lunt.html>

Chesnut, Mary Boikin Miller 1905: *A Diary from Dixie*. D. Appleton and Company, New York. University Library, The University of North Carolina at Chapel Hill 1997. <http://docsouth.unc.edu/southlit/chesnut/maryches.html>

Clay-Clopton, Virginia 1904: *A Belle of the Fifties: Memoirs of Mrs. Clay, of Alabama, Covering Social and Political Life in Washington and the South, 1853-66*. Doubleday, Page & Company, New York. University Library, The University of North Carolina at Chapel Hill 1998. <http://docsouth.unc.edu/fpn/clay/clay.html>

Dawson, Sarah Morgan 1913: *A Confederate Girl's Diary*. Houghton Mifflin Company, Boston, New York. The Riverside Press, Cambridge, Mass. University Library, The University of North Carolina at Chapel Hill 1997. <http://docsouth.unc.edu/fpn/dawson/dawson.html>

De Saussure, N.B. (Nancy Bostick) 1909: *Old Plantation Days: Being Recollections of Southern Life Before the Civil*. Duffield and Company, New York. University Library, The University of North Carolina at Chapel Hill 1997. <http://docsouth.unc.edu/fpn/dessaussure/dessaussure.html>

Grimball, Margaret Ann Meta Morris: *Journal of Meta Morris Grimball: South Carolina, December 1860-February 1866*. Transcript of the manuscript, UNC-Chapel Hill, Southern Historical Collection. University Library, The University of North Carolina at Chapel Hill 1998. <http://docsouth.unc.edu/fpn/grimball/grimball.html>

Merrick, Caroline Elizabeth Thomas 1901: *Old Times in Dixie Land: a Southern Matron's Memories*. Grafton Press, New York. University Library, The University of North Carolina at Chapel Hill 1997.
<http://docsouth.unc.edu/fpn/merrick/merrick.html>

Saxon, Elizabeth Lyle 1905: *A Suthern Woman's War Time Reminiscences*. Press of the Pilcher Printing Co., Memphis, Tenn. University Library, The University of North Carolina at Chapel Hill 1997.
<http://docsouth.unc.edu/fpn/saxon/saxon.html>

Wright, Louise Wigfall 1905: *A Southern Girl in '61: The War-Time Memories of a Confederate Senator's Daughter*. Doubleday, Page and Company, New York. University Library, The University of North Carolina at Chapel Hill 1998.
<http://docsouth.unc.edu/fpn/wright/wright.html>

II Hakuteokset

Henderson, Harris 2004: *Mary Norcott Bryan, 1841-1925: A Grandmother's Recollections of Dixie Summary*.
<http://docsouth.unc.edu/fpn/bryan/summary.html>

Henderson, Harris 2004: *Virginia Clay-Clopton, 1825-1915 A Belle of the Fifties: Memoirs of Mrs. Clay, of Alabama, Covering Social and Political Life in Washington and the South, 1853-66 Summary*.
<http://docsouth.unc.edu/fpn/clay/summary.html>

Henderson, Harris 2004: *N. B. De Saussure (Nancy Bostick), 1837-1915 Old Plantation Days: Being Recollections of Southern Life Before the Civil War Summary*. <http://docsouth.unc.edu/fpn/dessaussure/summary.html>

Henderson, Harris 2004: *Mary Boykin Miller Chesnut, 1823-1886 A Diary from Dixie, as Written by Mary Boykin Chesnut, Wife of James Chesnut, Jr., United States Senator from South Carolina, 1859-1861, and Afterward an Aide to Jefferson Davis and a Brigadier-General in the Confederate Army Summary*.
<http://docsouth.unc.edu/southlit/chesnut/summary.html>

Henderson, Harris 2004: *Margaret Ann Meta Morris Grimball, 1810-1881 Journal of Meta Morris Grimball: South Carolina, December 1860-February 1866 Summary*. <http://docsouth.unc.edu/fpn/grimball/summary.html>

Henderson, Harris & Lemon, Armistead 2004: *Caroline Elizabeth Thomas Merrick, b. 1825 Old Times in Dixie Land: a Southern Matron's Memories Summary*. <http://docsouth.unc.edu/fpn/merrick/summary.html>

Henderson, Harris & Lemon, Armistead 2004: *Dolly Lunt Burge A Woman's Wartime Journal: an Account of the Passage over Georgia's Plantation of Sherman's Army on the March to the Sea, as Recorded in the Diary of Dolly Sumner Lunt (Mrs. Thomas Burge) Summary* <http://docsouth.unc.edu/fpn/burge/summary.html>

Henderson, Harris & Lemon, Armistead 2004: *Sarah Morgan Dawson, 1842-1909 A Confederate Girl's Diary Summary*. <http://docsouth.unc.edu/fpn/dawson/summary.html>

Kalela, Jorma 2006: "Muistitiedon näkökulmia historian". *Muistitietotutkimus, Metodologisia kysymyksiä*, s. 67-92. Toimittaneet Outi Fingerroos, Riina Haanpää, Anne Heimo ja Ulla-Maija Peltonen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Kirchberger, Joe H. 1991: *Civil War and Reconstruction: An Eyewitness History. Facts On File*, New York, Oxford.

Kuklick, Bruce 2009: *A Political History of the USA: One Nation Under God*. Palgrave MacMillan, New York.

Larson, Jennifer L. 2004: *Elizabeth Lyle Saxon, 1832-1915 A Southern Woman's War Time Reminiscences Summary* <http://docsouth.unc.edu/fpn/saxon/summary.html>

Muhlenfeld, Elisabeth 2004: *Mary Boykin Miller Chesnut, 1823-1886*. <http://docsouth.unc.edu/southlit/chesnut/bio.html>

Page, Amanda M. 2004: *Louise Wigfall Wright, 1846-1915 A Southern Girl in '61: The War-Time Memories of a Confederate Senator's Daughter Summary*. <http://docsouth.unc.edu/fpn/wright/summary.html>

Virtanen, Keijo 1991: "Itsenäistymisestä sisällissotaan". *Uuden maailman jättiläinen: Yhdysvaltain Historia*, s. 129-222. Reino Kero, Auvo Kostiainen, Keijo Virtanen. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.

III Tutkimuskirjallisuus

Coldberg, Michael 2000: "Breaking New Ground 1800-1848". *No Small Courage. A History of Women in the United States*, s.179-236. Edited by Nancy F. Cott. Oxford University Press, New York.

Degler, Carl N. 1980: *At Odds: Women & the Family in America from the Revolution to the Present*, Oxford University Press, New York.

Edwards, Laura F. 2000: *Scarlett Doesn't Live Here Anymore: Southern Women in the Civil War Era*. University of Illinois Press, Urbana and Chicago.

Fox-Genovese, Elizabeth 1988: *Within the Plantation Household: Black and White Women of the Old South*, The University of North Carolina Press, Chapel Hill & London.

Gilpin Faust, Drew 1990: "Altars of Sacrifice: Confederate Women and the Narratives of War." *The Journal of American History*. Vol.76, No. 4, s.1200-1228. <http://www.jstor.org/stable/2936595>

Gilpin Faust, Drew 1996: *Mothers of Invention: women of the slaveholding South in the American Civil War*. The University of North Carolina Press, Chapel Hill & London.

Glass Campbell, Jacqueline 2005: "Seeking a Moral Economy of War." *Women Shaping the South: Creating and Confronting Change*, s. 74-96. Edited by Angela Boswell and Judith N. McArthur. University of Missouri Press, Columbia.

Rable, George C. 1989: *Civil Wars: women and the crisis of Southern nationalism*. University of Illinois Press, Urbana and Chicago.

Roberts, Giselle 2003: *The Confederate Belle*, University of Missouri Press, Columbia.

Stowe, Steven 2002: "Making Sense of Letters and Diaries." *History Matters: The U.S. Survey on the Web*. <http://historymatters.gmu.edu/mse/letters/>

Weiner, Marli F. 1998: *Mistresses and Slaves: Plantation Women in South Carolina, 1830-80*, University of Illinois Press, Urbana and Chicago.

Seija Jalagin in luento, Metodien maailmat, Sukupuolihistorian tutkimuksessa. Oulun yliopiston historiatieteet 13.4.2011. Luentomuistiinpanot tekijän hallussa.